

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Disputationvm De Censuris In Communi,
Excommunicatione, Suspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Disputatio XXIII. De excommunicationibus non reseruatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

plene restituant, & à Romano Pontifice absoluantur, & ex hoc ultimo verbo constat hanc censuram referuatam esse.

Præter has censuras inueniuntur aliæ in aliquibus Conciliis præsertim ex nouioribus, vt in Lateranensi sub Leone X. & in dicto Bullario Summorum Pontificum, sed adeo sunt occultæ & ignoratæ, vt extra vsum esse videantur, ideoque vel nunquam fuerint receptæ: vel iam sint abrogatæ & propterea nec auctores frequenter illas pertractant, neque mihi vtile visum est circa eas immorari. Præsertim quia omnes quæ sunt alicuius momenti ad eas, quas pertractauimus, reduci possunt. Præterea in privilegiis religionum inueniuntur nonnullæ excommunicationes Summis Pontificibus referuatæ, quales sunt illæ, quas de Religionibus Prædicatorum & Minorum tractant scribentes, præsertim Antoninus 3. p. tit. 24. c. 70. & Caieta. verb. Excommunicatione, c. 81. & Syluester, Excommunicatio, 7. num. 84. & Nauarr. cap. 27. num. 11. quibus annotatione dignum nunc nihil addendum occurrat.

Anton.
Caietan.
Syluester.
Nauarr.

DISPUTATIO XXIII.

De excommunicationibus non referuatis Summo Pontifici.

Excommunicationes has nonnulli diuidunt in referuatas Episcopis, & eas quæ nulli referuantur, vt videlicet in Syluestro, Angelo, Nauarro, & aliis. Caietanus vero omnes excommunicationes non referuatas Papæ & Episcopales vocat. Mihi prior diuisio non est visa necessaria, quia, vt statim in sect. I. ostendam, nullæ sunt excommunicationes ipso iure latæ, quæ nunc obligent, & sint Episcopo referuatæ, præter eas, quæ à nobis obiter tactæ sunt dum excommunicationes Papæ referuatas explicarem: illa vero appellatio Caietani non ex reservatione sumpta est, sed ex eo, quod ad absoluendum ab his excommunicationibus potestas quasi ordinaria est in Episcopo, in aliis vero per quandam communicationem seu participationem. Omnes ergo censuras non referuatas Papæ simpliciter non referuatas appellamus, de quibus eodem ordine, quo de referuatis dicemus.

SECTIO I.

Utrum Aliquæ excommunicationes sint ipso iure latæ, & referuatæ Episcopo.

Angel.
Syluest.
Nauarr.

Angelus verb. Excommunicatio. 6. & latius Syluester ver. 8. & Nauarrus num. 112. & 113. aliquas excommunicationes in hoc ordine ponunt, quas ego censo vel non esse propriæ & specialiter referuatas Episcopis, ideoque iam esse explicatas, vel non esse propriæ ipso iure latas, vel, si quæ sunt, nunc propter posteriores leges vel privilegia vim non habere. Vt autem hoc ostendam, per singulas ab ipsis numeratas discurrem, quoniam ad nonnulla iura intelligenda, & ad doctrinæ perfectionem inutile non erit.

Nullas esse
excommuni-
cationes re-
feruatas.

A Principio numeratur excommunicatio lata ab Episcopo per statutum eius, in quo eam sibi referuat iuxta ea. Nuper. de Sent. excommunic. Immerito tamen hæc in præsentem affertur, vbi non agimus de excommunicationibus latis per particularia iura, sed de illis quæ sunt in se ipsas, ac pene impossibiles, quoniam in diuersis diocesium diuersæ sunt, & variegatæ leges ferentes censuras, sicut etiam sunt multiplices in variis religionibus, quas nemo in hoc ordine ponit. Vnde considerandum est, aliud esse reservationem esse declaratam in iure communi, aliud excommunicationem esse latam eodem iure: hoc posterius verum non est de talibus censuris: & hoc est quod nunc agimus: illud autem prius non solum de excommunicationibus latis ab Episcopo per statutum, sed generaliter de latis à quibuscunque qui possunt canones vel statuta concedere, dici potest, vt patet ex eodem cap. Nuper. Generalis enim regula est, Quicumque potestatem habet ferendi censuram, posse etiam illius absolutionem sibi referuare, respectu inferiorum potestatem enim superiorem limitare non potest. Hoc autem sensu etiam excommunicatio lata ab homine potest dici referuata iure communi ipsi ferenti, non quia talis excommunicatio iure lata sit, sed quia secundum ius commune, nullus potest ab illa absolvere, nisi qui illam tulit, vel eius superior.

Secundo ponitur excommunicatio, quam incurrit, qui in crimine communicat cum excommunicato ab Episcopo, ille enim excommunicationem incurrit ipso iure latam, & referuatam Episcopo in c. Nuper. Verumtamen hæc excommunicatio seu reservatio non est propria Episcoporum, sed generaliter fit, ad eum qui excommunicationem primam tulit, siue per ius, aut statutum, siue per sententiam: vnde sæpius pertinent ad alios iudices seu Prælatos minores Episcopis: imo cum proportionem, etiam ad Papam: ideo agendo de excommunicationibus Papæ referuatis hanc censuram declarauimus superiori disp. sect. 2. & ibi dicta applicanda sunt cum proportionem ad omnes iudices, & prælatos inferiores.

Tertio ponitur in hoc ordine excommunicatio, alias referuata Papæ, pro his casibus, in quibus ad illum non est accessus, neque ad legatum eius. Quæ doctrina vera est, & tradita disp. præced. sect. 1. Dicimus vero hanc reservationem non esse per se factam Episcopo, sed Summo Pontifici: ab illo autem deriuatur ad Episcopum ob iustum impedimentum. Quod si necessitas maior sit, aliis etiam communicatur absolutio iuxta ordinem ibi præscriptum, & ideo casus hic alia expositione non indiget.

Quartus casus est similis præcedenti de censura canonis, si quis suadente, quando percussio clerici levis est, vel, si sit inter religiosos quando talis est, vt diocesani auctoritatem requirant, iuxta cap. Cum illorum, & cap. Peruenit, de Sent. excommunic. Verumtamen hic etiam casus explicatus est cum illo canonem, quia ab illius reservatione dimanat: & potius dicenda hæc esset concessio specialiter facta Episcopo, quam reservatio, nam hæc facta est Pontifici: ipse vero postea illam facultatem concessit Episcopis. Sicut etiam concessit illam Abbatibus circa suos Monachos, extra quosdam casus grauiores, & non propterea dicitur hæc reservatio proprie facta Abbatibus.

Quinto numeratur excommunicatio lata in cap. Eos qui, de Sentent. excommuni. in 6. vbi illi, qui in casu necessitatis absoluuntur ab inferiori, si postea, cum possint, non representant se superiori, ad quem per se spectabat absolutio, excommunicantur excommunicatione eidem superiori referuata. Verumtamen de hac censura idem dicendum est, quod de secunda, quia illa referuata non fit Episcopo, nec est propria eius, sed fit cuiuscunque iudici ad quem pertinebat

Quintus
casus
de Sent.
excommuni.

pertinebat prioris cenſuræ abſolutio: quia non tam eſt noua reſeruatio, quam annexa vel ſuccedens præcedenti. Propter quod dici ſolet huiusmodi homo reincidente in priorē cenſuram. Atque ita fit, vt hæc reſeruatio communis fit Summo Pontifici, & primario ad illud pertineat, ideoque illam expoſitam reliquimus ſuperiori diſput. ſect. 3. Et ibi dicta applicanda ſunt cum proportionē ad ceteros iudices.

Atque hæc ſunt excommunicationes Episcopales, quas Nauarrus aſſert, & ſumplit fere ex Sylueſtro. Angelus vero addit aliam ex Clement. Cum ex eo, de Sententia excommunic. vbi fratres Minores excommunicantur, ſi tempore interdicti admittant in ſuis Eccleſiis ad audienda diuina officia fratres tertij ordinis. Veruntamen, ſi recte expendatur, illa cenſura non tam Episcopo, quam Pontifici reſeruatur: verba enim ſunt, *Qua per alium quam per Romanum Pontificem abſolutionis beneficium nequeant obtinere.* Interponuntur autem ibi hæc verba, *Vel ſatisfactione præmiſſa per locorum Episcopos, quos auctoritate Apoſtolica ſungi volumus in hac parte.* Vnde conſtat reſeruatiōem non fieri Episcopo, ſed eam quæ facta eſt Papæ in quodam caſu, & ſub certa conditione committi Episcopis, vt Papæ delegatis. Accedit præerea: quod ipſe Angelus notauit, legem illam reuocata eſſe per priuilegia conceſſa Minoribus: & ideo & ſuperiori diſput. a nobis omiſſa eſt, & omitti hic etiam potuiſſet.

SECTIO II.

Quæ excommunicationes non reſeruata in Decreto continentur.

X Decreto vnam vel alteram excommunicationem aſſert Nauarrus num. 114. & cap. Ad miniſtratores, 23. qu. 5. vbi Ioannes VII. præcipit, Principibus, ſeu poteſtatibus ſecularibus, quos ad miniſtratores ſecularium dignitatum appellat, & conſtitutos eſſe dicit ad Eccleſiarum tuitionem, viduarum, ac pupillorum protectionem, & apaciumque reſeruatorum. Præcipit ergo illis, vt quoties ab Episcopis, & Eccleſiaſticis viris (vtique iuriſdictionem habentibus) conuenti fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & prout neceſſitas expetierit, abſque negligentia examinent, & diligenti ſtudio corrigant. Quod ſi Dei timorem præ oculis non habentes, negligere poſt ſecundam & tertiam monitionem inuenti fuerint, omni ſe nouerint communionē vſque ad condignam ſatisfactionem priuatos. Ex quibus vltimis verbis colligi videtur excommunicationem in ipſo iure ibi ferri, vt Gloſſa aduertit. Circa cauſam autem vel actionem, propter quam incurritur, addit Gloſſa ibi, illam cenſuram incurſurum Principem ſecularem, qui non facit iuſtitiam clerico: de quo tamen in illo textu merito nulla fit, nec proprie ſpectat ad Principem ſecularem facere clericum iuſtitiam, cum in eum iuriſdictionem non habeat, ſed nō facere illi iniuriam; quod commune illi eſt cum aliis etiam iuriſdictionem temporalem non habentibus. Ratio ergo illius cenſuræ eſt, ſi poteſtas ſecularis omittat, ac negligat ſuum officium exequi in his actionibus, quæ ſunt defendere Eccleſiam, ſub qua tam perſonæ, quam loca, & bona Eccleſiaſtica comprehenduntur, viduas, & pupillos protegere, & vitia publica, quæ perturbant Rempublicam, præſertim per latrocinia & ſimiles iniurias, extirpare. Vt autem hæc negligentia ſit ſufficiens cauſa huius cenſuræ, requiritur Eccleſiaſtici Prælati admonitiō triplex cum contumacia, vt patet ex ipſo contextu. Vnde ſit, neceſſarium eſſe, quod ante huiusmodi admonitiones ſupponatur obligatio grauis in ipſo ſeculari Principe, ſeu Gubernatore ad illud munus, de quo admonetur, exercendum, quia Eccleſiaſ-

Fr. Suarez, tom. 5;

ticus Prælati, non imponit illi præceptum mere poſitiuum, ſed admonet ipſum de ſua obligatione, vt illam ſeruet. vt clare in textu illo ſupponitur, dum dicitur, eos debere hoc facere, & cum conuenti ab Episcopis fuerint, & eorum querimonias audierint debere ſe corrigere.

Ex quo ſequitur, ſi huiusmodi adminiſtrator ſecularis non ex negligentia vel pertinacia, ſed ex aliquo probabili & practico iudicio omiſerit id facere, quod admonetur, quia exiſtimat ſe non teneri, neque illud pertinere ad ſuum munus, tunc non incurſurum hanc cenſuram: dummodo tale iudicium practice probabile ſit, ſeu ex inuincibili ignorantia proſectum, quia tale iudicium excuſat à culpa: ergo & à cenſura. Item admonitiō non addit obligationem, ſed oportet vt illam ſupponat: at vero in tali caſu non ſupponit illam: ſed talis admonitiō ſolum eſt ex præſumptione quadam, & ideo non parere illi tunc, non eſt contumacia vera, quæ ad incurſendam excommunicationem ſufficiat. Solum eſt cauendum ne aliquis ſine ſufficienti fundamento pertinax ſit in iudicio, contingere enim poteſt vt inaduerſentia, vel ignorantia, quæ ante admonitionem erat inculpabilis, poſt illam incipiat eſſe culpabilis, quia poteſt obligare hominem, vel ad mutandum iudicium, ſi tanta ſit auctoritas admonentis, vel ſaltem ad faciendam maiorem examinationem. Oportet ergo ad huiusmodi excuſationem, vt penſatis omnibus etiam poſt admonitionem probabile maneat iudicium à tali obligatione liberans. At vero, ſi obligatio ſit clara vel certa, & trina præmiſſa admonitiō adhuc negligatur, tunc conſummatur cauſa cenſuræ: dicitur autem negligi quoties voluntarie omittitur, vel committitur aliquid, quod ad peccatum mortale ſufficit.

Adhuc vero ſuperſt dubium circa alteram partem, an conſummata hoc modo cauſa huius cenſuræ, ſtatim incurſurum, vel neceſſe ſit ferri à Prælato, qui ter admonuit. Hoc enim poſterius contra Gloſſam ibi affirmat Turrecremata, citans quosdam alios, & c. An Caleſtine, 24. q. 1. quod nihil ad rem præſentem facere video: exponit autem illa verba, *Communione priuatos*, id eſt priuandos: hæc tamen non eſt expoſitio, ſed mutatio verborum, quæ, ſi ſcitata eſt, nunquam poteſt excommunicatio latæ ſententiæ ex verbis alicuius iuris colligi, quia vis collectionis in vno fere ſimili verbo conſiſtit: ergo nunquam licet illud mutare in aliud, quod ſimilem vim non habeat. Quocirca ex vi illius decreti non dubito quin cenſura illa ſi latæ ſententiæ; dubito tamen an in eo ſenſu ſit in praxi recepta. Et veriſimilius credo non ſeruari, neque huiusmodi adminiſtratores ſecularis iuſtitie haberi pro excommunicatis in ſimilibus caſibus, donec à Prælato Eccleſiaſtico excommunicentur. Atque ita conſiderato præſenti vſu Eccleſiæ, & probabili opinione Doctorem, non videtur hæc cenſura memoranda inter eas, quæ ipſo iure latæ ſunt.

Ex quo facile reſpondebitur ad aliam interrogationem, an hæc cenſura locum habeat etiam in his actionibus, ad quas hæc perſonæ tenentur ſolum ex charitate. Quamuis enim neceſſe ſit obligationem ſupponi; hæc tamen aliquando poteſt eſſe rigorosa, & ex iuſtitia: de qua res eſt clara. Aliquādo vero poteſt eſſe ex ſola charitate, quia licet officium per ſe non obliget quali ratione ſtipendij, vel pacti ad hoc vel illud agendum; perſona tamen habens tale officium, vt talem dignitatem, ratione illius circumſtantia obligari poteſt ad agendum aliquid ex charitate, vt verbi gratia, ob vitandum aliquod ſcandalum, vel ad ſuccurrendum pupillo, & viduæ, etiam in his quæ iuſtitia non poſtulat. Dico ergo, ſi conſideremus hanc cenſuram vt præciſe ex vi illius iuris latam, ſolum habere locum in actionibus iuſtitie quæ proprie dicuntur eſſe ex officio: nam de his loquitur

Qualiter poſſit excuſari adminiſtrator ſecularis ab hac cenſura.

Incurſurum hæc ipſo iure, aut ſe-
renda ſit per hominem.
Turrecr.
opin.

Vera ſent.

Non habet locum cenſura hac etiam in actionibus ſolum ex charitate debitis.

Deſiſſe.

kk 3

tur textus; & restringendus est in materia poenali. At vero, si loquamur de hac censura ut ab Ecclesiastico prelato ferenda, sic in utroque genere actionum ferri potest: nam Ecclesia per potestatem spirituales potest cogere seculares Principes ad seruanda qualibet præcepta, ut in superioribus ostensum est, imo etiam in præsentis materia poterit prælati Ecclesiastici nouum præceptum imponere sub tali censura, si ad Ecclesiæ defensionem, vel aliū similem finem necessarium sit.

Secunda censura sumitur ex cap. Nulli fas, 19. dist. vbi Gregorius IV. excommunicationem ipso facto ferre videtur contra omnes Ecclesiæ Romanæ obediētes, qui Apostolicis decretis contraire audent. At caput illud, si in eo fertur excommunicatio ipso iure, necessaria intelligendū est de his, qui per heresim, vel schisma à doctrina, vel obediētia Ecclesiæ Romanæ recedunt, nam alioqui constat, non omnes, qui non obediunt præceptis Summi Pontificis, statim esse excommunicatos. Atque in hoc sensu censura hæc satis explicata est supra in Bulla Cœnæ. Posset autem ille textus exponi, ut in eo nulla censura ipso facto feratur, sed præcipitur excommunicari, qui præceptis Ecclesiæ rebelles fuerint: ita enim recte intelligi possunt illa verba: Nec locum deinceps inter sacerdotes habeant sed extorres à sancto ministerio fiant. Quæ etiam de suspensione, vel depositione intelligi possunt, non quia per illa verba fiant, sed quia fieri mandentur: clarius vero de excommunicatione subditur infra, Quia maioris excommunicationis deiectione est abiciendus; non est ergo abiectionis donec excommunicetur. Vnde cum in fine subditur, Sitque alienus à diuini & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis Apostolicis obtemperare, intelligendum est, postquam excommunicatus fuerit suspensus, vel depositus. Igitur in rigore loquendo, nulla inuenitur in Decreto excommunicatio ipso iure lata, & distincta ab his, quæ in Bulla Cœnæ continentur, quæque in usu & praxi feruetur.

SECTIO III.

Quæ excommunicationes non reservatæ in antiquis libris Decretalium continentur.

De excomm. in Decretal. non reservatis, quæ per nouiora in. ra sunt reseruatæ. Nauar. C. 1. de Schismat.

Inter has excommunicationes non nullæ sunt, quæ, licet in libris Decretalium non reseruentur, iam reseruatæ sunt in Bulla Cœnæ vel per alia iura: & ita has iterum explicare, non erit necesse, sed indicare tantum, & remittere ad superius dicta. Huiusmodi existimat Nauarrus c. 27. n. 117. esse illam, quæ fertur in cap. primo de Schismaticis; non designat autem in qua clausula Bullæ contineantur: significat autem esse in prima, quatenus ea schismatici excommunicantur; quia, cum nulla alia habet similitudinem. At vero in illo cap. 1. non videtur ferri censura contra schismaticos, sed contra eos, qui quosdam suspensos ab ordine ad ordinis ministerium admittunt: quod vitium longe diuersum est. Hoc autem ita esse constabit facile rextum intuenti. Nam in primis dicitur ibi ordinationes ab Hæresiarachis, vel ab ordinatis ab eis factas, esse irritas, & similiter collationes beneficiorum aut dignitatum Ecclesiasticarum, nullas esse: ac denique alienationes rerū Ecclesiasticarū ab eis dē, vel à laicis factas nullius esse validitatis. Et deinde subditur, Si quis autem contraire presumpserit, excommunicationi se nouerit subiacere. Neque ibi alia excommunicatio fertur: nam poena, quæ statim subiungitur contra eos, qui iuramentum præsterint de tenendo schismate, non est excommunicatio sed suspensio. Vnde potius ex illo textu colligunt Panormitanus, & alij interpretes schismaticum nō esse excommunicatum

A ipso iure, per argumētum ab speciali, vel potius negatiuum, quia propter alios speciales actus excommunicantur: vel quia ibi non inferitur talis censura, ut declaratum est.

Melius afferri posset in exemplum capit. Licet, de Electione, vbi fertur excommunicatio in eum, qui cum non sit rite electus à duabus partibus Cardinalium, se gerit vt summus Pontifex, & in eo qui eum recipiunt: quod crimen est propriissime & rigorose schisma: licet fortasse vitium illud aliis etiam modis committi possit. Illa autem excommunicatio in illo textu non reseruatur; sed per Bullam Cœnæ: & ideo ibi dicta, in ea habent locum. Aliud exemplum afferri potest ex cap. Non minus, de Immunit. Eccles. Vbi excommunicantur potestates seculares imponentes tributa Ecclesiasticis personis. Quod confirmatur, & extenditur in cap. Aduersus, eodem tit. de quibus in Bulla Cœnæ clausula 18. Aliud sumitur ex cap. Nouerit, de Sentent. excommu. vbi excommunicantur facientes statuta contra Ecclesiasticam libertatem, de quo in Bulla Cœnæ clausula 15. Præterea est aliud in cap. Excommunicationis, de Raptoribus, vbi excommunicantur rapientes bona naufragantium, de quo in 4. clausula Bullæ Cœnæ. Item aliud in c. Ad falsarium, cum c. Dura, de Adversus, de Crimine falsi. vbi excommunicantur falsantes literas Apostolicas, de quibus in Bulla Cœnæ clausula 6. Hæc igitur censuræ omittendæ in præsentis sunt.

Rursus sunt aliæ excommunicationes, quarum cognitio parum utilis est, vel quia spectant ad particularia loca, vel quia raro in usum veniunt. Atque etiam hæc non sunt ex professo tractandæ, sed indicandæ. Huiusmodi est, quæ fertur in cap. 1. de Locato, quæ pertinet ad Academiam Bononiensem. Excommunicantur enim ibi Doctores, Magistri, & scholares illius Academiæ, qui ante tempus conductionis elapsum de locandis domibus pertractant absque consensu eorum, qui illas inhabitant, & conductas habent. Solum ergo hic aduertimus statum illud non esse extendendum ad alias Academias, propter similitudinem rationis. Item huc spectat capit. Quoniam, de offic. ordin. vbi excommunicatur Episcopus, qui in ciuitate, in qua est populus diuersarum linguarum, se ingerit ad docendum, vel regendum partem populi alterius linguæ ad se non pertinentem, sine vicario ad id deputato à proprio prelato. Quam censuram parum vtilem existimauit Caietan. ca. 78. de excommunicatione. Nauarr. autē putat esse necessariam in consensibus aliquorum regnorum, vt Galliæ, & Nauarræ, seu Castellæ. Quidquid vero de hoc sit, nobis dicere sufficit, vbi locum habuerit, seruandam esse constitutionem illam, vt posita est.

De excomm. in Decretalib. non reservatis, quarum cognitio vni esse potest.

His ergo adnotatis, duæ tantum, vel tres supèrant excommunicationes ex prioribus libris Decretalium explicandæ. Prima est in capite primo de Schismaticis. Vbi directe excommunicantur illi qui ratas habent quasdam actiones schismaticorum contra illius textus dispositionem: & talis censura ex vi eiusdem textus non est reseruata, neque etiam ex vi Bullæ Cœnæ, si non transeat in schisma, vt a iunt Caietan. cap. 8. & Armilla excommunicatio. 92. Sed tunc iam non erit illa excommunicatio, sed alia, quia ibi non fertur excommunicatio propter schisma, vt supra notauimus. Tres autem sunt actiones quæ ibi irritantur, scilicet ordinationes factæ ab schismaticis, vel ab ordinatis ab eis: quod intellige quantum ad executionem ordinis: nam quantum ad substantiam sacramenti non possunt irritari, vt saepe dictum est. Secunda actio est collatio beneficij,

beneficii, vel dignitatis Ecclesiasticae. Et in hac solum ponuntur schismatici, non vero ordinati ab eis. Unde ex vi illius clausulae non videtur irritari collatio ab eis facta, si aliunde habeant potestatem iurisdictionis, vel similem ad conferenda talia beneficia: nam licet isti sint suspensi ab ordine, non propterea sunt suspensi à beneficio, & iurisdictione; & ideo, collatio ab eis facta erit valida; quia collatio hæc non est à potestate ordinis, sed iurisdictionis, aut dominij: & ab hac non sunt suspensi sic ordinati. Quod etiam est adnotandum in tertia actione, quæ est alienatio rerum Ecclesiasticarum: facta enim à schismatico, irrita est, & nulla: de facta vero ab ordinato à schismatico nihil ibi dicitur, sed solum fit extensio ad alienationem factam à laico, quæ etiam nulla est. Quia vero intentio huius legis est de schismaticis, & non est verisimile miscere sermonem de laicis absolute, & quomodo cumque hoc operantibus, ideo satis verisimilis est opinio Hostiensis, qui hoc intellexit de laicis alienantibus res Ecclesiasticas fulti auctoritate schismaticorum. Quam expositionem approbat Additio ad Abbatem ibi; & Caietanus supra eam rationabilem existimat: quibus ego libenter consentio.

Hæcigitur tres actiones sunt quasi materia remota huius censuræ. Proxima vero causa & materia est contraria, ut ibi dicitur, illi dispositioni. Quod duobus modis fieri potest, facto, & verbo. Nam, si quis doceret tales ordinationes, collationes, & alienationes ratas esse, illam excommunicationem incurreret: nam re vera contraret illi textui. Oportet tamen ut id fiat quasi pratico modo, & cum aliqua auctoritate ad impediendum executionem eorum, quæ ibi disponuntur circa illas actiones. Nam si quis mere speculative doceret talem doctrinam, posset quidem incidere in hæresim, si ex aliquo principio erroneo contra potestatem Ecclesiasticam id diceret: & ea ratione posset incidere in aliam excommunicationem: tamen ex vi talis assertionis non videtur in hanc incidere, quia non proprie contrait, sed tantum contradicit. Quamquam Armilla supra exponit contrarie, dicendo, vel tenendo oppositum. Quæ interpretatio in primis non est adæquata, ut statim patebit. Deinde non est formalis, nam tenere oppositum, non est contrarie, nisi redundet aliquo modo in opus, seu conatum, illius legis dispositioni contrarium. Unde Caietanus potius per voluntatem exposuit dicens, Qui voluerit quod ordinationes sint ratæ, &c. scilicet ad id conando, seu aliquo modo procurando seu cooperando: quod fieri potest verbo, modo explicato. Præter hoc vero necesse est, ut ex presumptione id fiat, nam hoc verbum ibi ponitur. Unde, si quis id asserat ex errore, ob ignorantiam illius decreti, vel quia ex nonnullis coniecturis putat talem casum ibi non comprehendi, non incurreret. An vero idem sit, de illa suspensione ab ordine, id est an contrahatur ab ignorante, & sine culpa sic ordinato, dicemus infra in propria materia, & de alijs duabus in suis locis. Solum hic est adnotanda duplex exceptio. Prima est circa collationem, nisi crimen collatoris sit omnino occultum, nam tunc casta eius valent, quæ ad publicam iurisdictionem attinent, ut in superioribus annotatum est. Secunda limitatio est de alienatione, scilicet nisi sit in evidentem Ecclesiæ utilitatem, ut ibi Glossa advertit, & Sylvester Excommunicatio, 9. m. 29. casu 8.

Occurrit tamen interrogatio, an schismaticus hæc faciens seu conferens, & ab illo recipiens, sint excommunicati. Videntur enim contrarie: ergo incident. Atque ita sentit Panormitanus ibi, quem Sylvester sequitur. Unde ait Panormitanus consentiendum ordinationi factæ à schismatico esse excommunicationem: item tenentem beneficium Ecclesiasticum & qui emit, vel acquirit rem Ecclesiasticam ab eodem. Et præterea subdit schismaticum in his tribus

casibus incurrere excommunicationem. Aliis tamē videtur, eum, qui suscipit ordines à schismatico, ex hoc præcisè non incurrere hanc excommunicationem, quia nondum agit contra dispositionem huius textus. At vero, si ulterius progrediatur, & in susceptis ordinibus libere ministrare velit, tunc incurrere excommunicationem, quia iam vult ordinationem ab schismatico ratam esse. Unde pari ratione schismaticus ordinans alium non erit excommunicatus; si tamen velit suam ordinationem ratam esse, & ad hoc aliquid ulterius agat, iam incidet in hanc censuram. Atque hanc sententiam indicat Hostiensis, & Additio ad Abbatem supra, qui ita exponunt: *Contrarie præsumptum, scilicet exercendo ordines susceptos à schismatico, vel retinendo beneficia collata per eum, vel retinendo bona per ipsum alienata.*

Sed obiici potest contra priorem partem (posterior enim certa videtur) quia hæc lex irritans tales ordinationes, à fortiori prohibet illas: ergo qui eas facit, vel recipere præsumit, iam it contra hanc legem: ergo incurrere censuram eius. Et confirmatur, nam qui dat ordines, quantum est in se, etiam vult dare executionem eorum: ergo hoc ipso contrait huic legi. Atque hoc videtur fuisse fundamentum Abbatis: quod certe contemnendum non est. At it enim illam sententiam satis probabilem. Respondere tamen possunt, prohibitionem illam supponi, vel implicite contineri in hac lege: proprium tamen, & quasi specificum effectum eius esse irritare has actiones, & ita solum in hoc cadere proprie illam censuram. Quare qui non agit contra irritationem, proprie non it contra hanc legem: dans autem, vel suscipiens ordines ex hoc præcisè non agit contra irritationem, quia hæc irritatio, ut diximus, respicit vultum & exercitium ordinis: ordinatio autem valida est quoad substantiam: & ideo qui præcisè ordines suscipit propter substantiam eorum, etiam si ligatos, ut sic dicam, illos suscipiat, nondum videtur agere contra hanc legem. Quæ consideratio non caret verisimilitudine. Prior vero sententia securior est. Quæ adhuc magis necessaria videtur in alijs duabus actionibus, nam, qui irritat collationem, vel alienationem, satis formaliter eas prohibet: ergo qui hæc operatur dando, vel recipiendo, directe it contra hanc legem: ergo incidit in censuram eius. Item, quia nihil est quod expectetur ad talem censuram incurrendam: nam, si quis retineat beneficium sic susceptum, vel bona Ecclesiastica acquisita, aut redditus harum rerum, sine dubio incurrat hanc censuram, quia iam agit contra irritationem illarum actionum: sed hoc ipsum agit à principio quando acquirit talē rem: ergo à principio incurrat eandem censuram. Deinde moraliter non est separabilis in his actionibus retentio ab acceptione, quia non potest beneficium, vel res Ecclesiastica recipi, quin etiam aliquantulum retineatur.

Ultimo circa illum textum advertendum est, ibi specialiter agi de quibusdam schismaticis Octaviano, & Guidone, qui hæresiarchæ fuisse dicuntur, ad eosque semper fieri relationem illis particulis per dictos per eosdem, & ideo videri potest, omnia illa esse referenda ad illas personas tantum. Sed non ita est, nam ibi statuitur ius perpetuum: unde non confiderantur illi ut tales personæ sunt, sed ut tale vitium committunt. Præterea videri potest, illam legem solum procedere in schismaticis hæreticis, quia illi huiusmodi erant. Tamen communiter intelligitur illa lex de omnibus schismaticis, quia quod illi hæretici fuerint, materiale (ut ita dicam) est: hic enim formaliter considerantur ut schismatici, id est, quatenus actiones schismaticas, & divisiones à capite, exercebant.

Hostiensis.
Addit. ad
Abbat.

De quibus
schismaticis
fit sermo in
dictis cap.

Secunda excommunicatio contra religiosos, qui ad audiendas leges, vel medicinam extra claustra exeunt, exponitur.

Secunda excommunicatio habetur in cap. *Super specula*, & in cap. *Non magno opere*. Ne clerici, vel monachi, ubi excommunicantur religiosi, qui de claustris exeunt ad audiendas leges, vel physicam. Quae excommunicatio prius lata est ab Alexandro III. & postea confirmata & aucta ab Honorio III. Et expressè Honorius refert: ipse autem illam extendit ad quosdam seculares presbyteros, de qua extensio infra dicemus. In litera autem Alexandri magno opere obsecra sunt illa verba, *ut nulli post factum votum religionis, & post factam in aliquo loco professionem*. Nam si particula hæc diuini sumatur, sequitur eum, qui habet votum simplex religionis, agens contra hanc legem, incurrere hanc censuram: si vero sumatur complexiue, sequitur, religiosum professum, nisi prius habuerit votum simplex religionis, hic non comprehenditur. Aliqui putant in priori membro comprehendere eos, qui post votum simplex religionis, religionem ingressi sunt, etiam si non sint professi. Ita Panorm. nu. 10. sed fortasse intelligit de professione expressa, nam ante omnem professionem nullus hic comprehenditur potest, quia non est vere religiosus, aut regularis, de quibus solis Alexander loquitur, ut ex eius verbis & relatione Honorij satis constat. Nec propter nouitios erat necessaria illa lex: tum quia ipsi non peccant, per se loquendo, relinquendo statum: tum quia non solent in his ministerijs occupari. Igitur per votum religionis ibi intelligitur, non promissio simplex ingrediendi religionem, sed votum ipsum, quo quis fit religiosus, quod statim per professionem declaratur, ita ut posterior particula tantum sit prioris explicatio, vel per votum intelligitur propositum religionis, quod in susceptione habitus ostenditur, & postea professione firmata, & ita etiam particula *Et*, complexiue sumitur. Vel certe si sumatur diuini, per priorem partem intelligitur professio tacita, quæ olim fieri intelligebatur, cum qui post votum religionis sumebat habitum animo mutandi vitam, vi in superioribus declaratum est. His adde, per professionem intelligi omnem veram incorporationem, per quam quis verus religiosus fit, ita ut nunc etiam scholares approbati Societatis sub hac lege comprehendantur: quia sunt veri religiosi, & lex illa de omnibus religiosi loquitur.

Quid per votum religionis in illo cap. Super specula, intelligatur.

Abbas.

Resolutio.

Actio per hanc censuram prohibita. Prima.

Secunda.

Tertia.

Circa causam vero huius censuræ aduertendum est, tres condiciones ex illo textu colligi necessarias ad illam incurrendam. Prima est, quod religiosi leges, vel physicam audiant. Vbi per physicam omnes medicinam intelligunt: quod satis declarat illa verba Alexandri, *Ad physicales confessiones ponderandas*. Per leges autem intelligitur civilis iuris prudentia, siue tradatur per interpretationem iuris communis siue iuris proprii alicuius Prouinciæ, vel regni. Secunda conditio est, ut ad hunc finem religiosi exeant de claustris suis, ita enim expresse dicitur. Vnde omnes inferunt, si intra sua claustra religiosi huiusmodi scientijs vacent, & eas audiant, non incurrere hanc censuram, quia non transgrediuntur hanc legem secundum omnia requisita ad censuram. Secundo tamen inferitur religiosum exeuntem de claustro non ad audiendas has scientias, sed propter alios fines, etiam si male exeant, & grauiter peccet, vel apostata etiam sit, non incurrere hanc censuram, quod quid sit de alijs propter eandem rationem proportionalem. Tertia conditio est, quod intra duos menses ad claustra non redeant: nam, si ante lapsum hoc tempus redierint, non incurrunt hanc censuram, ut ibidem dicitur.

Primum autem queri potest, quid sit exire de

claustro, id est, an oporteat ut exeant ad habitandum. Particula extra claustrum, vel satis fit exire ad audiendas huiusmodi scientias in loco publico alicuius Academicæ, quamuis in suis claustris habitent prout communiter fieri solet. Et ratio dubitandi est, quia verba illa. *Nisi ad claustrum suum intra duorum mensium spatium redierint*, indicant oportere ut exeant ad habitandum extra claustrum: nam qui solum exeunt ad audiendum, quotidie ad claustrum redeunt. Atque ita exponit Caietan. supra dicens, hoc est, habitare extra claustrum, & auditionem interuenire, & perferre sic ut intra duos menses non reuertatur ad claustrum, & Nauarrus dicit, non incurrere hanc censuram religiosum, qui in eadem ciuitate exit extra claustrum solum ad audiendas has scientias, habitat vero in monasterio suo. Et Panormitanus indicat idem. In contrarium vero est, quia iuxta hanc interpretationem fere nullius momenti erit illa constitutio, quia rarissime contingit ut religiosi exeant illo modo de claustris ad audiendas doctrinas etiam sacras, nedum illas peregrinas. Præterea prohibitio in illa lege non fit præcipue propter vitandam habitationem extra claustrum, sed propter vitandas mundanas actiones, ut patet ex illis, *Ne occasione scientia, spirituales viri mundanis rursus actionibus inuoluantur*. Præterea in alio textu Honorius extendit censuram ad quosdam clericos seculares, per se, ut sic dicam, prohibens auditionem: ergo multo magis videtur voluisse eandem prohibere religiosi viris, etiam si ad commorandum extra claustra non exeant.

Dices: Eadem ratione probaretur, studium talium scientiarum debuisse prohiberi intra claustra, etiam si religiosi extra illa non exeant, non solum ad habitandum, verum etiam ad audiendum. Respondetur non esse similem rationem, tum quia lex potuit prohibere studium seu auditionem publicam, non vero quæ sunt intra priuatos parietes: tum etiam quia rarissime fit, ut hæc scientia intra monasteria legantur, vel audiantur: leges autem prohibent quæ frequenter accidunt. Tum denique quia lex illa expresse postulat aliquem exitum a claustro: & ideo saltem necessarius erit ille, qui est ad audiendum, præsertim in schola & loco publico. Et videtur posse de hoc non male exponi alia verba, *Nisi intra duos menses, & c.* id est, nisi infra dictum tempus intra claustra contineant, non amplius exituri ad illum finem. Et fortasse hæc non sunt multum aliena ab intentione legislatoris. Tamen, quia in legibus præsertim penales, recedendum non est à proprietate literæ, & ea restringenda potius est, quam amplianda, & maxime secundum interpretationem communis receptam, ideo prior sententia retinenda est.

Et ad coniecturam in contrarium dicendum erit, Pontificem noluisse omnem modum vocandi his disciplinis prohibere religiosi sub dicta censura, sed solum modum illum, qui posset esse occasio maioris distractionis: nam ad hunc sensum possunt etiam verba citata facile accommodari. Vnde in cap. 2. Ne Clerici, vel monachi in 6. specialiter prohibentur Religiosi ne ad studia literarum accedant sine licentia sui Prælati, *ut materia*, inquit, *vagandi religiosi subtrahatur*. De qua prohibitionem plura scilicet sequenti. Nunc solum aduerto, in nostro casu etiam licentiam prælati non sufficere, ut religiosus exeat à monasterio prædicto modo, scilicet ad habitandum, ut scientias legum, aut medicinæ audiat, quia hoc sine tali limitatione absolute prohibitum est in prædictis iuribus, in quibus inferior dispensare non potest. Et præterea expendit Panormitanus verbum illud: *Nam omnino permittantur exire*: nam vox illa, omnino, dispensationem omnem prohibere videtur. Imo illa verba directe referuntur ad Superiores, eisque prohibent ne hoc permittant: quæquam postea

poſtea excommunicatio non feratur in ipſos, ſed in ſolos religioſos ſic exeuntes, &c. Sed in originali illius cap. *Non magnopere*, quod habetur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro 3. part. 27. cap. 2. additur in fine clauſula. *Epſcopi vero, Abbates, Priores tanta enormitati conſentientes, & non corrigentes, ſpolientur propriis honoribus, & ab Eccleſie liminibus arceantur.* Quæ verba ferendam ſententiam continent, non latam.

24 *Contrahatur qui ante exitum audiendi duoſ meſes extra clauſtrum conſentit, licet eas non audiat.* Caſus. *Abbas.*

Secundo quæri poteſt, ſi religioſus exeat de clauſtro animo audiendi has ſcientias, & poſtea non audiat: & nihilominus vltra duos meſes extra clauſtrum maneat, an incurrat hanc cenſuram. Nam ex dictis ſequi videtur non incurrere, quia non omnes conditiones poſitæ tunc implentur, ſed deficit prima. Et videtur poſſe ſumi ex Caetano ſupra dicente, *Si quod horum in actione deſuerit, non ſunt religioſi excommunicati, oportet ſiquidem exitum ad hoc ordinari, & auditionem interuenire, &c.* Verius tamẽ videtur poſſe hanc cenſuram incurri, etiamſi auditio in re ipſa non interneniat, dummodo exitus è clauſtro ad illam ordinetur. Quod ſentit Panormitanus ibi n. 8. & 9. Et ratio eſt, quia hic textus non excommunicat audientes, ſed exeuntes ad audiendum, & ante lapſos duos meſes non redeuntes: ergo, etiamſi non ſubſequatur auditio, ponitur tota cauſa cenſuræ. Eritque hoc certius, ſi non ſolum exitus, ſed etiam perfeuerantia duorum meſium ſemper ad illum finem audiendi illas ſcientias ordinetur: vt v. g. ſi conſumat in itinere duos meſes, ſemper tamen pergat ad audiendum, vel quidpiam ſimile: tunc enim euidenter agit contra verba, & mentem huius legis: ideoque incurret cenſuram.

15 *Quid ſi ante exitum duoſ meſes ante exitum addit ad abbatem Innocent. Panormit.*

At vero, ſi poſt exitum clauſtri mutauit animum audiendi illas facultates, permanet tamen vt alias audiat, vel vt libere vagetur, dubia res videtur, quãuis Panormitanus ſimpliciter affirmet, & eius additio clariuſ id aſſerere videatur, ſuique ſententia Innocenti dict. c. *Super ſpecula*. Et poteſt fundari in textu dicente, *Si exierint, & non redierint*, Nihilominus oppoſitum videtur ſatis probabile. Quod expreſſus declarauit Abbas dict. cap. *Super ſpecula*, n. 9. nam, ſicut intentio illius legis nõ eſt punire quolibet exeuntes è clauſtro, ſed tantum exeuntes ad hunc finem; ita non eſt intentio eius perfeuerantes punire, niſi quatenus ad hunc finem perfeuerant: & huiusmodi perfeuerantia ſignificare intendit Pontifex per illud verbum negatiuum, non redeundi. Sicut è conuerſo, ſi quis exiſſet è clauſtro alia intentione ſive bona, ſive mala, poſtea vero mutata intentione permanſiſſet extra clauſtrum animo audiendi leges, aut phyſicam, & poſt intentionem ſic mutatam vltra duos meſes permaneret, incurreret hanc cenſuram: quia, licet prior exitus non fuerit ad hoc ordinatus, tamen exiſtentia extra monaſterium ad hoc ordinata eſt: & hoc eſt quod principaliter prohiberi intenditur, licet illo verbo ſignificetur. Intelligendum tamen hoc eſt, ſi principalis ratio manendi extra clauſtrum ſit propter audiendas huiusmodi facultates: nam, ſi habeat aliam principalem cauſam manendi, vel exeundi, licet poſtea in huiusmodi etiam ſtudiis occupetur, non incurret hanc cenſuram.

16 *Sine nunc neceſſarium dicitur meſium ſpatium ad incurrendam hanc cenſuram.*

Tertio quæri poteſt, an nunc ſit neceſſarium hoc duorum meſium ſpatium, & quomodo ſit computandum. Quidam enim dicunt nunc non eſſe neceſſarium, vt Gloſſ. dicto. cap. *Super ſpecula*, verbo *Duorum meſium*, quia illi duo meſes fuerunt neceſſarij à die publicationis prioris canonis, *Non magnopere*, poſtea vero in dict. cap. *Super ſpecula*, dicitur, *Ipo facto incurrant religioſi hanc cenſuram*, ſcilicet ex quo ad hunc finem è clauſtro egrediuntur. Alij vero è conuerſo exiſtimant non ſolum eſſe neceſſarios hos duos meſes, ſed etiam eſſe computandos

A à die in quo incipiunt huiusmodi facultates audire, quia non putant incurri hanc cenſuram, niſi per auditionem, & conſequenter ad illam principaliter referri hanc tẽporis limitationem. Ita Diuus Antoninus referens Ioannem Andream, & alios, 3. parte titulo 24. cap. 53. Sed media via eſt vera: certum eſt enim etiam nunc non incurri illam cenſuram vſque ad elapſum tempus duorum meſium. Nam in priori cap. *Non magnopere*, expreſſe designatur illud tempus non poſt publicationem illius edicti, ſed poſt exitum è clauſtro: in alio vero ca. *Super ſpecula* hoc reſertur, & non reuocatur. Vnde, quod ibi dicitur, hanc excommunicationem ipſo facto incurri, non intelligitur ipſo facto poſt exitum: ſed poſt elapſum tale tempus, vt ex contextu ſatis cõſtat, ſolum enim id additum eſt ad explicandũ verba prioris canonis, quæ obſcuriora erant, & dubitari poterat, an continerent excommunicationem ipſo facto incurrendam. Vnde ſecundo etiam eſt certum illos duos meſes computandos eſſe à die talis exitus è clauſtro: hoc enim per ſe ferunt verba textus, *Si exierint, & infra duorum meſium ſpatium non redierint*. Adde oſtenſum eſſe incurri hanc cenſuram etiam antequam incipiat quis audire: non ergo poteſt tempus hoc computari à principio auditionis: ergo. Atque ita exponunt Angelus Excommunicatio 7. Sylueſt. Excommunicatio 9. cap. 6. Panorm. d. c. *Super ſpecula*, n. 8. vbi alios reſert.

B Quomodo computandi hi duo meſes.

Quarto dubitari poteſt, an hæc cenſura extendatur ad religioſos exeuntes à clauſtris ad docendas has facultates. Sunt enim in hoc obſcura illa iura. Nam in c. *Non magnopere*, videtur Pontifex verbo legendi, & fert cenſurã in religioſos exeuntes ad legendas dictas facultates: Honorius autem reſert cõſtitutionem illam factam eſſe contra religioſos exeuntes audiendum: quod eſt obſcurum, nam verbum legere potius ſignificat docere, quam audire. Doctores conueniunt, exeuntes ad audiendum contrahere hanc cenſuram, quia hoc expreſſe dicit Honorius, cuius conſtitutio poſterior eſt, & declaratiua alterius. De docentibus autem, quod etiam comprehendatur indicat D. Antonius ſupra, & inclinatur Sylueſter ſupra num. 26. citans Hoſtienſem, & Archidiaconum. Et ratio eſſe poteſt, quia verbum legendi in rigore & proprietate comprehendit docentes; quãnis Honorius illud declarauerit, vel extenderit potius ad audientes, non excluſit alios. Contrarium tenent Innocentius, & Panormitanus ibi, quos ſequitur Nauarr. num. 16. & fundamentum eſt, quia Honorius explicauit, quomodo verbum legendi intelligendum ſit apud Alexandrum, ſcilicet vt nõ idem quod docere, ſed quod ſtudere huiusmodi doctrinis. Sed inſtari poteſt, quia etiam verbum legendi hoc modo expoſitum commune eſt docentibus & ſtudentibus, ſicut verbum ſtudenti: ergo, licet comprehendat diſcentes, non excluſit docentes. Et confirmatur, nam Panormitanus ait religioſum etiamſi poſt exitum à clauſtro non frequenter ſcholas ad has ſcientias addiſcendas, ſed ſibi ipſi legat, ſtudento his rebus, incurrere cenſuram: ergo à fortiori ille qui exit, & perfeuerat extra clauſtrum docendo has ſcientias, incurret, quia multo magis ſibi ipſi legit, & ſtudet eiſdem rebus. Denique eadẽ vel maior ratio eſt de docentibus, quã de diſcentibus, & iuris diſpoſitio.

C An comprehendantur religioſi exeuntes ad docendas has ſcientias.

Nihilominus recedendum non cenſeo ab hac poſteriori ſententia, quã in materia poenali eſt fauorabilior, & magis conſentanea verbis Honorij, qui conſtitutionem Alexandri retulit, & referendo declarauit: non eſt autem veriſimile retuliſſe illam incomplete, & in ſenſu, vt ſic dicam, dimidia-to, ſed in ſenſu integro, & completo: reſert autem hanc cenſuram eſſe latam contra eos, qui ad audiendum exeunt: ergo intelligit contra eos tantum latam

D 1 opinio. Antonij Sylueſt.

2 opinio. Innoc. Abbas. Nauarr.

Obiectio.

18 Poſterior dicitur poenior praſeruiſſe ſatisſe ratio ni in contrarium.

16 *Sine nunc neceſſarium dicitur meſium ſpatium ad incurrendam hanc cenſuram.*

Satisfit ton.
si mationi
ex Panorm.

Iuram fuisse; & consequenter verbum legendi in
priori constitutione sumptu esse pro verbo studen-
di; non late sumptu, sed prout vulgo accipi solet pro
verbo addiscendi per disciplinam ab alio: per quod
soluitur obiectio facta. Ad argumentum autem ex
Panormitano respondetur, religiosum, qui priua-
tim studet his rebus post exitum & claustrum non ex eo
capite inturberetur hanc censuram, quod per se vacat
huiusmodi doctrinis, sed quia exiit & claustrum ani-
mo audiendi illas, & in eo perseverat post tempus
duorum mensium: hoc enim supponendum est, al-
ias non incurreret censura, etiam si post exitum a-
liquis per se studeat his rebus, si re vera non exiit
ad audiendum. Nos autem supponimus eum, qui
docet, non exisse ad audiendum, sed tantum ad do-
cendum: & ideo, licet priuatim studeat, & multa de
nouo discat, id non satis est, ut hanc censuram incur-
rat. Nec argumentum ob similitudinem rationis in
his penalibus locum habet, praesertim quia potest
facile aliqua ratio disparitatis inueniri, quia exitus
ad docendum has disciplinas rarissimus est, & vix
moraliter contingit: & ideo non oportuit de illo spe-
ciale legem condere.

19
Extensio
quam supra
constit. Ale-
xandri po-
puli Hono-
rii, exponi-
tur.

C. Ne clerici
vel mona-
chi.

Superest exponenda extensio, quam addit Ho-
norius, qui voluit hac censura etiam ligari omnes
presbyteros, ex inferioribus vero clericis Archidia-
conos, Decanos, Plebanos, Praepositos, Cantores, & alios per-
sonatus habentes. Circa quam primo aduertendum est
in presbyteris nullam poni limitationem, ideoque in-
differenter omnes comprehendendi: & contrario vero,
inferiores nec ratione solius ordinis comprehendendi,
neque ratione alicuius beneficii, praeter ea quae ibi nu-
merantur. Solum circa Plebanos oportet aduertere,
Bonifacium VIII. in ca. 1. Ne clerici, vel monachi in
6. declarare, ea lege non comprehendendi habentes Ec-
clesias parochiales, Nisi tales Ecclesiae sint Plebanae sub
se capellas habentes, in quibus insistantur clerici perpetui,
&c. Denique aduertendum est, etiam clericos secula-
res non incurrere hanc censuram statim, sed post
elapsum tempus duorum mensium, ut patet ex illis
verbis, Nisi ab his infra spatium praescriptum destiterint.
Cum autem in his secularibus locum non habeat
exitus a claustrum, & exitus a propria domo sit imper-
petuum, necesse est, ut tempus duorum mensium co-
putetur, ex quo incipiunt audire huiusmodi facul-
tates: nam initium aliud habere non potest. Sensus
ergo erit, quod si per duos menses in audiendis hu-
iusmodi facultatibus perseverent, talem censuram
incurrant, siue in propria domo, siue in quolibet al-
io loco eas audiant. Quae est communis sententia:
potestque sumi ex Bonifacio 8. dist. cap. 1. ubi referens
hanc legem Honorij, quatenus ad hos clericos se-
culares pertinet, dicit eis interdixisse audire leges,
vel physicam.

20
Magistri
doctores huius
scientiarum non
incurrunt
hanc censu-
ram.

Ultimo circa utramque partem aduerto censu-
ram hanc nullo modo pertinere ad magistros, &
Doctores, qui huiusmodi Religiosos, vel Clericos
seculares docent has scientias, vel ad eas audiendas
eos admittunt, quidquid Antoninus, & Syluester
oppositum insinuant sine fundamento in praedictis
textibus, qui de solis audientibus loquuntur: de do-
centibus autem nec verbum habet. Solum propter
communicationem in crimine possent hi Doctores
huius censuram fieri participes, si postquam alij in-
cidunt in excommunicationem & in sua pertinacia,
& delicto perseverant, eos docent: nam tunc vi-
dentur in delicto communicare: quod erit verum,
si eos specialiter docent, vel si commode possunt eos
expellere, & non admittere: nam si publice docent,
non tenentur a suo munere desistere, propter
ea quod huiusmodi persona prohibita
interfuit: qui tunc non censentur
cooperari delicto eorum,
sed tolerare.

Tertia excommunicatio contra Sacerdotes assumen-
tes officium Praepositi secularis.

Tertia excommunicatio habetur in cap. Clerici,
Ne Clerici, vel Monachi: ubi Alexander III. sub
interminatione anathematis iubet, ne quis Sacer-
dos officium habeat Vicecomitis, seu Praepositi secula-
ris: & subditur, Si quis autem contra hoc venire praesump-
serit, & communiter emendare noluerit, excommunica-
tioni subiacet. Vbi primum est notandum, censuram
ferri contra solos Sacerdotes. Nam licet in priori
parte sit sermo de Clericis in sacris, in hac restringi-
tur ad Sacerdotes. Vnde licet Syluester, Excommu-
nicatio, 9. n. 28. cum Hostiensis exponat Sacerdotem
pro omni Clerico; & Nauarrus cum Panormitano
solum excipiat Clericos in minoribus existentes: &
ita sentire videatur omnes constitutos in sacris etiam
in hac secunda parte comprehendendi: nihilominus ve-
rior est interpretatio posita, quam amplectitur Caieta-
nus cap. 76. Deinde est notanda causa, ob quam
fertur illa censura, scilicet propter usum officij gu-
bernationis secularis habentis iurisdictionem tem-
poralem annexam, quando Sacerdos loco alterius,
seu tanquam minister alicuius Principis illud exer-
cet: hoc enim significant illa verba, Officium Vice-
comitis, aut Praepositi secularis. Vnde recte infert Caieta-
nus primo, Sacerdotes, qui in Curijs Regum sunt
gubernatores temporales, aut Praesidentes Cancellariarum,
in hunc canonem incurrere, si id faciant
sine dispensatione Pontificis: quia illa munera sunt
praepositorum secularium. Secundo infert, administrare
iurisdictionem temporalem non ut aduentitiam,
seu ministerialem Principis secularis, sed ut propriam,
id est, ut convenientem Praelato Ecclesiae ratione
dignitatis Ecclesiasticae, cui est annexa, vel ratione
dominii temporalis, quod talis persona alias ex se
habeat, non esse contra hunc canonem: quod ex
verbis satis constat.

Sed est dubium, an haec censura ipso iure feratur.
Et partem affirmantem sequitur Glossa ibi, quia illa
verba, Excommunicatio subiacet: videntur hanc vim
habere: probatque a simili ex cap. Non minus, de
Immunit. Eccles. Vbi verba non sunt omnino similia:
sed Excommunicationi se nouerint subiacere. Et ad-
duntur alia, quae magis id declarant, scilicet, Nec co-
munioni reddantur, donec satisfactioem fecerint compe-
tentem. Nihilominus sententia Glossae communiter
recepta est, ut Panormitanus ibi notat, & sequitur:
& idem supponunt Angelus. Excommunicatio, 7. ca-
su 8. Caietanus, Nauarrus, & alij. Qui tamen aduer-
tunt, necessariam esse monitionem praeviam, & pre-
sumptionem: nam utrumque in textu exprimitur
ibi, Si quis contra hoc venire praesumpserit, & communi-
tatem emendare noluerit. Quae monitio cum ibi amplius
non declaratur, canonica intelligenda erit. Funda-
mentum autem communis sententiae est, quia verbum,
subiacet, non requirit hominis ministerium,
sed quasi imperatiue ad ipsum delinquentem refer-
tur, efficaciter illum subiciens censura.

Nihilominus Syluester, Excommunicatio, 9. num. 28.
contrarium supponit, dicens, quod licet constitutio
illa videatur penalis, & consequenter restringenda: ta-
men habito respectu, quod excommunicatio non infligitur
ipso facto, sed videtur dicendum. Et indicat eandem sen-
tentiam tenere Hostiensis: & Panormitanus refert
Antoninum. Et suaderi potest, quia verbum, subiacet,
optime admittit sensum de futuro, seu in futuro, &
quod illud ipsum per actionem Iudicis admonentis
faciendum sit: ergo cum ea sit penalis, restringenda
est. Sed nihilominus prior sententia, sicut communior
est, ita etiam praefenda videtur: quia iuxta
frequentem usum iuris illa locutio significat sen-
tentiam latam, ut patet ex supra dictis in generali
doctrina de censuris, Praeterea tamen loquendo, raro
incur.

incurretur hac censura ex vi solius iuris: nam cum A
præcedere debeat iudicis monitio canonica, sem-
per fiet cum comminatione excommunicationis
ipso facto incurrere, vel certe ita fieri deberet ad
tollendum omne dubium.

SECTIO IV.

*Quæ excommunicationes non referuata latæ sunt
in sexto libro Decretalium.*

EX his excommunicationibus non-
nullæ coincidunt cum contentis in
Bulla Cœnæ, vel cum aliis referuatis
quas solum indicabimus: aliæ non
sunt admodum viles ad vsum, quas
breuiter transigemus: alias vero exactius declarabi-
mus. Prima ergo sumitur ex c. *Vbi periculum*, §. Hoc
facto, de Elect. in 6. vbi in vers. *Nulli etiam fas sit*, fer-
tur excommunicatio ipso iure contra eos, qui ad
Cardinales in Conclauē conclusos ad eligendum
Summum pontificem scripturam miserint, vel nun-
cium, aut cum aliquo ipsorum secreta locuti fuerint. Quæ
nisi loquen-
ter, exponit
Cap. *Vbi de*
Elect.
Summum pontificem scripturam miserint, vel nun-
cium, aut cum aliquo ipsorum secreta locuti fuerint. Quæ
nisi loquen-
ter, exponit
Cap. *Vbi de*
Elect.
Solum indiget declaratione illa particula, *se-
crete*, an sit coniungenda cum omnibus illis tribus,
scripturæ, nuncio, & locutione, vel tantum cum vltima:
mulem enim hoc refert. Nam si cum omnibus cō-
iungatur, erit magna moderatio huius legis; sic-
nim publice mittere nuncium, vel epistolam, nō e-
rit sufficiens ratio incurrendi hanc censuram. Cum
ergo contextus, & plana constructio verborum ad-
mittat hunc sensum, & finis in materia pœnali, vi-
detur amplectendus. Quod sentiūt Archidiaconus,
Ioannes Andreas, & alii ibi, Angelus, Excommunica-
tio. 110. 7. casu 13. Syluester, Excommunicatio, 9. censura 11.
nu. 34. Nihilominus contraria sententia probanda
videtur, quam tenent Caietanus, c. 55. & Nauarrus
n. 121. Et patet ex contextu: nam primo absolute p-
hibet, *Nulli fas sit* ipsi Cardinalibus nuncium mittere, vel
scripturam. Vbi manifeste vniuersalis est prohibitio
sine restrictione ad publicam, vel secretam; & tamē
hæc ipsa prohibitio statim corroboratur censura
repetitis eisdem verbis, sine vlla limitatione illis ad-
dita, sed additur tertium membrum de locutione,
& ibi adiungitur aduerbium *secrete*, quod ita inter-
ponitur, ut manifestum sit solum coniungi, eū ver-
bo loquendi, scilicet: *Aut cum aliquo ipsorum secreta
loquendo*. Recte tamē aduertit Caietanus verba illa,
Nulli fas sit, intelligi de his, qui in Conclauē non exi-
sunt, de quibus in proximo præcedente vericulo
dictū fuerat *Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat*.
Itaque certum est licere Cardinalibus in Conclauē
existentibus inter se secreta loqui, vel nuncium mit-
tere, aliquem scilicet famulum, quem vnusquisque
intus habet: & eadem ratione licere scriptum in-
ter se dare, vel mittere, quantum est ex vi huius
legis.

Secunda excommunicatio habetur in eodem c.
2. *Vbi periculum*, §. *Præterea*, vbi excommunicatur Do-
mini, aliique Rectores, & officiales illius ciuitatis, in
qua Summus Pontifex moritur, si diligenter non
obseruant quæ ibi statuuntur, vel si fraudem in eis,
vel circa ea commiserint. Quam partem latè expli-
cat Caietanus capite 54. Syluester, & alii qui videri
possunt: quia res non est nobis admodum necessa-
ria.

Tertia excommunicatio habetur in cap. *Sciāt
cuncti*, de Elect. in 6. feretur que contra eos, qui graua-
re presumunt Clericos, vel quaslibet personas Ecclesiasticas
(ad quas in aliquibus Ecclesiis, Monasteriis, & p̄is locis spe-
ciat electio) pro eo quod rogati, seu alias induciti, eum; pro

quo rogabantur, aut inducebantur, eligere noluerunt. Qua-
le autem debeat esse hoc grauamen, concluditur in
illo verbo, *aut alias iniuste persequens*: in particula-
ri autem ponitur actio spoliandi eos, vel confanguini-
neos eorum, aut Ecclesias, Monasteria, vel loca pia
beneficiis, aut aliis bonis suis, per se, vel per alios:
quod intelligendum puto de iniusta spoliatione, vt
illo vltimo verbo declaratur. Vnde qui sine iniusti-
tia spoliaret aliquem bonis, aut beneficio, petens id
ad quod habet ius, quamuis id faciat prouocatus, eo
quod non fuerit ille electus, pro quo ipse rogauerit,
& alioqui etiam non facturus: non incurreret, quia
non infert iniustam vim, aut persecutionem. Item
negare Monasterio eleemosynas, quas aliquis face-
re consueuerat, vel negare amico specialia benefi-
cia, non sufficit ad incurrendam hanc censuram: et-
iam si hoc titulo fiat: quia neque est acceptio bono-
rum alterius, neque iniusta persecutio. Sicut è con-
trario, si quis inferat iniuriam, vel persequatur hu-
iusmodi electorem alio titulo, & non propter ele-
ctionem, quam fecit, non incurreret hanc censuram:
nam in textu expresse dicitur, *pro eo quo, &c.* Quæ o-
mnia, & alia, quæ hic notari solent, in textu ipso cla-
ra sunt.

Solum potest dubitari, an quod ibi dicitur de e-
lectione extendendum sit ad præsentationem, in-
stitutionem, confirmationem, & postulationem.
Respondetur in primis, si præsentatio ad laicum
pertineat, non comprehendi: quia textus loquitur,
quando electores sunt Clerici, vel personæ Eccle-
siasticæ. Vnde etiam electiones, quæ à laicis fiunt,
vt in confraternitatibus, & aliis congregationibus
personarum, quæ nec Religiosæ sunt, nec Clerici
per se, & ex vi talis status, non comprehenduntur
sub hac censura, vt omnes aduertunt. At vero si
præsentatio ad Ecclesiasticam personam pertineat,
quatenus talis est, & titulo Ecclesiastico. Nauarrus
num. 122. affirmat hic comprehendi, cum Glossa, in
eodem cap. *Sciāt*, verbo *Alios*, quæ in hoc fundatur,
quod hæc lex simpliciter non est odiosa, sed fauorabilis,
cum Ecclesiasticam libertatem defendat; & ideo re-
stringenda non est, sed potius extendenda: cum er-
go præsentatio sit quidam modus electionis, meri-
to ad illam hæc constitutio de electione extenditur.
Quæ ratio etiam procedit de confirmatione, po-
stulatione, &c. Et ita etiam sentiunt Syluester, &
Angelus supra.

Tandem quoniam in eo textu explicatur, perse-
cutionem, seu spoliationem iniustam posse fieri cir-
ca cōfanguineos, dubitat ibi Glossa, & Doctores, v-
t quæ ad quem gradum cōfanguinitatis intelligen-
dum sit, & an possit extendi ad fines. Dico tamen, ex
vi illorum verborum non comprehendi affines, vt
patet ex propria significatione illorum verborum;
cumque in iure non reputentur cōfanguinei, nisi
qui intra quartum gradum continentur, & ius in
hoc nihil amplius declarat: ex vi etiam talis vocis
solum videntur comprehendi prædicti gradus: nec
potest cum fundamento fieri extensio vsque ad se-
ptimum, potius quam vsque ad octauum, vel deci-
mum, quidquid alioqui dixerint. Quamquam autē
hoc verum sit ex vi illorum verborum, tamen ex vi
illius clausule generalis, seu alias iniuste persequendo,
fieri potest, vt, quamuis spoliatio, vel alia similis ini-
uria fiat circa affines, vel alios familiares, aut con-
iunctos, si fiat in odium alterius, moraliter censetur
iniustum grauamen eius, & iniusta persecutio: ideo-
que ad incurrendam hanc censuram sufficiat;
quod quidem ex circumstantiis & pru-
dentis arbitrio expendē-
dum est.

personæ Ec-
clesiasticæ,
eo quod non
elegerint
eum, pro quo
eligendo sunt
rogati, ex-
ponitur.

De quæ elec-
tione textus
loquitur

Præsentatio,
confirmatio,
& postula-
tio, sub ele-
ctione com-
prehenduntur.

Quid per cō-
fanguineos
intelligen-
dum.

Excom-

Excommunicatio contra occupantes iura, aut bona ad Ecclesias vacantes pertinentia, exponitur.

⁶
Cap. Generali, de Electione, in 6.

Quartam excommunicatio habetur in cap. Generali, eodem titulo de Electione, in 6. ferturque in eos, qui in Ecclesiis, Monasteriis, aut piis locis titulum defensionis, aut similem de nouo usurpare conantes, iura ad talia loca pertinentia, aut eorum bona, quando talia loca vacant, occupare presumunt. In quo primum notandum est verbum, *Noue usurpando*. Duo enim requiritur: primo, ut de nouo fiat: secundo, ut sine iusto titulo, aut legitima concessione. Unde qui id facit titulo antiquæ præscriptionis, seu consuetudinis, vel nouo titulo fundationis, aut concessione legitimæ non comprehenditur hac lege ut in fine eius explicatur, & Glossa aduertit. Deinde, est considerandum, legem illam directe ferri contra occupantes bona talium locorum eo tempore, quo vacant; non tamen quomodocunque occupantes, sed simul, usurpare conantes iura aliqua ad tales Ecclesias pertinentia, quæ ibi dicuntur Regalia, aut Custodiæ, &c. Ideoque ad incurrendam hanc censuram non sufficit alio modo occupari talia bona, nisi fiat occupando, iura ipsa, & illo titulo: neque è conuerso sufficit tale ius usurpare, nisi occupentur bona Ecclesiæ vacantis: nam utrumque ita coniungitur in illo textu, ut simul requiratur. Quod notant Caietanus, Nauarrus, & alij. Unde cum censure non contrahatur donec actus prohibitus consummetur, quamuis aliquis conetur usurpare ius animi occupandi bona, si hoc perficere non potuit, non incurreret censuram, donec cum effectu illa occupet. E contrario vero, si de facto quis occupet bona per huiusmodi actionem, conando usurpare ius Ecclesiæ, quamuis hoc non assequatur, sed tantum ad id conetur, videtur incurrere: quia lex illa, ut dixi, per se, ac directe excommunicat occupantes bona, & ex alia parte non requirit ut usurpent, sed quod conentur ad usurpandum ius. Præterea oportet, ut illa bonorum occupatio ex præsumptione fiat, quod habet vim sæpe explicatam. Estque generalis contra omnes committentes tale delictum, de consensibus vero, & similibus nihil ibi dicitur.

⁷
Extensio in eadem censure.

Additur vero specialis extensio contra Clericos, Monachos, vel alias personas talium locorum respectiue, procurantes tale delictum fieri: meritoque id fit propter specialem infidelitatem talium personarum. Non incurrunt tamen hi procurantes hanc censuram, nisi res, ad exitum perueniat, iuxta doctrinam in superioribus datam; quia talis actio solum prohibetur propter aliam, & quasi via ad illam, & ideo non videtur consummata, donec illa fiat. Denique necessarium est, ut talis procuratio sit, ut ita dicam, positiva per actionem aliquam: nam si solū sit negligentia resistendi, etiam culpabilis, contra sui officij debitum; illud non est procurare, sed indebite permittere: quæ culpa ibidem paulo inferius alia poena punitur in Clericis: nam pro eo tempore prohibet Papa, ne de prouentibus talium Ecclesiarum aliquid percipiant. Per quæ verba, ut opinor, non fertur suspensio ipso iure, neque ipsi Clerici tenentur in seipsum talem exequi poenam; sed Prælati, aut Iudex iuxta hanc legem debet eos punire.

*Excommunicatio contra eos, qui dum electioni Monialium interfunt, aliquid faciunt, unde ori-
ri possit discordia inter eas super electione.*

⁸
Quinta excommunicatio habetur in c. Indemnitas, §. Postremo, de Electione, in 6. ferturque

A contra Prælatos, vel alios: qui vocantur, ut inter sint electionibus Monialium, si aliquid faciant, ex quo possit oriri, vel nutrirsi discordia inter ipsas Moniales, super huiusmodi electionibus faciendis. Quæ lex vniuersalis est quoad personas, in quas fertur censura: nam verba sunt generalia sine limitatione. Est autem ponderandum in eo textu non requiri, quod talis persona interfuit tanquam superior, vel iurisdictionem habens, vel tanquam missa à superiore: sed solum quod sit accersita ad illud munus dirigendi electionem per consilium, exhortationem, vel aliquid simile; & quod ipse eo nomine accedat, & interfuit: nam verba textus in omni proprietate hoc significant. Unde si Religiosæ ipsæ aliquem vel Religiosum eiusdem ordinis, aut alterius, vel Clericum secularem, aut etiam laicum, siue virum, siue etiam feminam vocarent, ut interefferet suæ electioni, & sua prudentia, & iudicio illas dirigeret, in eo haberet locum hæc constitutio, & censura, ut patet ex plano contextu verborum. A fortiori autem tamen habebit locum in superiore, qui ex officio interest, vel alio, qui vicem eius gerit: nam hi etiam vere dicuntur euocari ad dirigendas tales electiones, vel à Monialibus ipsis, vel certe ab ipso officio, & regula, vel à Prælato superiori. At vero si quis interefferet non vocatus ad dirigendum, sed quia ipse se immiscet forte ad perturbandum, vel desiderium suum explendum, non incurreret hanc censuram, ut probenotant Caietanus cap. 80. qui licet forte delictum sit grauius: tamen non est illud speciale, quod hic punitum est, nimirum infideliter agere, & quasi prauaricare in eo munere, ad quod aliquis vocatus est. Rursus etiam ipse, qui ad dirigendum vocatus est, si ante electionem non perturbet, aut discordias generet, vel nutriet, si post factam electionem aliquid horum committat, non incurreret: nam textus solum loquitur de discordia super faciendis electionibus. Et in his conueniunt Glossa, expostores, & Summistæ omnes.

Addit vero Angelus verbo *Excommunicatio*, 7. casu 16. hanc constitutionem non procedere tantum in Monialibus, quæ sunt veræ Religiosæ; sed in his etiam congregationibus sceminarum, quæ proprie Religiosæ non sunt, tamen in communi viuunt, & suas electiones faciunt. Et idem sequitur Syluester, *Excommunicatio*, 9. num. 42. qui citat Geminianum, & dicitque colligi ex textu. Sed neque in textu ego video fundamentum, quia nomine Monialium tam in iure, quam in communi vsu solum intelligi solent Religiosæ sceminae: & iura, quæ de huiusmodi electionibus loquuntur, de Religiosis, seu regularibus sermonem faciunt, ut videre licet in Concilio Agathensi, cap. 19. & 57. & in Tridentino, sess. 5. cap. 7. de Reformatione regularium: quare non video cur in lege pœnali extensio illa admittenda sit. Quod sensisse videntur Caietanus, & Nauarrus illam prætereundo, de Religiosis tantum loquendo.

Sexta excommunicatio sumitur in c. ultimo de officio Delegati in 6. ubi suspenduntur Conservatores: qui de aliis, quam de manifestis iniuriis, & violentiis scienter se intromiserint: pars vero, quæ hoc procurauerit, excommunicatur, ita ut absolueda non sit, donec alteri parti læsæ satisfaciatur. De quo canone, quia poena in eo principaliter lata est suspensio, infra ex professo dicemus disputantes de suspensione. Hic solum aduerto huiusmodi procurantes non incurrere, nisi effectus sequatur, propter rationem superius tactam. Non fertur autem talis censura contra quoslibet procurantes, sed contra eum, qui est pars in tali iudicio, & hoc procurat: expresse enim fertur cum tali limitatione. Rursus necesse est, ut talis Conservator conmissionem non habeat ad huiusmodi actus, etiam si talis concessio data sit per clausulam generalem, quæ extendi solet commissio ad cognoscendum de eo, quod requi-

requirit altiorē indaginem, vt notat Nauar. n. 125. quia cum hac procuratio non per se, sed propter vitandum actum procuratum prohibetur, tunc solū censeri debet prohibita, quando actus procuratus malus est, & prohibitus: ergo quando actus ipse cōcessus est, procurare illum non est malum, neque est materia censuræ.

Excommunicatio contra extorquentes per vim aut metum absolutionem à censura, exponitur.

^{11.} Septima excommunicatio sumitur ex cap. v. nico de his, quæ vi in 6. ferturque in eos, qui per vim, vel metum extorquent ab Ecclesiastico Iudice absolutionem à censura. Quem textum supra exposuimus disput. 7. de Censuris in communi, sectio. 3. quantum ad priorem partem eius. Nunc vero quantum ad hanc censuram aduerendum est primò, necessarium esse ad eam incurrendam, vt metus illatus sit talis, vt moraliter faciat actum ita inuolutarium, vt ex eo capite nulla sit absolutio, ad quod nō sufficit quilibet metus, sed ille solus, qui cadere potest in cōstātem virum, vt iura loquuntur, & citato loco declaratum est. Contrarium autem videtur docere Caietan. cap. 41. dicens: Qualiscunque sit metus illatus, sufficere ad incurrendam hanc censuram, quia hæc lex nihil distinguit inter magnum, & paruum. Quam sententiam ait Nauarrus ca. 27. numer. 125. esse tenendam in foro conscientie. Ego vero censeo non esse hic distinguendum inter forum externum, & conscientiam: quam si ex vi illius legis in extremo foro non censetur excommunicatus, qui leuem metum intulit, neque in foro conscientie erit, cum talis excommunicatio ex sola efficacia, & proprietate illius legis inferatur. In vtroque ergo foro censeo in eo casu non incurri. Quod tenet ibi Glossa vltima communiter ab interpretibus approbata. Et ratio est, quia licet lex illa nō distinguat, tamen ex subiecta materia constat loqui de metu graui. Prius enim irritat lex illa absolutiones fictor: deinde vero subiungit. Ne autem sine vindicta violentie crescat audacia, eos qui huiusmodi absolutionem, &c. ergo talis censura cadit in eam extorcionem absolutionis, quæ illam reddit nullam ex vi illius capituli: non reddit autem nullam, nisi vis aut metus grauis, qui cadat in cōstantem virum: ergo.

^{12.} Cætera verò, quæ Caietan. notat circa hanc censuram, mihi probantur, & facilia sunt ex verbis textus, videlicet nihil referre, quod inferens vim: vel metum, sit ipse, qui absoluendus est, vel alius: vterque enim aque incurrit: nam textus non distinguit de extorquente sibi, vel alteri, sed absolute de extorque. Sicut etiam in priori parte capituli nulla fit absolutio, siue metus illatus sit ab eo, qui absoluitur, siue ab alio. Deinde non satis esse, quod metus inferatur nisi absolutio cū effectu obtineatur, quia textus non excommunicat inferentes metum ad hunc finem, sed extorquentes absolutionē per metum: hæc autem extorcionem non consummatur, donec absolutio obtineatur. Denique nihil referre, quod censura, cuius absolutio extorquetur, iusta, vel iniusta sit, neque quod sit ab homine, vel à iure: quia etiam in hoc lex illa nihil distinguit. Ego autem hoc intelligo de censura iniusta, dummodo sit valida: nā si fuisset nulla simpliciter, id est tam in re, quam in exteriori foro, non credo incursum hanc excommunicationem, qui reuocationem illius censuræ per vim, vel metum extorqueret: nam cum illa non fuerit censura, cessat materia huius legis: neque illa, quæ extorquetur, potest vere dici absolutio, vel reuocatio censuræ, sed potius declaratio nullitatis eius: hic autem non excommunicatur, qui extorquet declarationem nullitatis: sed qui extorquet

Fr. Suarez tom. 5.

A absolutionem, vel reuocationem censuræ veræ, ac validæ.

Excommunicatio contra eos qui per fraudem faciunt vt iudex personaliter feminam adeat eius testimonium interrogaturus, exponitur.

^{13.} Octaua excommunicatio sumitur ex cap. 2. de Iudiciis in 6. vbi statuitur, ne femina cogantur personaliter venire in iudicium ad ferendum testimonium: & prouidetur, vt per tabellionem, vel aliam personam ad eas transmissam petatur, aut si casus id postulet, quod iudex ipse personaliter ad eas accedat. Et additur: Proviso quod casus huiusmodi (videlicet vt iudex vadat personaliter) non fingatur, nec fraus interueniat in hac parte: alioqui victor huiusmodi, vel fraudator ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Vbi est aduerendum, hanc excommunicationem non incurri, donec sit per fraudem obtentum, vt iudex personaliter ad feminam accedat, eius testimonium per se ipsum interrogaturus: quia in eo accessu consummatur actio hic punita, & prohibita, quando per fraudem fit: ita sentit Caietan. c. 59. quem sequitur Nauarrus. Postquam autem hic effectus consequutus est, ille tantum incurrit hanc censuram, qui author fuit fraudis, & deceptionis. Vnde si ipse iudex fuit deceptor, ipse incurrit: si vero fuit alia persona, iudex non incurrit, etiam si ad feminam personaliter accedat, etiam si id faciat sciens, & permittens: vel, vt sic dicam, male vtens malitia alterius ad suum fortasse prauum desiderium explendum. Quia hic non punitur quælibet malitia, sed sola fictoris, vel fraudatoris: tunc autem iudex non est fictor vel fraudator, licet male faciat, dum se, & aliam decipi, & fraudari finit. Quod significauit Nauarrus numero 125. in fine dicens, iudicem non incurrit hanc censuram, si ipse non fingi fecit: quam dicit esse communem sententiam in dicto cap. 2.

^{14.} Dices: Hoc ipso, quod iudex scit fictionem, vel deceptionem alterius, & nihilominus sub illo colore vult personaliter feminam adire, decipit illam, impositor, ac fictor dici potest: ergo incurrit censuram. Respondetur negando assumptum, si nihil cooperatur ad deceptionem: sed solum illa supposita, dissimulata, proficiscitur, & personaliter adest feminæ. Quare considerandum attente est, an sit mortalis cooperatio, seu effectio fictionis: quia tunc incurritur censura, & non alias. Vnde fit, vt ipsa met femina, si fingat, & decipiat, vt iudex ad eam personaliter veniat, & consequatur effectum, incurrat hanc censuram: quia lex illa generaliter excommunicat omnem deceptorem, seu fraudatorem sub quibus vocibus, quamuis masculini generis, certum est iuxta iuris vsum, etiam feminas comprehendi. Nec refert, quod talis lex instituta: quia lex simpliciter loquitur, & sine restrictione: vnde non tam respicit fauorem personæ, quam ipsius iudicii, vt recte, atque etiam honeste fiat.

^{15.} Sed interrogari potest: Quando vnus est author, vel inuentor deceptionis, alius vero executor, quis illorum incurrat hanc censuram? Respondeo, mea sententia vtrumque incurrit, quia vterque est deceptor: vel si accommodare velimus terminos ipsius textus, alter est fictor, scilicet inuentor mendacii, alter fraudator, scilicet executor. Quare, etiam si plures ad executionem concurrant fingendo, vel proferendo mandacia in ordine ad talem effectum, illo consecuto omnes incurrit. Altera interrogatio est: An hæc lex intelligenda sit tātum de iudiciis, & Iudicibus Ecclesiasticis? Posset enim aliquis hoc existimare: quia Ecclesiastici canonēs solum ponunt formam, & modum seruandum ab Eccle-

L1

Castice

facit iudicibus. Sed dicendum est, legem esse universalem, & iudices seculares comprehendere. Quod colligo tum ex illis verbis textus, *Autoritate Sedis Apostolicæ, aut alia quacumque*: nam in rigore omnem iudiciariam potestatem comprehendunt: Tum etiam quia semper est sermo de iudicio, & iudice indefinitè & absolute, neque sit restrictio ad Ecclesiasticum. Vnde Nauarrus dicit nihil referre, an iudex sit clericus, vel laicus. Denique in his, quæ ad bonos mores pertinent, Ecclesia per suos canones potest modum ponere secularibus iudicibus.

Excommunic. Contra laicos compellentes Prælatos Ecclesiarum ut res Ecclesiarum laicis submittant, & contra eos qui res sic habitas non dimiserint.

16.
Cap. 2. de
Reb. Eccles.
non alien.

Nona excommunicatio sumitur ex cap. 2. de Rebus Ecclesiarum non alien. in 6. ubi prohibetur Prælati Ecclesiastici ne immobilia bona vel iura suarum Ecclesiarum sine consensu Capitali, & licentia Sedis Apostolicæ subiciant laicis: & in clericis vel prælatos contrarium facientes suspensionem fert ipso iure: quam infra suo loco explicaturi sumus cum ipso textu, quia hæc est pœna ibi principaliter lata. Ad iungitur vero duplex excommunicatio. Prima est contra laicos, qui compellunt clericos ad huiusmodi contractus faciendos, & qui ante illam legem similem vim fecerant, nisi post competentem nominationem (remissa submissione) Ecclesiastica bona sua libertate dimittant. Ut autem hic casus intelligatur, adverto submittere Ecclesias, aut earum bona, vel iura laicis personis variis modis fieri posse ut ex illo textu sumitur, scilicet, constituendo illos patronos, vel aduocatos Ecclesiarum, vel recognoscendo eos ut patronos, ac si talia bona, vel iura ab illis haberent. Clerici ergo, seu Prælati Ecclesiarum prohibentur hanc submissionem facere (nisi modo, & in casibus à iure permisis) in perpetuum, aut ad tempus non modicum: quod iuxta Glossam ibi, Sylvestrum, Antoninum, Nauarrum, & omnes debet esse tempus decem annorum. Quia ergo nobiles laici interdum opprimebant Ecclesias ut eis submitterentur à Prælati, ideo in eo censura fertur contra eos, qui huiusmodi vim vel antea Ecclesijs fecerant, vel postea fecerint.

17.

Quamoni-
us requira-
tur in 2. ca.
su excom.
Glossa.
Sylvest.
Nauarr.

Ubi solum est notanda differentia quoad incurrendam illam excommunicationem prout fertur propter actum futurum, non requiritur alia monitio præter eam, quæ per hanc legem: prout vero fertur propter actum præteritum, requiritur novam monitionem ab homine factam: & alioquin non censetur quis esse contumax. Et probabile existimo talem monitionem debere esse trinam, prout sentit Glossa ibi Sylvest. Excommunicatio, 9. casu 19. Quamvis Nauarr. capit. 27. numer. 126. dicat sufficere unam tam in hoc casu, quam in omnibus, in quibus iura requirunt monitionem ad incurrendam censuram per ipsum ius latam, & affert probabiles coniecturas: sed non video rationem cogentem: Vnde cum contraria sententia favorabilior sit, & graues auctores habeat, & rationem fortasse probabiliorem, satisfacta est in conscientia: maxime cum in hoc loco textus requirat competentem monitionem: competens enim monitio in iure intelligitur trina.

18.

Secunda excommunicatio est, quando hi contractus licite sunt cum consensu & licentia requisiti, si laici aliquid usurpent, præter id quod ex natura vel conditione talis contractus eis debetur: nã si legitime admoniti illud non restituant, excommunicationem incurrunt: quod eodem modo intelligendum est. Denique declarat Nauarrus hanc

A submissionem esse illam quam Hispani, *Comendatam*, appellant; & sub aliis pœnis prohibetur in legibus illius regni lib. 1. Ordin. tit. 3. lib. 1.

Decima excommunic. contra religiosos quarundam religionum exercentes aliquas actiones in cap. vn. de Religios. dom. in 6. prohibitis.

Decima excommunicatio sumitur ex cap. vnico, §. Confirmatus. de Religiosis domibus in 6. ferturque contra religiosos, qui paupertatem in communi profitentur secundum regulam suam, quorum religio post Concilium Lateranense sub Innocentio III. celebratum, id est, post annum 1215, confirmata est: quam censuram hi religiosi in tribus casibus incurrunt. Primus est, si aliquem ad suam professionem de nouo admittant: secundus si nouam domum vel locum acquirant: tertius si iam habita alienent sine Sedis Apostolicæ licentia. Quæ limitatio ad omnes tres casus refertur, ut per se notum est. Hæc vero excommunicatio iam parum est utilis: nam ibidem in §. sequente excipiuntur ab hac prohibitionem quatuor ordines Mendicantes antiquiores propter eorum approbationem, & euidentem utilitatem. Vnde simili modo excipitur quilibet alia religio postea similiter approbata: ut ex bullis & privilegiis singularum religionum intelligendum est. Quocirca illæ religiones, de quibus textus hic loquitur, vel iam non exstant, vel rarissimæ sunt: & ideo non est quod in hac excommunicatione amplius declaranda immoremur. De alia vero simili quæ habetur in Clem. vlt. de pœnis dicam in sect. sequente.

Addunt verò Angelus, Excommunic. 7. casu 22. & Sylvest. Excommunicatio. 8. numer. 45. excommunicationem 20. & Nauarr. capit. 27. numer. 127. in hoc eod. textu communicari eos, qui institunt nouum ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius. Sed ego inuenio hanc excommunicationem in illo casu nam illa prohibitio habetur in prima parte illius cap. ubi est sermo de religionibus non confirmatis: & ibi nulla adiungitur excommunicatio. Postea verò in §. 1. additur prohibitio illorum trium casuum quos retulimus, qui pertinent ad religiones confirmatas, ut patet ex principio §. Confirmatos autem, &c. Excommunicatio autem, quæ ibi subiungitur, euidenter refertur solum ad casus in eodem §. prohibitos, non vero ad superiorem prohibitionem. Quod patet, tum quia sunt capita, & leges diuersæ: tum etiam ex contextu ipsorum verborum: nam post illos tres casus additur, *Sivero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum, vel locorum acquisitio, aut ipsorum, ceterorumque bonorum alienatio valeat*: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Ex quo textu manifestè constat illa verba, *Si vero secus præsumptum sit*, solum ad tres casus proxime præcedentes referri. Cum ergo posteriora verba. *Et nihilominus contrarium facientes*, ad eandem materiam referantur, manifestum videtur hanc excommunicationem extendi ad religiones nullo modo à Sede Apostolica approbatas. Vnde Caietanus hanc excommunicationem non admittit, quia in eo casu non incurritur ex vi huius iuris, vel alterius, quod in iure communi habeatur. At Sylvest. refert Ioan. 12. in quadam Extrauag. quæ incipit *Sancta mater Ecclesia*, quam dicit referre Pænormitanum, huiusmodi excommunicationem tulisse. Tamen ex Extrauagante Ioann. 22. de Religiosis domibus, hæc excommunicatio non colligitur, ut notauit Caietanus verbo excommunicationis capit. 5. nec aliam de hac materia 2º illo habemus, etiam in Bullario Romano. Pænormitanus vero ex Ioanne

ioanne 23. illam extrauagantem reſert, quæ videtur, ait, ipſo facto excommunicare iſtos, qui adueniunt nouam religionem, &c. Vbi aduerto Panormitanum nõ inueniſſe hanc excommunicationem in iure communi, & ideo ex illo non attuliſſe illam: ſed potiùs dicendo, *Hodie eſt quedam Extrauagans*, &c. ſignificat ſe ante illam non fuiſſe huiusmodi excommunicationem ipſo iure latam. Deinde expendo non omnino aſſerendo, ſed ſubdubitando dicere, *Quæ videtur ipſo facto, &c.* Sed neque illa extat, vnde, neque de illa nobis conſtat multo que minus de cenſu illius: propter quod cenſeo illam non obligare, neque ex vi illius talem excommunicationem incurri.

Excommunicatio contra imponentes tributa perſonis Eccleſiaſticis, exponitur.

Vndecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quantum*, de cenſibus in ſexto. Et ſeruat contra eos qui imponunt, vel exigunt ab Eccleſiaſticis perſonis, pedagium, quidagium, & ſimilia tributa, per ſe, vel per alium, ſuo, vel alieno nomine pro perſonis iſtis, aut rebus ſuis propriis, quas non deferunt, vel tranſmittunt cauſa negotiorum. Vbi recte aduertit Caietanus cap. 39. hæc prohiberi ſub hac cenſura quatenus ſunt onera, & tributa, non vero ſi ſint ſtipendium iuſtum pro aliquo negotio: nam pedagium v. g. eſt tributum quod exigitur ſolum ratione tranſitus: ſi tamen per ſtumen tranſeundum eſt in nauicula exigere aliquid pro illo tranſitu, non eſt contra hanc legem. Similiter quidagium dicitur, quod ſoluitur pro ducatu, ſeu oſtenſione itineris, quod tunc eſt tributum, quando homo non vult ducem viæ, neque illum accipit, & ſoluere cogitur: ſi autem clericus huiusmodi ducem conducit, ille iuſte exigit ſtipendium, quia illud non eſt tributum. Rurſus aduertit Caietanus, omnia illa tria verba, *exigere, extorquere, compellere*, ſignificare coactionem aliquam; tamen non eſſe hic neceſſariam maiorem coactionem, quam illam, quæ communiter fit petendo hæc tanquam debita, & impediendo tranſitum perſonarum, aut rerum donec exoluantur: nam ex illis tribus verbis ſub diſiunctione poſitis ſatis tollitur quodlibet illorum ſufficere, ergo exigere ſatis eſt, ergo à fortiori reliqua, quia plus addunt. Tandem aduertendum eſt, hic non ſolum prohiberi exigere hæc tributa à perſonis Eccleſiaſticis ratione prouentuum Eccleſiaſticorum, ſed etiam ratione propriorum bonorum, quæ ſecum deferunt, vel tranſmittunt, quocumque titulo illa poſideant. Solumque fit exceptio, quando talia bona deferuntur aut tranſmittuntur ad exercendam mercatorem: quæ tunc exerceri dicitur, quando res emitur in vno loco vt in alium deferatur, vt ibi cum aliquo lucro vendatur. Vnde ſi clericus tranſmittat fructus vel ſui beneficii, vel ſui patrimonij, vt alibi eos vendat, non poſſunt exigi ab eo veſtigialia, ſeu pedagia. Idemque erit ſi ea, quæ emit ad vſus ſuos bona fide, & ſine animo negotiandi, poſtea tranſmittat, vt vendantur, quia iam illis non indiget vt ſpecialius attigit Nauarrus nu. 128.

Hic vero inquiri poteſt an hæc cenſura, licet non ſit reſeruata in hoc cap. cenſenda ſit reſeruata in Bulla Cœnæ. Nam Sylueſter verb. *Excommunicatio*, ar. 10. n. 29. excomm. 21. aſſeruit. Dux autem ſunt clauſula in Bulla, in quibus videri poteſt facta hæc reſeruatio, & vtramque indicat Sylueſt. Prior eſt quinta in ordine ſupra à nobis poſita, ubi excommunicantur qui augent, vel imponunt noua pedagia, cum ad id poteſtatem non habeant, vel ſi impoſita exigunt: & per hanc non fit proprie talis reſeruatio, nam hæc leges cenſuras ferunt propter cauſas valde diuerſas, nam in Bulla Cœnæ excommunicantur, qui exigunt veſtigialia ibi prohibita, id eſt ſine poteſtate, & contra Fr. Suarez tom. 5.

A eandem clauſulam impoſita, vt ibi cum Caietano, Nauarr. & aliis declarauimus, quod non eſt factum in fauorem clericorum, ſed omnium fidelium. At vero hæc lex eſt ſpecialis in fauorem clericorum, & prohibet exigere ab eis veſtigialia, quæ alioqui iuſte impoſita ſunt pro perſonis non priuilegiatis. Vnde qui hæc exigit à clericis, licet incidat in hanc cenſuram quam tractamus, non tamen in Bullam Cœnæ: & ideo talis excommunicatio reſeruata non eſt. At vero exigens à clerico veſtigialia per ſe prohibita contrahet excommunicationem reſeruata in Bulla Cœnæ, quam etiam contraheret ſi exigeret à laico. Dubitari vero poteſt, an tunc contrahat etiam excommunicationem huius cap. *Quantum*. Videtur enim non incurri, quia illa re vera non ſunt veſtigialia, cum legitima poteſtate non ſint impoſita. In contrarium vero eſt, quia, ſi hæc lex prohibet exigere à clericis veſtigialia etiam iuſta reſpectu aliorum, multo magis iniqua. Et ita quidem dicendum videtur, quod licet non eſſet in Bulla Cœnæ illa clauſula poſita, & excommunicatio lata, incurreretur ex vi huius cap. Nunc vero ad rem moralem parum reſert, quod ex vi vtriuſque legis talis cenſura incuratur, quia in re vnus eſt titulus, ſeu vna cauſa quæ explicata omnino tollitur per abſolutionem illa excommunicatio quatenus ab vtraque lege dimanat, & in eo tantum caſu erit illa excommunicatio reſeruata.

A Altera clauſula Bullæ, per quam videri poteſt facta hæc reſeruatio, eſt iſta à nobis poſita, in qua excommunicantur, qui huiusmodi collectas, ſeu onera Eccleſiaſticis perſonis impoſunt, aut ab eis accipiunt. Et de hac clauſula hoc etiam negat Nauarr. quia in ea ſolum prohibentur onera & exactiones, quæ petuntur ratione prouentuum Eccleſiaſticorum. Verum tamen in illa clauſula diſtinguuntur onera, quæ perſonis, vel bonis Eccleſiaſticis impoſuntur: & licet quoad ea, quæ in bonis impoſuntur, expreſſe fit ſermo de bonis ſeu redditibus Eccleſiaſticis: tamen quoad ea, quæ impoſuntur perſonis, non fit limitatio ad exactionem, vel onus, quod impoſitur ratione bonorum Eccleſiaſticorum, ſed abſolute de oneribus talibus perſonis impoſitis: pedagium autem quod ratione ſui ipſius à perſona Eccleſiaſtica exigitur, propriiſſime comprehenditur ſub illa generali clauſula. Vnde quo ad hanc partem certa mihi videtur ſententia Sylueſtri. Sic etiam erit certa ſi exigatur portorium de bonis aut fructibus Eccleſiaſticis. Quando vero exigitur de aliis bonis propriis Eccleſiaſticae perſonæ, res eſt magis dubia propter rationem Nauarr. Nihilominus tamen etiam in hoc mihi magis placet ſententia Sylueſtri: nam, licet illa exactio immediate fiat propter bona: tamẽ indirecte, & mediare eſt potius onus perſonæ, quam bonorum. Onera enim in bonis poſita ſunt illa, quæ per ſe debentur ratione fructuum, vt in eadem clauſula Bullæ videtur ſatis exponi, à quibus oneribus non ſunt exempta omnia bona Eccleſiaſtica perſonarum ſi ipla bona Eccleſiaſtica non ſunt, nec fructus eorum, vt ibidem expoſuimus: hoc vero onus, quod exigitur pro ſola tranſmiſſione, aut veſtione rerum propriarum, magis videtur redundare in perſonam: ſicut exigere alia tributa quæ pro rebus emptis impoſuntur, vt illud, quod vulgo dicitur, *ſiſſa*, & ſimilia, cenſentur onera perſonalia, ideoque in illa clauſula prohibita ſub cenſura reſeruata: idem ergo in præſenti dicendum cenſeo.

Duodecima excommunicatio ſumitur ex c. *Quantum*, de immunitate Eccleſiarum in 6. illa vero inclufa eſt in 13. & 14. clauſula Bullæ Cœnæ, quæ eſt contra impediētes iuriſdictionem Eccleſiaſticam, vel Eccleſiaſticos iudices illa vtentes, & ideo in ea morari non eſt neceſſe.

Decimatercia ſumitur ex cap. vltimo de immunitate Eccleſiarum, ferturque contra temporales Caſes, & dominos,

Exigens à clericis veſtigialia an incurrat excomm. huius cap.

23. Excomm. huius cap. conſiderat c. 18. explicata in Bulla Cœnæ.

24. Caſus in de immunitate eccleſie explicatus reſertur in Bulla Cœnæ.

25. Caſus de

imm. eccles.
est explicat
um in 15.
excom. Bial
la Coena

Potest cen
trahi exco
municatio
huiusmodi
iniciando in
Coena.

dominos, qui præcipiunt suis subditis, ne officiali seu obsequia communia Reipublicæ personis ecclesiasticis exhibeant, scilicet ne coquant panem, &c. Quem textum supra explicavimus circa Bullæ Cœnæ in clausula 15. in fine: nam hæc censura ex parte etiam lata est in illa clausula, & Papæ reservata Dico autem, ex parte; nam ibi solum excommunicantur facientes vel servantes statuta Ecclesiastica libertati contraria: ostendimus autem ibi huiusmodi fore statutum, quo hæc obsequia prohiberentur. Et ita explicuimus verbum, *presumendi* in hoc textu positum. Qui ergo tale statutum cōderet, & ex vi huius ca. vi. & ex vi Bullæ Cœnæ excommunicatus esset: reservationem autem haberet ex vi Bullæ tantum. At vero cap. hoc non loquitur solum de statuto, sed absolute de præcepto: & ideo qui absque lege lata hæc præciperet quocunque modo imperando, censuram huius cap. contraheret; non tamen Bullæ, nec reservationem, vt per se constat.

Excommunicatio contra religiosos habitum suæ religionis dimittentes, aut ad studia sine Prælati licentia accedentes exponitur.

26.
Cap. 2. Ne
cler velmo
nach.

Qualibet
ex his actio
nibus suffi
cit ad cen
suram.

DEcima quarta sumitur ex ca. 2. Ne clerici, vel monachi, in 6. Quæ fertur contra religiosos propter alterutram ex duabus causis: & extenditur deinde ad quosdam alios. Prohibentur ergo in primis religiosi professione in scholis, vel alibi habitum suæ religionis dimittant. Secundo prohibentur ne ad quolibet studia literarum accedant sine licentia sui Prælati cum consilio sui consuētus, vel maioris partis eius. Et subiungitur, Si quis autem horum violator temerarius extiterit excommunicationem incurrit ipso facto. Circa quæ verba primo advertendum est, illam particulam, *horum violator*, non esse intelligendam collectivè, sed distributivè: alias qui temerè habitum dimitteret, & ad studium absque licentia non iret, hanc censuram non incurreret: quod est contra omnes Doctores, & contra textus intentionem: ergo similiter è contrario, si religiosus sine legitima facultate iuxta hunc textum requisita ad studium eat, quamvis habitum non dimittat, hanc censuram incurrat.

27.
Ad censuram
hanc non
sufficit sola
habitus
spoliatio.

Syluest.
Nauarr.
Palud.

Temeraria
dimissio ha
bitus, que
dicatur
D. Thomas
Caetanus.

Circa priorem partem advertendum est, aliud esse dimittere habitum: aliud se habitu spoliare: nam si religiosus exuat le vestimentis vt dormiat, verè & proprie non dicitur dimittere habitum suum. Vnde, licet fortasse in eo peccet vel contra suam specialem regulam, vel contra debitam decentiam & modestiam, vel quia præbet aliquod scandalum, vel ex intentione mala etiam mortaliter, vt si id faciat ad liberius, vel voluptuosius peccandum, non incurrat hanc censuram, quia tunc non dimittit habitum secundum communem & moralem modum loquendi, vt advertunt Syluest. Excommunicatio. 9. censura 24. n. 51. & 52 & Nauarr. n. 131. & sumitur ex Palud. in 4. d. 18. q. 3. casu 12 n. 41. quamvis Antonin & Armil. oppositum sentiant sine sufficienti fundamento, quia lex pœnalis non est extendenda extra proprietatem verborum, vt communi vsu accipiuntur. Et eadem ratione non censetur dimittere habitum qui superiores vestes deponit ad breue tempus vt facilius ludere possit. Propria ergo dimissio habitus est, quando fit mutatio in alium habitum ad se occultandum, vel incendendum hoc modo. Temeraria autem dimissio dicitur quoties fit sine rationabili causa, & cum contemptu regulæ, seu legis, iuxta doctrinam D. Thomæ ibi à Caietano ponderatam 2. 2. q. 53. art. 3. ad. 3. Vnde si dimissio habitus fiat ex causa rationabili, qualis erit defensio propriæ vitæ, vel famæ, aut proximi, aut vitare scandalum graue & similes, tunc non potest dici temeraria, quia prudenter fit,

Item, licet causa non sit rationabilis, tamè fit dimissio ex contemptu. sed ex ignorantia culpabili, vel passione, vel lenitate animi cū aliqua apparenti excusatione, nō dicitur etiam temeraria dimissio, qui terminus bis in eodem textu repetitur, & ideo cum omni proprietate verificandum est.

Ex his ergo colliguntur tres regulæ generales. Prima est: Quoties depositio, vel spoliatio habitus fit absque dimissione illius, non incurritur hæc censura. Patet, quia textus loquitur de dimissione: & exemplum hoc satis declaratum est. Vnde quando non totus habitus, sed aliqua pars eius dimittitur, si ea quæ retinent, est proprius habitus religiosi, quo satis cognosci possit, etiam non incurrat. Imo etiam si religiosus partem alterius habitus, seu communem vestem accipiat, si tamen eam partem religiosi habitus quam habet, non occultet, & per eam satis cognosci possit vt religiosus, id non satis erit ad incurrendam censuram hanc. Probat, quia tota illa nō est dimissio simpliciter, sed solum ex parte, & secundum quid. Et præterea ex illa non sequitur incommodum, quod illa lex vitare intendit, videlicet ne detur religiosi vagandi licentia: ergo illa actio neque est contra verba, neque contra finem huius prohibitionis. Vt vero si quis dimitteret partem habitus, v. g. superiorum, & aliam loco illius acciperet quæ se occultaret ad liberius vagandum, seu sine causa rationabili, iam tunc ille incurreret censuram, quia illa esset dimissio habitus in textu prohibita. Nā licet demus aliquam partem habitus, vel signum religiosi subtrahere, nihilominus absolute & simpliciter hic & nunc in exteriori specie seu forma, in qua potissimum habitus consideratur, ille non gestat habitum religiosum, & ideo verè ac proprie dicitur dimittere illum. Idemq; dicendum censeo, etiam si dimissa vna parte habitus nullū alium induat, si in ea quam retinet, nullum signum religiosi manet, & id faciat ad incendendum illo modo, & se occultandum: nam licet non omnis spoliatio habitus sit dimissio, tamen aliqua quæ fit tali modo, & contra finem talis legis, propriissime dicitur, & est habitus dimissio.

Secunda regula est, Quoties dimissio habitus sit extraneæ causæ, vera, vel apparente, propter illam non incurratur hanc excommunicationem. Patet in primis si dimissio ex honesta causa fiat, nam illa excusat à culpa, ergo à censura. Vnde in eo casu præcipue loquuntur & expressius dicti auctores. Adde vero, etiam si non omnino excusatur à culpa, propter ignorantiam culpabilem, vel propter quandam minimam timorem ad ruendam vitam, vel alienam, vbi in re ipsa necessarium non esset, excusari ab hac censura, quia, licet ille tunc male dimittat habitum, non tamen temere, sed, vt ita dicam timide, vel ignoranter: ergo ille tunc non potest dici temerarius transgressor, vt illa lex loquitur: qui loquendi modus non minorem energiam habet, quam verbum *presumpserit*, quod, dum in his legibus ponitur, excusat operantes ex metu, vel ignorantia etiam culpabili, vt sæpe notauimus cum communi sententia. Hinc probabile etiam est, quod Antoninus docet 3. par. tit. 24. c. 53. & Syluester verb. *Habitus*, q. 2. si religiosus dimittit habitum ad breue tempus, & alium induat propter ludicram aliquam actionem occasione alicuius festi inter ipsos religiosos efficiendam titulo cuiusdam honestæ lætitiæ, non incurrere in hanc censuram, quia illa re vera non potest dici temeraria dimissio. Et ad hunc modum de aliis casibus particularibus iudicandum est.

Tertia regula sit, Quotiescunque dimissio habitus sit sine causa rationabili, vel saltem apparente necessitate, est sufficiens causa huius censuræ. Probat, quia est temeraria dimissio, quia & est sine ratione, & cum contemptu sufficiente, id est, cum voluntate dimittendi; non obstantibus prohibitionibus nec

nec enim maior contemptus necessarius est. Vnde regula procedit, etiam si dimissio solum ad tempus fiat, quia textus simpliciter loquitur, & non tantum de dimissione in perpetuum. Patet etiam ex ratione illius legis, quæ non fuit solum vitare propriam apostasiam, quæ maximè fit per dimissionem perpetuam habitus, sed ad impediendam vagandiliberatatem, ad quæ ordinariè fit temporalis dimissio habitus: Hanc ergo etiam cohibuit hæc lex per hanc censuram. Vnde amplius extenditur etiam ad tempus breue: quia etiam in hoc lex nihil distinguit, & non fert censuram propter durationem in carentia habitus dimissio, vel siu alterius, sed propter temerariam dimissionem, quæ in puncto (vt sic dicam) consummatur, & tunc incurritur censura, siue breuius, siue diutius postea duret. Tamen aduertere oportet multum ad hoc referre posse intentionem dimittentis: nam, si à principio dimisit intentione diutius vagandi vel permanendi illo modo, licet paulo post mutata intentione ad suum habitum reuertatur, non excusabit censuram. Idemque censeo si à principio nihil cogitauit de breuitate, aut longitudine temporis, sed simpliciter voluit dimittere ad suum beneplacitum, vel quantum necesse esset ad prauam actionem, quam intendebat, vtrique enim dimissio est grauis, & directè cõtraria legi: vnde à principio etiam fuit sufficiens ad contrahendam censuram.

At verò, si à principio quis intendit dimittere ad breuissimum tempus, vt v.g. per horam, vt liber, & occultus incedat, vel cuiusdam leuitatis, vel recreationis causa, vel etiam vt eat ad cõmittendum aliquod peccatum mortale, tunc videri potest illa dimissio leuis in suo ordine, quidquid sit de alia malitia extrinseca alterius speciei, quia in ratione dimissionis videtur habere materiam leuem. Nihilominus tamen etiam in hoc casu probabilior sententia est non vitari censuram, sed in ipso puncto dimissionis contrahi, quia grauitas huius delicti non est pefanda ex duratione temporis, etiam mente præconcepit, & voluntate intentata: nam, licet hoc multum augeat: tamè ipsa dimissio habitus per se est res grauis, & sufficiens ad peccatum mortale, quod peccatum est huic legi contrarium, & materia huius censuræ: est ergo sufficiens causa illius: quod planè sentiunt Syluester, Nauarrus, & alii supra citari. Quod si interdum (vt supra reuli) aiunt dimissionem hæc ad breue spatium non esse sufficientem causam censuræ id intelligunt quando vel non est temeraria dimissio, sed ex aliqua apparenti causa, vel non est dimissio, sed tantum spoliatio habitus, vt in principio distinximus, & sæpe pendet ex prudenti arbitrio, vt Syluester, & Nauarrus indicant.

Amplificatur præterea hæc regula, vt procedat etiam si quis habitum suæ religionis dimittat, vt immediatè induat habitum alterius, quia in textu expressè dicitur: Ne quis temere habitum suæ religionis dimittat: non enim dicit, religionem, absolute, vt inde excusari possit, qui, retento habitu religioso, suum mutasset: sed dicit, suæ, quod aperte etiam in illo casu committitur: & ita hæc est communis sententia, vt Nauarrus supra refert. Aliqui vero eam limitant, nisi assumat habitum alterius religionis, vt in ea perpetuo maneat. Quod sentit Angelus. Excommunicatio. 7. casu 27. qui generalius etiam loqui videtur non solum de ingrediente, sed etiam de induente quomodolibet habitum alterius religionis. Et ratio etiam eius huic tedit, scilicet, quia vna est religio generaliter assumpta per tria vota. Quæ ratio friuola est, cum hoc non tollat distinctionem religionum, quam aperte obseruauit textus in illa particula suæ. Proprius ergo adhibet illam limitationem Caietanus c. 61. & reddit rationem, quia illa non est temeraria dimissio habitus suæ religionis, quia cum aliam ingrediatur, iam prior non est sua. Quod recte procederet, si transitus ad

Fr. Suarez tom. 5.

aliam religionem esset rationabilis, vel saltè si suponeretur esse validus, quia tunc non est vere dimissio temeraria. At vero, si transitus fit irrationabilis, & contra ius, Caietanus supponit, non video quomodo ille possit excusari à temeraria dimissione, cum grauisime ille peccet dimittendo habitum suæ religionis, & ingrediendo aliam. Item illa religio, quam dimisit, re vera erat sua eo tempore quo illam dimisit, & tunc irrationabiliter dimittit, ergo temere. Adde etiam postea manere suam iure & obligatione, etiam si in intentione, & voluntate non maneat, impertinens est.

Præterea amplificari solet hæc regula, vt procedat non solum in propria, & physica, vt sic dicam, dimissione habitus, sed etiam in occultatione, quæ moraliter reputatur quædam dimissio, quia per occultationem fit, vt talis persona in exteriori habitu religioso non appareat: quod est moraliter (vt sic dicam) exuere habitum religionis. Quod etiam colligi potest ex fine illius legis, scilicet tollere vagandi licentiam, nam hæc etiam ex tali occultatione & quæ sumi potest. Atque ita sentiunt Nauarrus dict. n. 131. cum Glossa in Clement. 2. verb. Extrinsecus. de Vita & honestate clericorum, & idem tenent Syluester, Caietanus, & alii. Hæc tamen sententia discutere non caret: quia lex penalis amplianda non est ultra verborum proprietatem: hæc autem lex, quæ penalis est: non loquitur de occultatione, sed de dimissione: occultatio autem in rigore & proprietate non est dimissio: & illa cõsideratio moralis est amplificatio quædam, quæ in materia odiosa parum valet, neque etiã similitudo à paritate rationis. Propter quæ tenuit hanc sententiam Panormitanus in ca. Deu. qui de vit. & honestate clericorum. n. 4. Vbi plus iusto eam extendere videtur, sentit enim, quod licet exterior habitus religiosus tollatur, si interior retineatur, & per alium occultetur, non incurritur censura, propter rationem supra tactam, quia illa non est dimissio simpliciter: cuius contrarium nos supra in eo casu diximus, & huic rationi satis fecimus.

At vero quando ex habitu religioso nihil dimittitur, sed alius superinduitur, qui personam seu religionem eius occultat, mihi videtur vera Panormitani sententia, quia ratio facta est efficax: neque in hac lege est sub censura prohibita omnis occasio vagandi, sed solum illa, quæ est per habitum dimissionem. Item, quia, si religiosus aliis modis occulte incedat, v.g. intra currum, vel in tenebris, aut facie cooperta, non propterea contrahet hanc censuram. Quod si Caietanus, Nauarrus, & alii attente legantur, in re non dissentiant: aiunt enim: Si quis non ita occultet habitum religionis, quin ab illis, cum quibus familiariter versatur, dignosci possit, etiam si ita occultet, vt respectu aliorum lateat, non incurritur hanc censuram. At verò, si ex habitu nihil dimittit, non potest moraliter non cognosci ab illis, cum quibus familiariter conuersatur: ergo iuxta illam doctrinam in eo casu non incurritur censura. Si ergo occultatio etiam respectu familiariter conuersantium est sufficiens causa huius censuræ, ideo est, quia non fit sine aliqua dimissione habitus, saltem quoad aliquam partem notabilem: tunc enim iam verba legis in proprietate verificantur, vt supra declaratum est. Circa hanc vero partem videndum est nonum ius Concilii Tridentini sess. 5. capit. 19. de reform. regular. quod nunc non expono, quia in eo nulla excommunicatio fertur.

Circa alteram partem de accessu ad studium sine licentia legitima, existimo sermone esse, quando eundem est ad habitandum extra claustrum propter studium: nam ad ordinarium modum eundi ad scholas habitando in proprio conuentu non est necessarium, vt licentia detur à Prælo: cum concilio maioris partis capituli: ita Caietanus dict. ca. 61. Hinc recte colligens, quando religiosus mittitur ad

Ll 3

locum

33.
An occultatio habitus sufficit ad hanc censuram.
Opinio malina.

Nauarr.

Opinio.

Panorm.

Refusio.

35.

Qui accessus ad studium sit prohibitus per hanc legem.
Caiet.

Locum ubi est studium, ut ibi habet in conventu sui ordinis, in quo, vel ex quo studiis, aut lectionibus vacet, non procedere dispositionem huius canonis, quia tunc immediate non datur licentia eundi ad studium, sed ad alium conventum, licet finis missionis sit studium.

^{36.} A quo Præ-
lato danda
sit licentia
hæc? Quo-
modo.
Advertit etiam Caietanus in illo textu sermo-
nem esse de Prælato conventuali, eiusque potesta-
tem limitari ad dandam facultatem eundi ad studi-
um in dicto sensu, scilicet ut in eo extra conventum
ordinis religiosus habitet. Limitatio autem est, ut
non possit illam dare sine consilio conventus, vel
maioris partis eius. Circa quam limitationem Glof-
sa ibi verb. *Conventus*, advertit alibi concedi Prælato
ut solus det licentiam, & putat illud esse singulare.
Idcirco hoc esse ordinarium. Alioqui cur in hoc
speciali casu hoc gravamen Prælato imponeretur?
sed oppositum verius est ut Caietanus sentit cap. 61.
& Nauarr. n. 133. Quia iure communi tota potestas
est penes Abbatem, ut alibi (Deo dante) ostende-
mus. Hoc ergo est ius speciale. Ratio autem eius po-
test esse, vel quam reddit Caietan. quia ex hac hone-
sta causa pronus est animus religiosorum ad exeun-
dum extra claustra: vel quia dare licentiam ad habi-
tandum extra monasterium, præsertim iuvenibus,
ut solent esse studentes, est res gravis, multoq; con-
silio indigens.

^{37.} Quæri vero potest, an requiratur consensus cap.
vel consilium tantum. Nauarrus concil. 133. indicat
primum, nam dicit esse necessariam licentiam ca-
pituli. Caietan. præcisè dicit esse necessariam consi-
lium, & nihil aliud explicat: & eodem fere modo
transeunt Doctores reliqui. Et mihi videtur nihil
esse addendum textui, quia res est onerosa, & exor-
bitans à iure communi, & ideo non est amplianda.
Iura autem cum volunt requirere consensum, illud
exprimunt, ut constet ex his quæ Nauarrus tractat,
& refert comment. 3. de Regularibus n. 4. & sequen-
tibus. ergo si hic etiam voluisset, expressisset. Dices in
illa distinctione, Cum consilio conventus, vel maioris
partis: indicari necessarium esse consensum saltem
maioris partis. Respondeo, potius indicari non esse
præcisè necessarium totum conventum, ad consili-
um vocare, sed satis esse vocare maiorem partem ar-
bitrio Prælati. Hæc autem in particulari servanda sunt iura
religionum, si plus requirant. Quin potius in reli-
gionibus, in quibus Prælatus conventualis non ha-
bet hanc potestatem, nec cum consensu capituli po-
test dare hanc facultatem: quia hoc ius non inten-
dit illis dare potestatem, sed illa supposita, ponit
modum in usu illius. Vbi ergo hoc fuerit reservat-
um Generali, vel Provinciali, ad illum pertinebit
dare hanc facultatem. Sed quæres, an illi etiam indi-
geant consensu capituli. Respondetur, ex vi huius
textus non indigere, quia de illis non loquitur, sed
tantum de proximo Prælato, ut verba textus indi-
cant & communiter intellecta sunt: & ideo mo-
dus hic præscriptus non extenditur ad superiores.

Nauarr.
Caietan.

Obiectio.

Solutio.

Genera-
lis, aut Pro-
vincialis de
hæc licentia
cu consilio
capituli.

Dubium.

Responsio.

^{38.} Ultimo quæri hic solet: an si Prælatus ipse, seu Ab-
bas sine consilio capituli eat ad studium modo su-
pra dicto, incurrant hanc censuram. Et omnes fere
communiter negant incurrere, Antoninus 3. p. c. 24.
n. 13. Angelus Excommunicatio 7. casu 27. Nauarr. c. 27.
hæc censuræ n. 133. qui plures Canonistas refert. Oppositum ta-

amen tenet Sylvest. dist. n. 55. quia etiam Abbas habet
superiorem, & ideo comprehenditur sub illo verb.
nisi à suo Prælato, nam & ipse religiosus est. Addit et-
iam, esse parem, vel maiorem rationem. Sed nihil
ominus textus videtur loqui de religiosi subditis
habentibus proximum, & immediatum Prælatum
localem, ut sic dicam, ut eade colligitur communis
opinio ex illis verbis, *Nisi à suo Prælato cum consilio sui
conventus*. Unde licet fortasse Prælatus aliter in eo
peccet: non tamen contra hunc canonem, & ideo nec
illius censuram incurreret. Addo etiam similem ca-
sum adeo esse extraordinarium & rarum, ut non o-
portuerit speciali lege comprehendere: unde nec ad
rem moralem admodum necessarius est.

Tertio extenditur in eo cap. hæc censura ad ma-
gistros, seu Doctores Legum, vel Medicinæ, qui præ-
sumunt in suis scholis retinere religiosos, qui habi-
tū dimisso his scientiis vacant. Circa quam partem
sunt ponderandæ singulæ circumstantiæ, quæ requi-
runtur, ut illa censura incurratur. Prima est, quod
religiosus habitu suo dimisso studiis vacet. Unde, si
habitu retineat non incurrat. Magister hanc cen-
suram, licet discipulus alias peccet, & excommuni-
sit. Alia circumstantia est, quod religiosi student scienti-
is illis prohibitis, scilicet Legibus, & Medicinæ, ita-
que, si audiat alias scientias, non habet locum hæc
censura. Tertia est, quod scilicet magister delinquat,
nam si ex ignorantia facti, vel iuris id faciat, etiam
non omnino inculpabilis sit, non incurrat, nam ultra
particularem scientiam, addit verbum *presumptum*, et
quod maiorem contumaciam requirit. Persona au-
tem incurrere dicitur esse Magister, vel Doctor, de
quibus vocibus dubitari potest, an sint nomina gra-
dus, vel officii docendi, utrumque enim significare
solent. Videntur sanè hic indifferentes accipi, itaque
sit tantum docens, siue etiam Doctor Academiæ, in-
currat, si aliquam actionem hic prohibitam exerceat.
Et fortasse nomen Doctoris propter gradum po-
situm est. Magistri vero propter officium docendi:
nam Iuris periti, aut Medici non solent ratione gra-
dus Magistrum appellari.

Duplex vero actio sub distinctione ponitur, tan-
quam proxima causa huius censuræ, docere vel reti-
nere. Unde colligitur, si scienter doceat, quamvis non
retineat, id est quamvis nihil positive cooperetur
quasi ad tuendum, vel defendendum huiusmodi
religiosum, ut in suis scholis permaneat, incurrere
hanc censuram. Sed interrogari potest, quid facere
teneatur huiusmodi Doctor, si dum publice docet,
sciat adesse huiusmodi religiosum inter alios. Re-
sponderetur ex communi sententia, illum posse, & de-
bere per vim expelli, quia secundum ius non potest
permittere ibi adesse: ergo ipsummet ius præbet facul-
tatem illum expellendi per vim: Opinor tamen ne-
que magistrum (si aliunde iurisdictionem non ha-
bet) neque aliam personam priuatam, posse sua au-
thoritate hanc vim inferre, quia non est superior:
quamquam enim per modum defensionis possit fi-
ne effusione sanguinis, vel magno scandalo: aut co-
actione, procurare ut exeat: quando tamen hoc non
satis fuerit, ad Superiorem scholarum pertinebit vim
inferre efficacem omnino compellendo, ut exeat.
Quod si Doctor suam diligentiam adhibuit, non
arbitror teneri ad relinquendum suum munus, ne
alter audiat, quia iam tunc non propriè dicitur sci-
enter eum docere: sed docere alios, illum tolerare,
vel permittere. Itē, quia dum lex illa requirit, ut sci-
enter id faciat, à fortiori postulat ut faciat volunta-
riè, nam scientiam non requirit nisi propter perfe-
ctionem voluntarij.

Rursus ex alio membro sequitur, si aliquis Do-
ctor præsumat huiusmodi religiosum in suis scholis
retinere, quamvis illum non doceat Medicinam,
aut leges, incurrere hanc censuram, quia textus sub
distinctione

disiunctione loquitur: ergo quilibet illarum actio-
num sufficit: & ita omnes intelligunt.

Sed interrogabis, quid sit retinere? Respondeo,
in rigore significare concursum aliquem positi-
uum, vel influxum, siue sit rogando, siue consulendo,
siue defendendo sua auctoritate & fauore, vel
multo magis aliqua violentia. Per solam autem ne-
gationem expellendi, non dicitur quis retinere,
nisi fortasse ex officio ad hoc teneatur, & propter
eius negligentiam talis apostata ibi detineatur. Quod
potius ad Rectores, quam ad Doctores spectat: si
vero Rector ipse non sit Doctor, non existimo in-
currere hanc censuram, quia textus solus de Docto-
ribus, & Magistris loquitur. Tadem inquiri potest,
quam censuram incurrant huiusmodi Doctores, &
Magistri, si huiusmodi actiones faciant circa reli-
giosum, qui non dimisit habitum. Respondeo in
primis certum esse non incurrrere hanc, quia deest
prima conditio in textu posita, vt bene docet Ca-
ietanus, & Nauarrus contra Syluestrum, & alios.
Addit vero & Nauarrus, eos incurrrere excommuni-
cationem cap. Nuper participando in crimine cri-
minoso: quod ad summum procedit supposita ex-
communicatione religiosi ex aliis capitulis supra
tactis, & denunciatione, de quo supra dictum est.

Decima quinta excommunicatio sumitur ex ca.
2. de Hæreticis, in 6. vbi excommunicantur, qui sci-
enter præsumunt corpora hæreticorum, credentium, rece-
ptorum, & defensorum eorum ecclesiastica tradere sepul-
tura. De qua censura videri possunt dicta circa pri-
mam Bullæ Cœnæ, vbi hos terminos, *Credentes, re-
ceptatores, &c.* in particulari declarauimus. Expro-
fesso vero hunc textum, & materiam eius tractauimus
disputat. 12. de excommunicatione, sect. vltima,
& infra disputat. vltima de suspensione sect.
2. attingemus alias pœnas, quas in similibus casibus
clerici excommunicatorum, vel vsurariorum cor-
pora sepelientes incurrun.

*Excommunicatio contra Rectores, aut dominos
temporales impediētes promotionem
officij Inquisitionis.*

Decima sexta excommunicatio sumitur ex cap.
v. Inquisitionis, de Hæreticis in 6. in quo aliqua
leges feruntur ad promouendum Inquisitionis of-
ficium pertinentes. Prima est, vt domini, & Gubernatores
temporales quorumcumque locorum In-
quisitoribus pareant, & ab eis requisiti ad hæretico-
rum, credentium, fautorum, receptorum, & de-
fensorum eorum capturam diligenter intendant.
Secunda, vt iidem domini temporales, & Rectores
& officiales eorum statim, & sine mora, omnique
appellatione postposita condigne puniāt huiusmo-
di hæreticos per Inquisitores condemnatos de hæ-
resi, ipsorumque iurisdictioni commissos. Tercio
prohibet eosdem dominos, & Iudices temporales
eorumque officiales, ne de hoc crimine hæresis co-
gnoscere, aut indicare audeant, nec carcere detento-
s liberare sine Inquisitoris licentia. Quarto man-
dat, ne executionem sibi à Dicecesano, vel Inqui-
sitoribus iniunctam facere prompte, seu adimplere
detrectent, prout ad suum spectat officium. Quinto
eisdem præcipitur, ne Dicecesanorum, aut Inqui-
sitorum iudicium, sententiam, seu processum dire-
cte, vel indirecte impedire præsumant. Et deinde
subiungitur: Si quis autem de prædictis potestatibus, vel
dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus,
seu Balliis, contra prædicta fecerit, aut præfatus fidei nego-
tios præfatus Dicecesano, Episcopo, vel Inquisitoribus incum-
bentibus se opponere forte præsumpserit, excommunicationis se
noueris mucrone percussurum.

Ad cuius expositionem solum oportet, vt singu-

la particula attente ponderentur, scilicet verbum
presumpserit, directe vel indirecte, & similes, quæ in a-
liis casibus sæpius iam explicatae sunt. Vnum vero, quod
Syluester adiungit *Excommunicatio*, 9. casu 28.
numer. 58. mihi non placet, videlicet si temporalis
potestas, aut Rector se opponat Inquisitori, vel Dice-
cesano hoc munus Fidei exercentibus, eosque im-
pediat in progressu sui muneris, non fouendo hæ-
resim, aut persequendo Fidei, sed ob inimicitias, &
odium talis personæ Inquisitoris, vel Episcopi, non
incurrere hanc censuram. Falsum enim hoc est,
quia lex illa non communicat facientes illa, hac,
vel illa intentione, sed simpliciter facientes. Item,
quia licet aliquis impediat hunc progressum ex a-
more alicuius personæ, vel ob lucrum, & non in o-
dium Fidei, nihilominus incurreret: ergo similiter.
Item, quia textus dicit, *directe, vel indirecte*; item di-
cit, *aliquatenus impedire*: ille autem vere impedit ali-
quo modo; vt supponimus: ergo quod non faciat
tam peruersa intentione, non excusat à censura.
Tandem in his omnibus, in quibus potestates tem-
porales præcipiunt fauere iussioni Inquisitorum,
& Dicecesanorum, intelligendum est quando Epi-
scopus & Inquisitor inter se non discordant, nam si
contraria præciperent, super sedendum esset, vt Ca-
ietanus, Nauarrus, & omnes docent, nisi vbi iam ex
declaratione Pontificis constaret, primum, & ordi-
narium progressum in his causis ad munera Inqui-
sitorum pertinere, Dicecesanum vero solum habere
posse suffragium suum in tali Consilio; tunc enim
iudicio tribunalis standum est, cuiusque mandato
parendum.

Postea vero additur in eodem textu excommu-
nicatio contra omnes, qui scienter dederint auxi-
um, consilium, vel fauorem in prædictis. Quæ ge-
neraliter comprehendit omnes personas aliquid ex
illis tribus facientes: quæ tria sæpe in superioribus
declarata sunt. Ac tandem de omnibus additur,
quod quicumque in hac excommunicatione per
annum durauerit, animo obstinato, tanquam hæ-
reticus condemnatur. Quam rem supra in generali
doctrina explicatam relinquimus. Quamobrem
solum superest aduertendum, quod Caietanus be-
ne notauit, quamuis hæc censura ex vi huius textus
referuata non sit, cauendum tamen esse his omni-
bus personis, ne dum officio Inquisitorum resi-
stunt, hæreticorum fautores fiant: nam tunc, iam in-
cidit in Bullam Cœnæ Domini, & eo titulo in ex-
communicationem referuatam. Quando autem
huiusmodi resistentia, vel inobedientia sufficiat, vt
quis dicatur hæresi fauere, ex circumstantiis, effe-
ctibus, ac modo operandi colligi poterit, & in ordi-
ne ad forum conscientie, multum pendet ex inten-
tione operantis.

*Excommunicatio contra mandantem ali-
quem interfici per Assassinos.*

Decima septima excommunicatio sumitur ex
capit. 1. de Homicidio, in 6. Vbi excom-
municantur omnes, qui aliquem Christianum
per Assassinos interfici mandauerit, siue sequa-
tur mors, siue non sequatur, præter alias pœnas,
quæ contra eosdem ibi imponuntur. Deinde ve-
ro additur extensio per hæc verba: *Aut eos rece-
ptauerit, seu discederit, vel occultauerit.* Et circa
priorem partem primo oportet intelligere quid
Assasinatorum nomine significetur. Nam vulgo,
præsertim in Italia dici solent Assassini, publici la-
trones viarum, qui ad depradandos homines, il-
los interficiunt, vel propriis illi, qui ob pecuniam
acceptam officium assument interficiendi aliquem:
atque de his videtur loqui hic textus in superficie
sumptus. Non tamen in hoc sensu hic sumitur illa
vox: sed vt est nomen proprium cuiusdam natio-
nis, &

nis, & gentis infidelis, qui vſum habent aſſumendi hoc officium interficiendi alios ex præcepto ſui domini: quales eſſe quosdam Syriæ homines, reſert Volaterranus libr. 11. Hiſtoriæ, capit. de Sectis Syriæ, & plura de his congerit Couarruias libr. 2. Variarum, capit. 20. numer. 9. & 10. vbi hunc textum exponit: & plures autores reſert ita hunc textum interpretantes: quos etiam ſequitur Nauarrus numer. 136. & colligit Couarruias ex illis verbis. Cum nonnulli magnates taliter periri formidantes, coacti fuerint ſecuritatem ab eorundem aſſaſinorum domino impetrare, ſicque ab eo non abſque Chriſtianiæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam ſuam. Significatur enim his verbis hoſe eſſe infideles, habereque temporalem dominum, ſub quo huic muneri incumbunt. Optima etiam coniectura eſt, quod hæc excommunication non fertur in ipſos mandatarios, ſeu aſſaſinos, ſed tantum in mandantes, quia, cum illi ſint infideles, non ſunt capaces talis poenæ: alioquin non minus ipſi, quam mandantes excommunicati fuiſſent. Ideoque excommunication hæc fertur, non ſolum propter homicidium, ſed etiam propter ſolum mandatum, quia tale mandatum atrociffimum reputatur, & cedere in magnam infamiam Chriſtiani nominis: imo quando mandans eſt perſona eccleſiastica: tot poenæ ibi contra illam accumulantur, vt credibile non ſit propter ſolum delictum mandandi occidere alium per quocumque homines pecunia conductos illas ferrum ipſo facto incurrit ſententiã de poſitionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio, & tanquam Chriſtianiæ religionis æmulus à toto Chriſtiano populo perpetuo diſſidatus eſſe dicitur. Ex quo colligit Couarruias huiusmodi mandantem, ſi Sacerdos ſit, ipſo facto amittere priuilegium clericale: non opinor amittere tale priuilegium, vſque ad degradationem realem. De qua re infra in ſuis locis dicemus.

47. Decima octaua ſumitur ex capit. 1. de Vſuris in 6. Vbi prohibetur, ne vſurariis alienigenis quicquam locet domum, vel ſub alio titulo quocumque concedat. Et contrarium facientes, ſi ſint perſonæ eccleſiasticae Episcopis inferiores, excommunicantur: laici enim non excommunicantur ibi ipſo facto, ſed per cenſuras eccleſiasticas à ſuis ſuperioribus compellendi dicuntur. Episcopos autem, & ſuperiores ſuſpenduntur; propter quod textum hunc, in materiam de ſuſpenſione declarandum relinquimus.

Excommunication contra concedentes reſerualias aduerſus perſonas eccleſiasticas.

48. Decima nona ſumitur ex capit. vñico. de Iniuriis, in 6. vbi prohibetur, ne contra perſonas Eccleſiasticas, pignorationes, vel reſerualias concedantur. Et ſubditur: Illi autem qui contrafecerint, niſi præſumptionem huiusmodi reuocauerint intra meſem, ſi perſona ſecularis fuerint, ſententiã excommunicationis incurrant: (nam contra vniuerſitatem interdictum fertur) de quo ſuo loco. Vt autem hoc intelligatur, eſt aduertendum, reſerualias dici poſſe ſtatem alicui conceſſam, vt pro re ab alio conceſſa, vel pro damno ſibi illato poſſit autoritate ſua, impune æquiualem accipere ab alia tertia perſona, quæ in hoc pro altera grauatur, etiam illi vim inferendo, ſeu quaſi priuatum bellum, ſi neceſſe ſit. Quæ conceſſio interdum poſſe eſſe iuſta ſi ab habente poſſeſtatem ex legitima cauſa, & legitime cognita, ac iudicata ſit: tunc etiam vſus eius iuſtus erit, ſi debito modo, atque intentione ſit. In prædicto ergo textu prohibetur ſub excommunicatione, ne huiusmodi reſerualias contra eccleſiasticas perſonas conferantur. Et quoad hanc partem ceſſat quæſtio,

A an intelligendum hoc ſit etiam de reſerualis iuſtis: quia eo ipſo quod conferantur contra perſonas eccleſiasticas, iniuſta erunt, cum ſiant & contra ius, & à non habente poſſeſtatem. Dices, ergo, ſi detur alicui facultas accipiendi à clerico debitore bona æquiualentia ſuo debito, incurratur hæc cenſura. Reſpondetur negando conſequentiam; illæ enim non ſunt reſerualias, ad quas neceſſarium eſt vt vnus pro alio grauetur, propter aliquem modum pignorationis, vt in eodem textu dicitur, & Gloſſa ibi notat, & alii etiam Summiſtæ: quod autem aliquis pro ſuo debito grauatur, per ſe non eſt malum, ſi illæ circumſtantie debite ſeruentur: & ideo illa non eſt materia huius cenſuræ.

Deinde prohibetur executio talis conceſſionis circa perſonas eccleſiasticas, ſeu bona eorum, etiam per extensionem, vt in textu dicitur. Et ſenſus eſt, quod, licet reſerualias concedantur contra ciuitatem, verbi gratia, in qua ſunt perſonæ eccleſiasticæ, non debent executioni mandari circa tales perſonas, vel bona earum, quia illa eſt extenſio prohibita in textu. Propter quod dicit ibi Gloſſa, conceſſionem prohiberi ſuperioribus, extensionem inferioribus. Et procedit prohibitio etiam ſi alias reſerualias ſint iuſta reſpectu aliorum, quia textus generaliter loquitur, vt aduertit Nauarrus 136.

Tandem fertur excommunication non ſimpliciter, ſed ſub illa conditione. Niſi infra meſem, &c. Quam limitationem Gloſſa ibi, & Sylueſter, Excommunicatio, 2. numer. 63. intelligunt, dummodo intra illum meſem ad executionem conceſſionis non procedatur. Sed non eſt cur poenalem legem extendamus præter verborum proprietatem. Simpliciter ergo tempus illud neceſſarium eſt, vt incurratur cenſura; cum proportionem tamen applicandum. Nam poſt conceſſionem datur illud tempus vt reuocetur, & niſi ita fiat, incurratur excommunication: ergo licet intra illud tempus ad executionem procedatur, nondum eſt conſummata contumacia contra hanc legem, vt cenſura incurratur. Nec ſatis eſt, quod talis executio ſit contraſta huic legi, aut quod ex illa poſſint ſequi incommoda perſonæ eccleſiasticæ: quia lex noluit hæc omnia per cenſuram ipſo iure latam cohibere, niſi cum illa temporis amplitudine. Poſt executionem vero inchoatam datur illud tempus vnus meſis, non tantum ad ceſſandum, ſed etiam ad reſtituendum, ſeu ſatiſfaciendum damnum illatum; quia præſumptio executionis non reuocatur per ſolam ceſſationem abſque reparatione damni illati. Et ideo computatio huius meſis in illis duabus actionibus ab illarum initio reſpectiue facienda eſt. Nam ſuperior, ab eo die quo talem licentiam conceſſit, debet computare meſem, vt infra illud reuocare teneatur; & niſi intra hoc tempus id faciat, cenſuram incurrit, etiam ſi executio inchoata non ſit: inferior vero computare debet ab eo die, quo executionem inchoauit, ſic conceſſio multo, ſiue breui tempore præceſſerit. Ipſe enim non incurrit cenſuram propter elapſum meſem à conceſſione, ſi executio facta non eſt, quia nondum ipſe deliquit contra hanc legem: neque etiam per ipſam executionem ſtatem incurrit, quia cum eadem proportionem ſpatii meſis illi conceditur, vt reſiſcat.

Vigeſima excommunication ſumi poſſeſt ex capit. Felici, de Poenis in 6. ferturque contra eos qui perſonam Cardinalis hoſtiliter audient inuadere. Sed hæc ſufficienter explicata eſt in cenſuris Bullæ, ſub quibus iam continetur.

(:)

SECTIO V.

*Que excommunicationes non reſeruata
ſunt in libris Clementinarum
iſpo iure lata.*

*Excommunicatio contra monachos, & cano-
nicos regulares, qui ad curias Principum ſine
licentia accedunt, aut arma intra
clauſtra tenent.*

1.
Clement.
vnic de
ſequere.
Nauarr.

Prima excommunicatio in hoc or-
dine ponitur à Nauarro ex Clement.
vnica de Sequeſtratione poſſeſſ. &
fruct. Vbi ſtatuitur, vt in caſibus be-
neſicialibus, ſi vna definitiua ſenten-
tia apud Sedem Apoſtolicam contra poſſeſſorem
proferatur, qui prius per triennium pacifice nō poſ-
ſedit, fructus beneficii ſequeſtrantur per ordina-
rium, vt ei, qui tandem vicerit, ſeruentur. Et deinde
ſubiungitur excommunicatio ipſo facto in eum,
qui præſumpſerit huiusmodi ſequeſtrationem im-
pedire, aut bona ſic occupata ſequeſtrare. Hunc ve-
ro caſum ait Caietanus cap. 43. eſſe de raro contin-
gentibus: & ideo nihil circa illud dicit: ſed ſolum
aduertit circumſtantias literæ eſſe expendendas.
Quod videtur diſſiſſe propter verbum *præſumpſerit*,
& verba *impedire, & occupare*, & ſimilia quæ ſæpè
ſunt tacta, & eorum proprietates explicata. Poſſeſ-
tam enim quiſpiam dubitare, cur hic caſus raro contin-
gere dicatur, cum huiusmodi lites, & ſequeſtratio-
nes frequentes ſint, quas etiam ſæpe accidit im-
pediri, &c. Reſpondetur ex Nauarro num. 137. factum
quidem non eſſe rarum, ſed vſum huius iuris. Ordo
enim hic præſcriptus eſt, vt poſt talem ſententiam
latam apud Sedem Apoſtolicam, ſequeſtratio fiat
per ordinarium loci: hoc autem hodie nō ſeruatur,
ſed fit etiam ſequeſtratio autoritate Papæ per Au-
ditores Rotæ: & ideo ſi talis ſequeſtratio impedia-
tur, vel bona ſic ſequeſtrata vſurpentur, non incur-
ritur hæc cenſura, quia non impeditur ſequeſtratio,
quæ hic præcipitur, & conſequenter non violatur
hæc lex. Ad quod ponderanda ſunt illa verba: *Si-
que autem ſequeſtrationem huiusmodi, &c.* Nunc au-
tem in huiusmodi caſu incurri ſolet excommuni-
catio ab homine, quam iudex ſententiam tulit, &
executionem eius, mandat quantum ad hunc eſſe-
ctum, imponere ſolet. Et ideo de cenſura hac plura
non dicemus: ſed videri poſſunt ibi Gloſſa, Panor-
mitanus & alij.

2.
Excomm.
Secunda ſumitur ex Clementina 1. de ſepulturis.
Ea comprehendit quatuor caſus pertinentes ad ſa-
cilegium, in tradeoda ſepultura commiſſum. Pri-
mus eſt contra eos, qui tempore interdicti corpora
mortuorum ſepeliunt in loco ſacro in caſibus non
conceſſis à iure. Secundus contra eos, qui publicè
excommunicatis ſimilem ſepulturam præbent. Ter-
tius ſimilis de publice interdictis. Et quartus de pu-
blice vſurariis. Ex quibus caſibus ſecundum &
quartum expoſuimus ſupra diſputat. 12. ſect. vltima,
alios vero tractabimus in materia interdicti: & ideo
nihil hic addere oportet.

3.
Excomm.
Tertia ſumitur ex Clement. 1. de Decimis, quæ
ſpecialiter fertur contra religioſos occupantes de-
cimas, vel earum ſolutionem impediētes in caſi-
bus ibi prohibitis. Eſt autem aduertendum ibi prius
ferri cenſuram ſuſpenſionis ab officio, adminiſtra-
tione, & beneficio. Pro his vero religioſis, qui ad-
miniſtrationem, aut beneficium non habuerint, ad-
ditur excommunicationis pena. Et ideo tex-
tus hic magis directè pertinet ad ma-
teriam de ſuſpenſione, & in diſput.
vltima, illius ſect. vltimæ
tractabitur.

Quarta ſumitur ex Clementina, *Ne in agro, de*
Statu monachor. quæ virtute duas continet in
ſ. *Quia vero.* Prima eſt contra religioſos; qui ſuaui-
iugo regularis obſeruantia abiecti per curias Prin-
cipum vagando diſcurrunt, penſiones, ſeu alimenta
à Prælatiſ extorquentes per vim, vel grauē me-
tum, vt ibi latius narratur. Et generaliter prohibe-
tur ne monachi, aut Canonici regulares admini-
ſtrationem aliquam non habentes, ad curias Prin-
cipum abſque ſpeciali ſuorum Prælatorum licen-
tia ſe conferre præſumant. Et ſubditur, *Quod ſi*
ad ſuis Prælatiſ, aut monaſteriis damnum aliquod infe-
rendum, ad dictas curias ſe conferre præſumpſerint, ex-
communicationis ſententiam eoſ incurtere volumus ipſo
facto. Vbi aduerto hanc cenſuram ſpecialiter ferri
in monachos, & Canonicos regulares: vnde con-
ſtat non omnes religioſos comprehendere, ſed illos
tantum, qui proprie monachi vocantur, tum quia
verba reſtringenda ſunt: tum etiam, quia alias non
oportuiſſet ſpecialiter nominare Canonicos regu-
lares, cum conſtet illos religioſos eſſe. Imo An-
gel. verb. *Excommunicatio*, 7. caſu 28. hoc limitat ad
monachos nigros, cui videtur obſtare, quod textus
abſolutè, & ſine limitatione loquitur. Ideoque Ab-
bas ibi dixit numer. 19. *monachi cumſcumque habitus.*
C Quod ſequitur Sylueſter *Excommunicatio*, 9. num. 78.
Nihilominus, ſi textus attente legatur à principio,
loquitur tantum de monachis nigris, & omnia quæ
vſque ad illud ſ. ſtatuit ad illos ſolos diriguntur, &
in hoc ipſo ſ. *Quia vero*, ſic inchoat. *Quia vero non-*
nullis monachorum ipſorum: reſert ergo ſermonem ad
eoſdem: ergo, licet poſtea non repetat determina-
tionem illam, de illis tantum ſtatuit legem. Nec eſt
extenſio ad alios faciēda propter rationis ſimilitu-
dinem: quia, vt ſæpe dixi, in materia pœnali hæc
non ſufficit, neque etiam ſimilitudo ſatis probari
poſſet in omnibus, quæ ad legem ferendam mouere
poſſunt.

Additur vero limitatio quoad has perſonas, ſci-
licet, *adminiſtrationem aliquam non habentes.* Quæ
verba de adminiſtratione temporalium fructuum,
non ſpiritualium officiorum intelligunt Cardinalliſ,
ibi, & Angelus. Sed non video cur hanc limitatio-
nem adhibeant, cum textus dicat: *non habentes ad-*
miniſtrationem aliquam; id eſt, nullam habentes: ergo,
ſi habuerint aliquam, quæcumque illa fuerit, non
comprehenduntur. Cenſeo igitur illa verba gene-
ratim ſumenda eſſe, vt indicant Gloſſa, & Panor-
mitanus ibi: & rationem reddunt, quia ob adminiſtra-
tionem ſæpe neceſſe eſt ire ad curias Principum.
Quæ ratio, licet regulariter procedat in admi-
niſtratione temporalis, tamen ex accedenti habet lo-
cum in ſpirituali, vt experientia conſtat. Sylueſter
autem indicat limitationem hanc, licet ponatur in
illo textu in clauſula prohibitionis, non tamen in
clauſula ubi fertur cenſura. Sed hoc non reſert: quia
eodem textu de eiſdem perſonis concilium loquitur.
Et ideo forte Nauarrus dixit, hæc cenſura
comprehendi tantum ſimplices religioſos, id eſt,
nec iuriſdictionem, nec adminiſtrationem habentes.
Eſt autem obſcurum in textu, an illa determi-
natio addatur ſolis Canonicis regularibus, vel etiā
monachis: tamen cum ſatis commode poſſit ad
vtroſque referri, & id pertineat ad mitiorem in-
terpretationem legis pœnalis, & ratio limitationis
ſit eadem in vtriſque, hic ſenſus præferendus vide-
tur.

Secundò circa materiam, ſeu cauſam huius cen-
ſuræ

4.
Clement.
Ne in agro,
de ſtatu
Monachor.
1. excomm.
huius Cle-
ment. expo-
nitur.

De quibus
monachis
ſer. ſermo in
hac Clem.

Angel.

Abb.
Sylueſt.

5.
De qua ad-
miniſtratio
ne loquitur
Clement.
Cardin.

*Materia
huius prio-
ris excom-
muni-qua-*

Obiectio.

suræ aduertendum est, non satis esse conferre se ad curiam Principum, nisi id faciant, ut suis Prælati aut monasteriis damnum aliquod inferant, ut in textu præscribitur. Quare licet quis sine facultate Prælati illuc se conferat, & ita eo grauiter peccet, si tamen cum illa intentione, seu ad illum finem non eat, non incurrit hanc censuram. Dices, ergo & contrario, si habeant licentiam eundi ad alia negotia, licet eant eo fine damnicandi, non incurrent hanc censuram. Respondetur cum communi sententia Glossæ, Panormitani, Cardinalis, & aliorum ibi, quam sequitur Angelus, Syluester, Caietanus, Nauarrus, & alij, negando consequentiam, quia in clausula, qua fertur hæc excommunicatio, nulla fit mentio eundi cum licentia, vel sine illa, sed tantum eundi ad illum finem. Ex quo inferunt iidem autores, censuram hanc propter talem accessum immediate contrahi, siue sequatur effectus, siue non: quia causa principalis, & materia censure non est damnicatio, sed ipse accessus cum animo damnicandi. Necessarium tamē erit, quod saltem ad curiam perueniat, non enim satis est exire de monasterio cum tali intentione: imo si in itinere intentionem mutet, & postea alio animo curiam intrat, non incurrit hanc censuram. E contrario autem, si accessus ad curiam factus esset bona intentione, postea vero mutato animo vellet monachus ibi esse, vel permanere ut damnum inferret, extunc incurreret: nam quod præcipue hic prohibetur, non tam est accessus ratione itineris seu motus, quam ratione existentie, seu assistentie in curia ad illum finem.

7. Sed quod si accedat cum animo damnicandi aliam personam extraneam, vel alium religiosum eiusdem monasterij, qui non sit Prælati? Respondetur non incurrere, quia textus dicit, ut suis Prælati, vel monasteriis damnum aliquod inferant. Quin potius intelligo illud relatum suis, proprie, & distributione accommoda fumentum esse; ita ut si monachus accedat ad curiam animo damnicandi aliud monasterium suæ religionis, non tamen suum vel Abbatem similiter non suum, sed alterius domus, non incurrat hanc censuram propter relatum suis. Video posse exponi suis, id est suæ religionis: Tamen ille non est proprius & rigorosus sensus, quia materia penali tenendus est: quia illud relatum est reciprocum, & ad eandem personam dicitur habitudinem. Sed quid fiat ad inferendum damnum non proprio Abbati, sed Generali, vel non suo monasterio, sed soli religioni? Respondetur in vtroque casu vere & proprie: & ideo comprehenditur. In posteriori autem, tum quia damnum religionis totius, etiam est proprium detrimentum sui monasterij, & fortasse maius: tum etiam, quia qui prohibet damnum inferri parti, multo magis toti: præsertim quando damnum totius non potest in damnum partis non redundare. Dices, ergo eadem ratione, si monachus eat, ut damnum inferat cuilibet religioso sui monasterij, incurrat, quia damnum cuiuslibet membri seu religiosi redundat etiam in damnum totius monasterij. Respondetur negando consequentiam, quia per se damnum particularis personæ non redundat in damnum religionis, seu monasterij secundum suam communitatem: quod, si aliquando id contingat, accidentarium censetur. Quod patet: nam damnum personale Prælati potest in damnum totius monasterij redundare, & nihilominus exprimitur, quia non est directe contra monasterium: ergo signum est, hic non agi de damnis aliarum personarum priuatarum, seu particularium.

*Quid si a-
nimus sit da-
mnicandi
totam suam
religionem,
aut Gene-
lem.*

Obiectio.

Solutio.

8.

Alterā causa seu extensio huius censure habetur secundum eundem §. his verbis: Prælati quoque sententia eisdem monachos intra septa monasteriorum sine licentia Abbatum suorum arma tenentes, decernimus subiacere. Quæ verba de eisdem monachis, de quibus præ-

cedentia exposuimus, intelligenda opinor. Et quia hic non adduntur Canonici regulares, illos non comprehendit, ut notat Glossa communiter recepta. Circa causam autē censure notanda sunt singula verba. Nam arma comprehendunt tam defensiva, quam offensiva, quia textus indefinitè loquitur. Oportet tamen ut sint propria arma, id est, instrumenta per se instituta, & arte facta ad usum bellicum siue publicum, siue priuatum: nam instrumenta quasi naturalia, quibus homo uti potest ad offendendum, ut lapides, signa, &c. non significantur illa voce arma, communis vsu, nec videtur esse hæc mens illius constitutionis, neque est cur rigorem ample interpretemur. Ita tenet ibi Glossa, quam sequuntur Syluester, & Nauarrus. ubi supra, licet Panormitanus, & Angelus aliud sentiant. Præterea notandum est verbum illud, intra septa monasterij: non enim requiritur ut habeat intra tellam, nec sufficit habere extra totum monasterium, etiam si in alio habeat, quia, cum de monasterio loquitur lex, intelligit de suo, sicut in superiori. Intra septa autem monasterij censetur contineri ex omnium sententia totum illud loci spatium, extra quod sine licentia Prælati exire non licet: Tandem ponderandum est verbum illud præfusa sententia, ut intelligamus fieri contra delinquentes ex præsumptione, ut declarat verbum præsumptum, prius positum. Ut hinc verum habeat, quod Caiet. Nauarr. & alij notant, si contingat per obliuionem, aut bonam fidem, veram, vel saltem existimantiam, hæc habere, excusetur nihilominus hæc censura.

*Contra impediētes visitatores monialium
in suo munere.*

Quinta sumitur ex Clementina, Attendentes, de statu monach. ubi circa visitationem, & visitatores monialium multa disponuntur. Et postea subiungitur, Si qui vero visitatores ipsos in præmissis, vel alio quo præmissorum impedire præsumperint, nisi moniti resipiscant, ipso facto excommunicationis sententiam in se noverint incursum. Ex quibus verbis constat, hanc excommunicationem quoad personas esse generalem. Quod ad actionem vero in communi esse vnam propter quam incurritur, scilicet impedire in virtute autem esse multiplicem iuxta varias res ibi præscriptas, quibus potest impedimentum apponi: quæ ibi legi possunt. Quid autem proprie sit impedire, sepe est in superioribus expositum. Illa etiam verba, Nisi ad moniti, &c. superius exposta sunt. Opinamur enim quod res ipsa requirit ad monitionem, non solum ad tollendam ignorantiam, sed ad tollendam præsumptionem & pertinaciam, intelligendam monitionem canonicam, quæ trina sit, vel vna pro trina, etiam si non requiratur ad incurrendam excommunicationem ab homine, sed à iure, sufficeret tamen generalis, vel particularis, cum de hoc nihil distinguat. Ponderandum autem est verbum resipiscant, nam ex vi illius, vera est sententia Glossæ ibi, necessarium esse, monitionem fieri post impedimentum positum: quia resipiscere supponit iam delictum commissum: & ideo necesse est, ut postquam aliquis impedire incipit, moneatur ut desistat: fortasse tamen sufficit ut vna monitio postea fiat, si alia præcesserint, quia hoc satis est ad proprietatem illorum verborum tenendam. Debet autem talis monitio fieri à tali visitatore, ut notant Syluester, & Angelus casu 39. & est reitell consentaneum, & rationi, quæ a talis monitio debet esse iuridica, & consequenter à superiore facta: in ea autem causa visitator est proprius superior. Denique resipiscere in proposito erit, & cessare ab actione impediendi, & auferre impedimentum positum, si aliquo modo permanens esse poterat: ita ut quau-

quantum est ex se, visitatio æque libere ac antea fieri possit.

Sexta sumitur ex Clement. 1. de Religiosis domibus, ubi contra quasdam feminas, quæ Beguina dicebatur, excommunicatio fertur, si talem statum profiteantur, vel in eo perseverando, vel illum de novo assumendo: & extenditur ad religiosos, qui huiusmodi feminis in hoc negotio auxilium, consilium, aut favorem præbent. De qua nihil est dicendum, quia ad vsum nihil inferuit. Nam, vt in fine eiusdem textus dicitur per hoc non prohibetur feminæ honestæ, quin & votum continentia emittere, & diuino seruitio, in suis domibus, & priuatam vitam agentes, se emancipare possint, etiam si fortasse simili habitu vntur. Quod tamen cauere deberent, si eis constaret de habitu Beguinarum. Vnde constat hic non comprehendere, quæ dicuntur Terrioria S. Francisci, aut similes quæ sub regula tolerata viuunt.

Contra personas matrimonium sacrilegè contrahentes in quinque casibus.

Septima excommunicatio sumitur ex Clementina vnicā de consanguinitate, & affinitate, vbi propter matrimonium sacrilegè contra varias personas excommunicatio fertur, quæ neq. quoad culpam in matrimonio contrahendo commissam, neque quoad personas vniuersalis est: sed nonnullos tantum casus ibi expressos, & personas, ad quas illi pertinent, complectitur. Prima ergo causa illius censure est contrahere matrimonium cum consanguineo in gradibus à iure prohibitis. Secunda contrahere cum affine intra eosdem gradus. Tertia, cum monialibus matrimonium contrahere: quæ comprehendit vtrumque contrahentem. Quarta, si religiosus matrimonium contrahat. Quinta, si clericus in sacris contrahat matrimonium. Aliqui addunt sextam, scilicet celebrare huiusmodi matrimonium prohibita inter ipsos contrahentes: sed hæc non habetur in textu, vt infra dicam. Igitur extra illos quinque casus non contrahitur hæc censura, etiam si aliis modis contingat fieri matrimonium prohibitum siue cum impedimento irritante, siue cum prohibente tantum, quia lex penalit, non extenditur vltra casus in ea expressos. Et ita docent omnes interpretes ibi, & Summistæ. Quibus adde, quod licet contrahendo cum infideli, ex illo capite non incurrat hæc censura: tamen si esset cum consanguineo vel affine, ille qui Christianus est, hanc incurrit censuram, quamuis coniux infidelis non contraheret illa, quia non est capax neque ad illam spectat lex Ecclesiæ de gradibus prohibitis; pertinet autem ad fidelem etiam respectu infidelis.

Sunt tamen expendenda singula illa verba, Consanguineos, affines, &c. nam consanguinei intelliguntur intra quartum gradum ex iure communi ex ca. Non debet, de consanguinitate & affinit. & Conciliū Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reformat. matrim. Affinitas vero quædam contrahitur per licitam copulam matrimoniale: & hæc ad eosdem gradus extenditur. Alia vero contrahitur per copulam illicitam: & hæc iam nunc non extenditur vltra secundum gradum ex eodem Tridentino supra c. 4. & in eisdem habet nunc locum hoc ins. Monialis vero & religiosus communiter dicitur esse, qui tacite vel expresse professionem emisit in religione approbata. Nunc vero extendendum est, ad quemcumque verum religiosum, quacumque ratione constituitur, vt iam sæpe in superioribus tactū est, & in proprio loco & materia Deo dante latius declarabimus.

De clerico autem in sacris quis dicatur satis constat. Deinde notandum est verbum illud, scienter, quod excludit ignorantiam etiam culpabilem non solum facti, vt omnes fatentur; sed etiam iuris, vt verior tenet opinio, dummodo non sit affectata. Primū pa-

ter, quia alias nihil operaretur verbū illud, scienter, nam ignorantia inuincibilis semper excusat à censura. Glossa tamen ibi dicit requiri ignorantiam probabilem: subiungit vero affectatam non sufficere: vnde videtur sub probabilis omnem non affectatam includere: nā alias insufficienter numerat ignorantias. Statim vero destruit hunc sensum, & ideo potius sub ignorantia affectata videtur includere omnem culpabilem. Sed improprie vtitur voce, & falsum etiam dicit, vt ratio facta probat. De ignorantia autem affectata verum est esse excipiendā, quia hæc moraliter æquiparatur scientiæ: imo semper includit aliquam cognitionem saltem dubiam, nam qui vult ignorare, iam intelligit fieri posse (v. g. in materia in qua versamur) vt interueniat tale impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, &c. & ideo potest dici simpliciter ignorare, etiam si id velit.

De ignorantia autem iuris, id est, quando quis ignorat gradum consanguinitatis, esse prohibitum, aliqui existimant non excusare, quia non tollit quominus, scienter, quis contrahat cum consanguinea. Ita Glossa ibi, ob aliam rationem, quia ignorantia iuris non excusat iuxta regulam, Ignorantia, 13. de Regul. iur. in 6. sequitur Antoninus 3. p. tit. 2. c. 43. Syluester, Excom. p. n. 76. & Panormitanus ibi nu. 2. Sed illud principium & limitatione & declaratione indiget: Interdum enim ignorantia iuris potest esse inuincibilis, & male applicatur, quia ignorantia aliquo modo culpabilis potest hic excusare à censura, licet non excuset à culpa. Quare opposita sententia verior est, quam insinuat Nauarr. ca. 27. num. 141. Nam, si ignorantia facti excusat, etiam si probabilis non sit, non est cur ignorantia iuris non excuset: illa enim sola ratio Glossam mouebat. Et præterea falsum est tunc hominem operari, scienter, quia hoc non est intelligendum de operatione materiali tantum, sed de operatione morali vt mala, vel bona: & hoc modo qui operatur ex ignorantia iuris, nō operatur, scienter. Præterea, quando lex punit solum eum, qui scienter facit, requirit dolum, & malam fidem in illo, ex l. Sed etsi lege. §. Sciret. ff. de Pet. hered. vbi expresse dicitur, non solum qui factum nescit, sed etiam qui in iure errauit carere dolo, ideoque non omnino scienter fecisse. At vero ignorantia, etiam si sit vincibilis & culpabilis, excludit dolum, vt recte dicit Glossa vltima in l. Plagij. 2. C. Ad legem Flauiam, de Plagiarijs. Atque ita sentit Couarruias in 4. decr. 2. p. ca. 6. §. 8. n. 21. vbi plures refert.

Sed circa hanc conditionem dubitari potest primo, an comprehendat omnes casus superius positos. Respondeo, si textus attente expendatur, illam particulam solum coniungi tribus primis casibus: nam prius sic dicitur, Eos, qui scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus matrimonium contrahere non verentur. Et postea subiungitur, Nec non religiosos, & moniales, ac clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonium contrahentes. Vbi constat bis repeti verbum contrahendi, & verbum, scienter, cum primo coniungi, non cum secundo. Et ratio differentia fuit, quia in primis tribus casibus facile potest ignorantia interuenire, quia impedimentum prouenit ex conditione alterius personæ, cum qua contrahitur in alijs vero vtriusque non admittitur talis ignorantia quia impedimentum consistit in conditione ipsiusmet contrahentis, scilicet, quod sit religiosus, vel clericus: & ipse est qui excommunicatur, si id faciat. Et hæc est communis sententia.

Secundo dubitatur, si in aliquo trium priorum casuum vnus contrahentium sciat impedimentum, & alter ignoret, an contrahatur tunc hæc censura: nam textus in plurali loquitur dicens, matrimonium contrahere non verentur: ergo, nisi ambo scienter contrahant, nullus incurret. Nihilominus Glossa ibi, quam

quæ

14. Etia iuris,

Anton. Syluest. Abb.

Nauarr.

Couarr.

15. Solū in tribus primis casibus ignorantia excusat cōsuetudinem.

16. Qui scienter contrahit hic modis si aliter ignoras contrahit censuram.

10. Contra fa- minas esse excommunicatio fertur, si talem statum profiteantur, vel in eo perseverando, vel illum de nouo assumendo: & extenditur ad religiosos, qui huiusmodi feminis in hoc negotio auxilium, consilium, aut fauorem præbent.

11. Clement. v. nica de consanguinitate & affinitate.

Prima causa illius censure est contrahere matrimonium cum consanguineo in gradibus à iure prohibitis.

Contra iuris,

12. Sunt tamen expendenda singula illa verba, Consanguineos, affines, &c.

13. Qualiter excommunicatio infligitur excommunicatis facti, vt omnes fatentur; sed etiam iuris, vt verior tenet opinio, dummodo non sit affectata.

quam omnes sequuntur, respondet, eum, qui scienter contrahit, incurrere censuram, alium vero excusari. Et hoc manifestum in duobus casibus, scilicet, quando matrimonium est inter consanguineos, vel affines, quia lex vnumquemque horum per se, & diuissim prohibet ne contrahat, &, si scienter id faciat, excommunicatione punit. Neque obstat pluralis locutio illius legis, quia non ponitur propter duos contrahentes, sed propter omnes, qui hoc modo peccare possunt. At verò circa tertium casum aduertendum est, ex vi illius prioris partis textus non incurrere censuram monialē, cum qua alius contrahit, quia ibi solum excommunicantur contrahentes, cum monialibus, in quo contractu non est, ut ita dicam, respectus eiusdem rationis inter contrahentes, sicut est inter consanguineos, vel affines, sed est dissimilis rationis, ideoque ex vi excommunicationis late in alterum extremorum, non infertur latam esse in aliud: ac propterea in secunda parte textus addita est excommunicatio in ipsas moniales contrahentes. Ex vi ergo illius partis si ille, qui contrahit cum moniali, ignoranter contrahit, licet ipsa scienter & dolose contrahat, non incurrat, nam requiritur dolus in ipso, qui hac censuram ligandus est. At vero è contrario, si ipse contrahat dolose, monialis vero etiam per ignorantiam iuris (facti enim esse non potest) vterque incurrat, secularis ex vi huius partis, monialis vero ex vi posterioris, dummodo non sit ignorantia inuincibilis, quod vix contingere potest.

Notandum
circa tertium
casum pro-
hibitum

17.
Qui scienter
contrahit cum
ea quæ pu-
tat esse con-
sanguineam,
aut monia-
lem, cum non
sit, an in-
currat.

Couarr.
Adrian.

18.
Obiectio.

1. confir.

2. confir.

Tertio queri potest, si quis scienter contrahit cum ea, quam putabat esse consanguineam, vel monialem, quæ non erat, an incurrat in hanc censuram, quandoquidem culpam eiusdem rationis committit. Respondetur in illo casu non consummari actum, propter quem fertur censura, quia ille non contrahit scienter cum consanguinea, sed ignoranter cum putata consanguinea, & ideo non incurrere censuram in re ipsa. Nam ex conscientia erronea ligabitur, quamdiu in prior errore perliterit: statim vero ac intellexerit in re non fuisse tale impedimentum, intelliget etiam se non esse excommunicatum, neque alia indigebit solutione, ut in superioribus in generali dixi. Idemque est, si quis exterius contrahat matrimonium, sine intentione contrahendi, quia ille non est verus contractus, sed fictus, & ita non est actus consummatus propter quem fertur censura. Atque ita sentit Couarruias dist. lib. 4. 2. p. c. 3. §. 2. num. 8. cum Adriano in 4. de Matrimon. quaest. 11. Potestque confirmari ex doctrina generali superius tradita, quod censura requirit actum perfectum.

Dices: Hæc lex non prohibet verum matrimonium, quia inter has personas supponit impedimentum irritans, ergo prohibet & punit matrimonium attentatum: ergo, licet fiat solum cum voluntate exterius & apparenter contrahendi, incurratur hæc censura. Confirmatur primo, quia alias vix posset Catholicus ita contrahere ut incurreret hanc censuram: essetque hæc lex quasi nullius efficacitatis: quia, cum Catholici scient hæc esse impedimenta dirimentia, non possunt absolutam intentionem contempere verum matrimonium contrahendi. Tandem confirmatur, nam alias, si quis cum hac intentione conditionata contraheret, *Volo matrimonium perficere, si inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito potest consistere*, non incurreret: consequens est falsum, ut iidem auctores, præsertim Couarruias, probant, ergo, &c. Sequela patet, quia consensus conditionatus, quamdiu conditio non impletur, non valet ad matrimonium perficiendum; hæc autem erat ratio excusans hanc censuram. Vnde, si quis ita contraheret cum consanguinea, *Te duco in uxorem, si Papa dispensauerit*, non incurrat, quia de presenti non contrahit: imo neque intentat de presenti contrahere.

Respondetur non carere dubio: Tamen quia in lege penalistandum est rigori verborum, & in dist. Clement. dicitur, *Qui matrimonialiter contrahere non veretur*, merito restringi ad eos, qui animo contrahendi, & non fingendi hoc faciunt: quia illi reuera non matrimonialiter contrahunt. Hoc autem verum est in foro conscientie; nam in foro Ecclesiæ, ubi de interiori mente non iudicatur, ille habendus est, & declarandus pro excommunicato: Vnde ad primam rationem respondetur, quod, licet in re non possit perfici hoc sacramentum inter tales personas, nihilominus posse ex parte contrahentium fieri eodem modo, & eadem voluntate, ac si ipsi essent personæ aptæ ad contrahendum: & tunc, solum incurrere hæc censuram. Est accommodatum exemplum de rebaptizante, qui ipso iure irregularis est; oportet tamen vi intentione baptizandi id faciat, quamquam alioqui talis secundus baptismus verus esse non possit. Ad primam confirmationem respondetur in primis, tale peccatum accidere posse ex falso errore, siue per hæresim, siue per ignorantiam culpabilem, quæ quispiam existimet tale matrimonium esse quidem ab Ecclesiâ prohibitum, non tamen factum irritum. In quo casu (ut hoc obiter dicamus) illa ignorantia non excusabit censuram, quia licet sit æqualis ignorantia iuris, magis tamen quoad modum, quam quoad substantiā iuris seu præcepti, & ideo non excludit dolum, neque impedit quominus fidelis iniquus, scienter contrahat. Deinde sine hac ignorantia quasi speculativa potest per inconsiderationem practicam committi tale delictum eodem modo, ac si essent personæ habiles sine consideratione, an tale matrimonium sit in re validum, neque: & id satis erit ad contrahendam censuram. Nam esset etiam satis ad conficiendum sacramentum, si personarum inhabilitas non obstarat. Atque hic videtur esse moralis ac frequens modus committendi hoc delictum, quod lex illa punire intendit. Ad secundam confirmationem, Couarruias supra dicit, illam conditionem esse impossibilem, quæ habetur pro non adiecta iuxta c. fin. de conditionibus appositionis. Sed de intelligentia illius ca. nunc disputare non possumus, magis enim ad externum forum, quam ad internum accommodandum est: nam in interiori, & in re ipsa, si consensus contrahentis nullo modo fuit absolutus, sed conditionatus, & pendens à dicta conditione, matrimonium non perficitur, ut argumentum factum conuincit; & omnes, quod ibi Couarruias refert, fatentur: & ideo in eo casu concedendum est eum, qui sub ea conditione contrahit cum consanguinea, non incurrere, ut recte Adrianus animaduertit; & argumentum factum, & exemplum ibi adductum satis probant.

Atque ex his expeditur quartum dubium an contrahens tantum sponsalia cum consanguinea, vel affine, incurrat hanc censuram. Distingendum est enim de sponsalibus de futuro, vel de presenti: nam si sint prioris modi tantum, non incurratur censura, quia illa non sunt matrimonium, sed promissio matrimonii: lex autem hæc solum de matrimonio loquitur, & extendenda non est. Secus vero erit si sint de presenti, nam illa sunt verum matrimonium ratum quantum est ex se, si conditio personarum non obstat: & illud sufficit ad hanc censuram contrahendam, quamuis consummatio non sit, nā consummatio matrimonii non est de substantia eius, & lex prohibens matrimonium de contractu ipso intelligitur. Quæri vero hic posset, an, si præcesserint sponsalia de futuro, & postea copula subsequatur, tunc incurratur hæc censura, quia secundum ius copula subsequuta post sponsalia sufficit ad matrimonium perficiendum. Hoc tamen habet locum secundum ius antiquum & in exteriori foro: in interiori vero iudicandum esset iuxta intentionem sic delinquentis: nam, si non accederet cum intentione faciendi

cedi matrimonium, non incurreret, iuxta superius dicta. Nunc vero post Tridentinum hoc non habet locum, nisi in casu speciali statim tractando. Similiter si quis contraheret cum consanguinea impubere, non incurreret, quia non perficeretur matrimonium, sed solum sponsalia de futuro ex iuris interpretatione, iuxta c. vnicum de dispensatione impuberum in 6, & in vniuersum quacunque ratione in tali matrimonio interueniat aliud impedimentum sufficiens ad irritandum contractum, siue sit metus cadens in constantem virum, siue aliud simile, non incurritur hæc censura, vt optime notauit Panorm. in dict. Clem. & probari potest ex dictis.

Quinto dubitari potest, an, si quis bona fide contraxit cum affine, vel consanguinea, & postea cognito impedimento nihilominus perseueret, vtens coniugio, incurrat hanc censuram. Respondetur non incurrere, cum Glossa ibi, quam sequitur Abbas, & alij, & Summistæ sæpe citati. Ratio est, quia in hoc textu non puniuntur omnes in celsus, vel iniqua & incestuosa colubatio, sed solum cōtractus: ibi autem non fit nouus contractus; & per priorem non fuit incurrat excommunicatio, quia ignorantia excusauit. Hoc autem limitant Caietanus, & alij, nisi illi coniuges postea inter se accedant affectu maritali, nam ille actus tali modo factus est de se sufficiens ad nouum consensum explicandum. Vnde fit, vt nunc etiam post Trident. hoc locum habeat, si præcessit matrimonium exterius bona fide cōtractum coram Parocho, & testibus inter occulte affines in gradu irritante: illi enim si secrete obtineat dispensationem, possunt reualidare sacramentū per occultam iterationem mutui consensu absque noua exteriori solemnitate. Quapropter si absque dispensatione id faciunt, vel se cognoscendo affectu maritali, vel alio modo, hanc censuram incurrunt. Extra hunc vero casum, vt supra dicebam, illam non incurrunt non clandestine contrahendo: quia talis exterior contractus nunc non est sufficiens ad matrimonium.

Atque hinc obiter colligitur, foeminam contrahentem matrimonium cum religioso vel clerico in sacris, non incurrere hanc censuram, quia nec in illam directe lata est, vt aduertit Caietan. c. 47. de excomm. & Nauarr. ca. 22. num. 51. Et constare potest ex his quæ diximus de moniali, ex vi prioris partis textus non incurrere censuram, & ideo iterum nominatam fuisse in secunda parte. Nec etiam indirecte incurrat censuram, eo quod communicat in crimine criminoso iuxta c. Si concubina, de Sent. excomm. quando cōtrahit, nondum communicat cum excommunicato, quia alter non incurrat nisi finito contractu. Nec vero etiam hoc modo incurrat talis foemina censuram per vsum talis matrimonij, quia ille vsum non est communicatio in crimine formaliter, vt sic dicam, sed materialiter: nam est quidem communicatio cum excommunicato in quodā crimine, non tamē in illo propter quod excommunicatus est, nam ille non excommunicatur propter vsum matrimonij, sed propter cōtractum. Solum ergo incurrat talis mulier excommunicationem minorem, & ad hoc erit necessarium, vt alter denunciatus sit iuxta Extrau. Ad euisanda.

Vltimo dubitari potest, an præter dictas personas aliqua alia incurrat hanc censuram. Quod proponitur propter Nauarrum, & Caietanum supra, qui dicunt, sacerdotem celebrantem, vel vt ita dicam solennizantem matrimonium hic prohibita, incurrere hanc censuram. Et videntur fundari in quibusdam verbis, quæ Caietanus refert ex textu, & Nauarrus admittit, & supponit, scilicet, *Et inter eos eadem scienter celebrantes*. Quæ verba ego in textu quem habeo, non reperio: nec Glossa videtur ea legisse, & ideo hanc casum omittit, & numerat sex casus à nobis in quinque comprehensos, quia casum de monialibus Fr. Suarez tom. 5.

in duos distinguunt, sicut in textu fit. Quapropter donec mihi constet verba illa esse in legitimo textu, non censo excommunicationem hanc propter hunc actum incurrere. Dico ergo tantum illa quinque genera personarum incurrere hanc censuram, non vero assistentes contractui, nec dantes auxilium vel fauorem, quia hæc extensio in textu non habetur.

Contra Inquisitores, &c. qui prætextu officij pecuniā extorquent, aut bona Ecclesiæ fisco applicant.

Octaua excommunicatio sumitur ex Clement. 2. de Hæreticis, vbi prohibetur, inquisitoribus, & Commissariis tam ipsorum, quam Episcoporum, seu Capitulorum Sede vacante, ne prætextu officij Inquisitionis, quibusvis modis illicitis ab aliquibus pecuniā extorqueant, nec scienter attentent Ecclesiarum bona, ob clericorum delictum prædicti occasione officij, fisco etiam Ecclesiæ applicare: quod si fecerint, vel eorum altero fecerint, excommunicationi subiunguntur ipso facto. In quo textu circa personas nota Commissarios dici omnes, qui vices aliorum gerunt, & ab eis habent iurisdictionem in tali munere: Et comprehendit omnes, siue sint Vicarij ordinarij, siue tantum delegati ad tempus, vel ad causam: nam omnes hi propriissime dicuntur Commissarij. Quamuis autem Episcopus possit per se ipsum Inquisitionis officium exercere, noluit tamen Concilium cum sub hac censura comprehendere, cum aperte & Inquisitores, & ipsorum Commissarios nominet: & distincte etiam Episcoporum Commissarios, non autem ipsos Episcopos: non ergo comprehendit Episcopos sub inquisitoribus. Nam, præterquam quod in aliis iuribus ad Inquisitores pertinentibus, quando Episcopi comprehendendi sunt distincte nominantur: si hic comprehensum fuissent nomine Inquisitorum, etiam Vicarij ipsorum sub Vicariis Inquisitorum contenti essent: constat autem non fuisse, & propterea distincte & speciatim nominantur. Voluit ergo Concilium in hoc deferre Episcoporum dignitatem, quod frequens est in iure.

Prima actio, propter quam imponitur hæc excommunicatio, est pecuniæ acceptio: quæ tres debet habere circumstantias, vt sit causa huius censuræ. Prima, vt extorqueatur: secunda, vt per aliquem modum illicitum: tertia vt prætextu officij Inquisitionis. Ita enim habetur in textu. Quapropter, si aliquod horum deficiat, non incurratur censura: vt si Inquisitor extorqueat pecuniā alio modo illicito, non tamen prætextu Inquisitoris, vel si non extorqueat sed sponte oblatam accipiat, etiam si sciat dari prætextu officij Inquisitionis, non incurrat censuram. Nomine autem pecuniæ intelligitur quidquid pecuniæ æstimabile est. Et ita ibi notat Glossa, & Doctores, & Summistæ, Caietanus cap. 4. Nauarrus numer. 143. Syluester, & Angelus casu 42. Adde denique per extorsionem pecuniæ in rigore intelligi donationem. Vnde, si quis extorqueret illam tantum mutuatā animo soluendi, non incurreret hanc censuram: quia mutuatō non est aliquid pecuniæ æstimabile, & hanc tantum extorquet, non simpliciter pecuniā ipsam, cum illam redditurus sit, si vero postea non reddat, incurrat.

Secunda actio, ob quam hæc censura incurratur, est ecclesiarum bona applicare fisco ob clericorum delicta. In qua etiam circumstantiæ adhibetur. Prima vt id faciant, scienter, quæ explicanda est eodem modo, quo in præcedenti. Secunda quod talia bona sint Ecclesiarum non clericorum, vel aliarum personarum. Tertia vt applicatio fiat prætextu talis officij, seu (quod idem est) occasione eius, vt in textu

M m

2. de Hæreticis, vbi prohibetur, inquisitoribus, & Commissariis tam ipsorum, quam Episcoporum, seu Capitulorum Sede vacante, ne prætextu officij Inquisitionis, quibusvis modis illicitis ab aliquibus pecuniā extorqueant, nec scienter attentent Ecclesiarum bona, ob clericorum delictum prædicti occasione officij, fisco etiam Ecclesiæ applicare: quod si fecerint, vel eorum altero fecerint, excommunicationi subiunguntur ipso facto.

24

Clem. 2. de Hæret.

Commissarij qui dicuntur.

Hæc censura non comprehenduntur Episcopi.

Prima huius censuræ actio.

Quid per pecuniā intelligatur. Glossa, Caiet. Nauarr. Syluest. Angel.

Secunda actio sub eadem censurā prohibita.

M m

Qui cum consanguineis bona fide contraxerit, oblatam ignominiam, si se cognoscant non incurrat

Si officij materialis se negauerit.

Forma contrahentis non est in illam directe lata est, vt aduertit Caietan. c. 47. de excomm. & Nauarr. ca. 22. num. 51. Et constare potest ex his quæ diximus de moniali, ex vi prioris partis textus non incurrere censuram, & ideo iterum nominatam fuisse in secunda parte. Nec etiam indirecte incurrat censuram, eo quod communicat in crimine criminoso iuxta c. Si concubina, de Sent. excomm. quando cōtrahit, nondum communicat cum excommunicato, quia alter non incurrat nisi finito contractu. Nec vero etiam hoc modo incurrat talis foemina censuram per vsum talis matrimonij, quia ille vsum non est communicatio in crimine formaliter, vt sic dicam, sed materialiter: nam est quidem communicatio cum excommunicato in quodā crimine, non tamē in illo propter quod excommunicatus est, nam ille non excommunicatur propter vsum matrimonij, sed propter cōtractum. Solum ergo incurrat talis mulier excommunicationem minorem, & ad hoc erit necessarium, vt alter denunciatus sit iuxta Extrau. Ad euisanda.

Inter sacerdotem, & matronam solenniter celebrantem: hanc censuram incurrat.

dicitur. Quarta quod applicatio fiat fisco: unde, si sibi applicent, vel aliis, non incurrunt, etiam si fortasse in eo grauius peccent, quia hæc lex hoc tantum præscribit, fortasse quia frequentius, & maiori quodam colore fieri poterat. Est autem aduertendum, in textu non solum dici, *ne applicent*, sed, *ne attentent applicare*. Vnde videtur sumi, quacumque ratione inchoent, vel medium aliquod adhibeant ad hanc applicationem, statim incurrere hanc censuram; etiam si conatus eorum ad exitum non perueniat, quia iam attentarunt. Non est tamen hic sensus, sed, quia applicatio illa non poterat esse valida, cum esset iniusta, & de alienis bonis, ideo videtur Concilium dixisse, *Ne attentent applicare*. Tamen huiusmodi personæ non incurrunt donec applicent quantum est ex se, nam in illis hoc proprie est attentare. Dicuntur autem applicare, vel si cum effectu faciunt ea bona applicari fisco eo titulo, vel si proferunt sententiam, quia declarant talia bona esse applicata fisco.

27
Sub qua
conditio
debet dari
absolutio ab
hac censura.

Vltimo quoad absolutionem ab hac censura aduertendum est, eam simpliciter non referuari: tamen addi conditionem ut nemo possit ab ea absolueri, donec illis à quibus extorserint, plene satisfecerint de pecunia sic extorta. Vnde ante expletam cum effectu hanc conditionem nemo potest ab illa absolvere inferior Summo Pontifice, præterquam in mortis articulo, ut ibidem dicitur. Ex quo intelligimus, non satis esse propositum satisfaciendi, nec excusationem ob aliquam impotentiam, etiam cum aliqua cautione, nam hæc omnia necessaria sunt in mortis articulo: ergo cum ille solus excipiat, extra illum realis satisfactio necessaria est, alias manet excommunicatio Papæ referuata. Hoc autem solum videtur intelligendum, quando hæc excommunicatio incurritur propter primam actionem, quia verba, quæ in limitatione ponuntur, aperte referuntur ad illam tantum, nam loquuntur de pecunia extorta reddenda.

Excom. contra Potestates, &c. usuras fouentes
exponitur.

28
Clement.
de
Usur.

Prior pars
textus ex-
ponitur.

Duo nota-
da.
Primum

28
Nona excommunicatio sumitur ex Clement. vnica de usuris, ubi excommunicantur Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Iudices, Consiliarii, & alij quicunque officiales quarumcumque communitatum, qui præsumpserint facere, scribere, vel dictare statuta precipientia, ut soluantur usurae, vel impediant ut non rependantur, vel etiam qui præsumpserint scienter iudicare, quod soluta, cum repetuntur, non restituantur plene, ac libere. Hæc est prior pars illius textus, in qua personis nominatis circa statuta illa usuras fouentia quatuor actiones respectiue prohibentur, scilicet, facere, scribere, dictare, & secundum illa iudicare, quarum singulæ sufficiunt ad hanc excommunicationem incurrendam, si ex præsumptione fiant iuxta expositionem sæpe datam verbi, *præsumpserint*. Solum notentur duo. Primum, in his actionibus quædam esse personales seu vnius personæ, ut scribere, & dictare, in quibus non est difficultas: Alias vero esse, quæ à tota communitate fieri possunt, ut condere, seu facere statuta, & interdum etiam iudicare; & in his tunc singulæ personæ incurrunt hanc censuram, quando suis suffragiis, vel alio modo peccando mortaliter concurrunt ad talia statuta, quia, sine peccato non potest incurrere hæc censura. Secundum est, tres primas actiones directe referri ad statuta condenda: quartam vero ad sententiam ferendam in iudicio. Vnde, licet fortasse non sit tale statutum, sed abusus, vel violentia, qui sic iudicare præsumpserit, incurreret censuram, quia iudicium non refertur ad statutum, sed per se prohibetur: qui autem scripserit, vel fecerit talem sententiam, si ipsemet non iudicauerit, non incurreret, quia illæ actio-

nes prohibentur circa statutum, non circa sententiam.

Atque hæc pars illius textus respicit tempus futurum quoad statuta condenda. De conditis vero in 2.º textu de libris communitatum deleantur: excommunicanturque qui hoc non fecerint intra tres menses, si ad hoc potestatem habuerint, aut si ipsa statuta, aut consuetudines effectum eorum habentes, quoquo modo præsumpserint obseruare. Vbi duo prohibentur & puniuntur. Primum est omisio quædam; & quoad hanc non additur verbum, *præsumpserint*: unde sufficit ut quacumque ratione voluntaria sit, dummodo sit mortaliter peccaminosa, ad quod requiritur & potestas, & obligatio quæ & per hanc imponitur, & per se inest, iuxta materiam subiectam, quia est sermo de officialibus communitatis, qui ratione officij, sicut habent potestatem, ita etiam obligationem. Secundum est commissio quædam, scilicet obseruare ex præsumptione talia statuta: vel consuetudines eisdem effectum habentes. Circa quam partem primum considerandum est in ea de eisdem personis esse sermonem, de quibus in prima, nam est sermo continuatus circa eosdem, ut patet ex illis verbis, *Eandem etiam sententiam in usuris*. Vnde fit, ut licet alij de plebe seruent talia statuta, vel consuetudines, & in eo alias peccent, non incurrant hanc censuram, quia solum lata est contra officiales prædictos.

Secundo est aduertendum quod, licet hæc pars respiciat statuta illo tempore iam condita, non excludit futura, si fortasse inique fiant, vel consuetudines similes, si in posterum introducantur: semper enim talia obseruare erit contra hanc legem, & sufficiens causa huius censuræ. Et similiter, licet aliquis ex dictis officialibus non concurrisset ad tale statutum condendum, si postea, & posset illud statutum delere ex libris communibus, & ex officio deberet, atque id omitteret, in hanc censuram incurreret. Neque obstat verbum illud, *Nisi statuta huiusmodi hæcenus edita*, quia illa verba sunt potius extensiva, quam exclusiua, ut ita dicam. Potest etiam hæc extensio in priori parte textus fundari: Nam, sicut qui prohibet accipere alienum, prohibet & retinere, ita qui prohibet facere talia statuta in posterum, prohibet ea retinere si fiant, ideoque illa lex quali continue obligat ad talia statuta delenda, sicut de præcepto restituendi dici solet. Dices, ergo respectu talium statutorum, non oportebit tres menses in hac lege præscriptos concedere, ut illa deleatur: quia illa lex obligat, ut quam primum possit, id fiat. Respondetur, eum qui non concurrat ad tale statutum condendum, sed succedit, v.g. in officio, & inuenit factum, non incurrere, si statim non deleat, sed possit illi concedi illorum trium mensium tempus à principio sui officij computandum, vel ex similitudine rationis, vel ex probabili interpretatione illius legis.

Vltimo aduertendum est, hic non esse sermonem de omni lege, vel sententia, quæ usurariis fauere videatur; sed solum illa quæ fauet modo hic præscripto, scilicet concedendo exigi, vel solui usuras, vel compellendo debitores ut eas soluant, vel imponendo onera repetentibus, aut alio modo hoc impediendo. Vnde, si circa usurarios conderetur lex etiam iniqua, quæ illis fauere videretur alio modo, ut permittendo tale officium, vel quid simile, non haberet locum hæc censura, quia non debet extendi ultra terminos suos, & ita dixit ibi Glossa verb. *facere*, quod si statutum tantum negatiue diceret, *Non possit pro mutuo accipi ultra tantam quantitatem*, non esset damnandum ut contrarium huic canonici, quia, licet tantum id vetet, non propterea concedit, aut statuit, ut in minori quantitate possit usura exigi, sed solum permittit, ut id impune fiat, quod hoc verum non est. Si autem lex fieret, ut infra illam quantitatem non audirentur in iudicio repetentes usuras,

vsuras, esset contraria huic canonis, quia impediret repetitionem vsurarum, quod hic prohibitum est, quacunque fraude, vel quocunque colore fiat.

Decima sumitur ex Clementi. de Sentent. excom. ubi excommunicantur religiosi, qui non seruant generale interdictum, vel cessationem a diuinis. Sed hæc tractanda est in materia de interdicto, quia ibi facilius intelligitur.

*Contra religiosos transgressores dispositio-
nem cap. vnic. de excessibus
Prælat. in 6.*

Decima sumitur ex Clementi. Cupientes, de Pœnis, & est multiplex ferturque in aliquos religiosos propter multas actiones. Prima est de nouo recipere domos, vel loca quacunque ad habitandum, vel recepta hucusque mutare, vel ea transferre in alios cuiusvis alienationis titulo absque speciali Sedis Apostolicæ licentia. Fuit autem hæc prohibitio facta in c. vnic. de excessibus Prælat. in 6. & excommunicatio hæc lata est contra transgressores illius capit. & ideo huius censuræ expositio ex illius cap. intelligentia pendet. Est ergo aduertendum, ibi non esse sermonem de omnibus religiosiis, sed de mendicantibus, non quidem eo modo quo in cap. 1. de Religiosis domibus in 6. nam ibi excipiuntur quatuor religiones mendicantes principales, Prædicatorum, Minorum, Heremitarum S. Augustini, & Carmelitarum: hic vero he omnes comprehenduntur partim expresse & specificè, partim sub generali clausula, & ideo excommunicatio hic lata diuersa est ab illa quam exposuimus.

Secundo est aduertendum, licet ex vi huius iuris communis Mendicantes non possent noua loca, seu domos suscipere sine licentia speciali Summi Pontificis: tamen per priuilegia post hoc ius concessa posse id facere. Refert autem Nauarrus num. 144. lulum 2. hoc priuilegium concessisse Minimis, prout habetur in Supplemento fol. 8. concess. 27. eo que frui Minores, vt habetur in suo Compendio tit. adificare, fol. 39. & 40. & consequenter reliqui habentes cum illis communicationem. Et alie religiones habent etiam in hoc specialia priuilegia, de quibus alias. Eo vel maxime, quod iuxta communem interpretationem, circa monasteria post hanc Clementinam constructa per priuilegia, vel specialem facultatem Summi Pontificis, non habent locum adfigendo actiones hic prohibita: circa has domos, scilicet, vt ne transferri, nec alienari possint, quia illud solum fuit statutum de omnibus constructis vsque ad tempus Clementis 5. vel forte Bonifacii 8. qui fuit autor illius cap. vnic. de excessibus Prælat. & decem annis antecessit Clementem. Et patet ex verbo illo, *Seu hactenus recepta mutare, vel ea, &c.* cum enim ipse prohiberet ne in posterum reciperentur, de mutatione circa postea recepta, nihil disposuit: quod adnotauit Glossa in dict. ca. vnic. quam Nauarrus sequitur referens.

Tertio observandum est, ex vi illius iuris communis non esse prohibitum Mendicantibus antiquas domos vel Ecclesias, quas tunc habebant, rescindere, regidificare, vel augere, quia illud non est nouas domos vel loca acquirere, quod ibi tantum prohibitum est; & prohibitio stricte accipienda est. Ita Angelus, & Syluester. casu 44. Item non prohibentur acquirere in alio oppido domum recreationis, vel hospitij annexam antiquo monasterio: quod notauit Glossa, & Caietanus c. 56. Et fundatur satis in illo verbo, *Ad habitandum, &c.* Denique quantum ad prohibitionem transferendi, vel alienandi illa antiqua loca, hoc ius fere derogatum est per priuilegium Leonis X. quod refert Nauarr. ex Supplemento concess. 277. fol. 92. Concessit enim Prouincialis F. Suarez. tom. 5.

bus Minorum, vt ex causa necessaria possent transferre Ecclesias, & monasteria ab vno loco in alium; & conuerrere priora loca in alios vsus, prout vtilius visum fuerit, obseruantes tamen, vt iuxta antiquos canones materia Ecclesiæ translata ad alteram ædificandam applicetur.

Altera actio prohibita sub eadem censura est, ne religiosi aliqua proferre præsumant in sermonibus suis, vel alibi, quibus audientes retrahant à solutione decimarum Ecclesiis debitaram. In qua in primis est aduertendum, generaliore esse quam præcedentem, quia non arctatur ad Mendicantes, sed ad religiosos quoscunque extenditur, vt bene notat Glossa, & patet. Tum quia mutato sermone de religiosi absolute loquitur textus: tum etiam quia a nullo post, simile prosequens præceptum, dicit, *Religiosi omnibus insungimus, &c.* Quam partem infra in materia de suspensione declarabimus propter suspensionem, quæ in illa fertur. Comprehendit ergo hæc excommunicatio omnes religiosos, & ad eos limitatur. Vnde prædicatores, vel clerici seculares illam non incurrunt, & multo minus laici.

Secundo est ponderanda in hoc textu illa particula, *Ne audientes à solutione decimarum E. d. suis debitaram retrahant in sermonibus suis, vel alibi proferre præsumant.* Nam colligitur primo, non satis esse proferre verba, quibus alij retrahantur, & c. nisi ea intentione proferantur, illam enim vim habet particula, *vt requiritur ergo inductio formalis; & non sufficit (vt sic dicam) materialis, & veluti casualis præter hoc requiritur præsumptio, vt saepe explicatum est.* Secundo colligitur, requiri vt materia huius delicti sint decimæ debite Ecclesiis: nam, si quis ex ignorantia, vel ex pietate vellet soluere, quas non debet, illum retrahere non sufficeret ad hanc censuram incurrendam, vt patet ex illo verbo, *Debitas.* Quia vero ibi additur, *Ecclesiis*, dubitari potest, de his quæ debentur personis aliis. Nam Doctores significant non sufficere. Caiet. ca. 65. & Nauarr. nu. 145. & sentit Syluester numer. 88. Sed nulla ratione possum eis assentiri, quia Decima proprie lumptg, omnes debentur Ecclesiæ per se primo: quod vero per Ecclesiæ Pastores iam sint applicatæ particularibus personis, non excludit, quin debeantur Ecclesiæ. Item quæri potest, an requiratur debitum iustitiæ, vel sufficiat ex religione, seu ex voto. Respondeo, esse sermonem de debito iustitiæ: vnde votum non sufficit, nisi iam propter consuetudinem, vel aliam similem causam proprium ius iustitiæ Ecclesiæ contulerit. Tertio, colligit Nauarrus necessarium esse vt hæc inductio sit immediate ad ipsos debitores audientes, quia hoc dicunt ipsa verba. Vltimo colligo excommunicationem hanc incurrere, etiam si non sequatur effectus, id est, quamuis alij non persuadeantur, seu retrahantur, quia excommunicatio fertur pro ipsa suasionem tantum.

Tertia causa alterius excommunicationis ibidem lata est violatio cuiusdam suspensionis, quam declarabimus infra in materia de suspensione sect.

E

SECTIO VI.

*Quæ excommunicationes non referuata habeantur
in libris Extraneag. iuris
communis.*

R

Rima sumitur ex Extraneag. vlt. de i Sentent. excom. ubi supponitur, gra- Pontifex stat- uiter eos errare, qui dixerint Papam tim ac eligi- rite electum priusquam coronetur, non tunc est vere debere se intrinittere in prouisionibus, Extra vlt. Episcopum, de Sent. exco- tis; nec solum Episcopum simpliciter, sed electum Epi- scopum

36
Secunda actio
est in eodem
text. prohibi-
bita.

17
Corollar. 2.

Corollar. 2.

Dubium.

Deciditur.

Quæstio.

Responsio.

Corol. 3.

Corol. 4.

18

Tertia actio
prohibita.

scopum scribere, nec etiam vii bulla, in qua nomen exprimitur ipse. Ratio huius suppositionis est differentia inter Summum Pontificem, & alios Episcopos: alij enim non per electionem, vel presentationem, sed per concessionem, quod alias dicitur, per fiat. Papae, sunt Episcopi. Summus vero Pontifex fit ab ipso Christo, & ab ipso habet immediate supremam iurisdictionem in universam Ecclesiam: statim ac ab hominibus electus est: & ideo non est tantum Episcopus electus, sed simpliciter iam factus Episcopus, ut traditur in c. In nomine Domini, 23. d. & ex tunc potest omnes actus iurisdictionis valide, & recte exercere. Coronatio autem solum ad solennitatem quandam, & quasi publicationem susceptae dignitatis conferri videtur.

Hoc ergo supposito, excommunicantur in illa Extravagante, omnes, qui occasione contrarii erroris ausi fuerint impugnare aliquas litteras Apostolicas super negotiis quibuscunque concessas, quae ante coronationem Pontificis emanarunt. Vbi primum est notandum statuius perpetuum: nam licet Clemens 5. videatur solum loqui de se, & suis litteris in illis verbis, aliquas litteras nostras, quae a nobis ante donationem nostrae insignis emanarunt, & licet videatur loqui de praeterito, & consequenter non extendi ad litteras, quae in futurum emanabunt ab aliis Pontificibus electis, & nondum coronatis: nihilominus omnes autores intelligunt non loqui tantum de persona, sed de Sede sua, & illud praeteritum non esse positum respectu temporis, in quo facta fuit illa lex, sed respectu ad illud tempus in quo talis impugnatio fit eo praetextu: nam semper fit ob litteras, quae iam emanarunt ante coronationem. Ratio enim huius constitutionis eadem semper durat, & ideo etiam ipsa constitutio perpetua est. Deinde, expendenda est illa particula, occasione huiusmodi, nam qui impugnauerit illas litteras occasione aliunde sumpta, non incurrit hanc censuram, quia per ipsam legem limitatur ad hunc modum delinquendi. Qui ergo resisterit litteris causans electionem non fuisse rite factam, vel quid simile, etiam si contingat in hoc gravius peccare, non incurrit hanc censuram, quia non sufficit gravius delictum ad censuram incurendam, si non sit illud nec pro quo imponitur. Et in hoc fundari potest quod Nauarr. ait numer. 147. non incurrit hanc censuram, qui litteris resistit, eo quod Papa a quo manant, ob iustum timorem fuit electus, quod colligit ex dicto cap. In nomine Domini. Vt hoc enim verum sit, non est necesse quod in re verum sit talem electionem ex metu factam, irritam esse, quia neque hoc dicitur in dict. ca. neque est ita generaliter certum, quin oporteat distinguere de gradu & modo timoris, &c. quod nunc nobis necessarium non est. Satis ergo fuerit, quod illa impugnatio non fit occasione in illo textu praescripta, sed alia longe diversa, quae opponi possit etiam contra litteras post coronationem emanantes.

Secunda sumitur ex Extravag. vnica de rebus Ecclesiae non alienandis, ubi Paulus 2. excommunicat omnes Ecclesiastica bona alienantes contra illam prohibitionem. Nauarrus autem nu. 149. cum Syluest. verb. Alienatio, qu. 3. & Caietano num. 55. & aliis censet, vel nullibi, vel paucis in locis esse visu receptam, & maxime quantum ad penas, ideoque non oportet in eius declaratione immutari quantum ad hanc excommunicationem spectat; sed solum consulendam esse consuetudinem, seruandam in hac parte, potuit enim contra hanc legem praualere.

Tertia sumitur ex Extravag. vnica de Consuetudine, ferturque contra impediens legatos Summi Pontificis ab executione sui muneris, vel non recipientes illos. Haec tamen in Bulla Coenae Domini continetur.

Quarta habetur in Extravag. Sancta Romana, Ioannis 22. ferturque in eos, qui profitentur (aut de

nono sumendo illam, vel perseverando in ea) fidem religionem Fratricellorum, seu Bizochorum, seu Beguinorum, & extenditur etiam ad Episcopos, & Praelatos, qui hos admittunt sine speciali facultate, & approbatione Summi Pontificis. Sed haec nihil iam utilitatis habet, quia isti falsi religiosi nullibi extant, & ultra illos non extenditur, seu extra ritum, & modum vitae illorum. Vnde, qui alium habitum assumerent, aut aliud genus vitae instituerent sine approbatione, licet alias peccarent & temere agerent, non incurrerent hanc censuram, ut recte notavit Caietanus, cap. 5. An vero incurrant aliam, tractauimus supra sect. 4. circa c. 1. de Relig. domib. in 6.

SECTIO VII.

Quenam excommunicationes non reservatae extra corpus iuris habeantur.

A Gimus, ut supra dixi de generatibus excommunicationibus pertinentibus ad vniuersalem Ecclesiam, atque adeo ad Summum Pontificem, vel Concilio generali latas: nam aliae particulares, seu episcopales, variae sunt, & sub scientiam non cadunt. Prima ergo ex his excommunicationibus affertur potest ex Concilio Lateranensi, sub Leone X. sess. 10. in decreto 3. eiusdem Leonis, ubi excommunicatur omnes, qui librum, vel scripturam imprimunt, vel imprimere faciunt absque approbatione, ibi praescripta. Veruntamen censura huius Concilij, ut Caietan. & Nauarr. adnotant, non sunt visu receptae. Id autem quod eo loco statuitur, innouatum fere est in Concilio Tridentino sess. 4. quamvis ibi non de omnibus libris, sed cum hac limitatione, de rebus sacris, & non exigit Inquisitoris approbationem, sed Ordinarii tantum: & praeterea mandat, ut sine nomine auctoris non imprimatur: quod si auctores regulares fuerint, ultra examinationem, & approbationem huiusmodi, licentiam quoque a suis superioribus obtinere praecipuntur, recognitis per eos libris iuxta formam suarum ordinationum. Et infra addit, hanc approbationem in sacris dandam esse, & in fronte libri authentice ponendam. Sed ex his omnibus solum nomen auctoris, examinationem, & approbationem Ordinarii videtur sub dicta censura exigere. In aliquibus autem Regnis, ut Castellae, & vti fertur, etiam Galliae, visus obtinuit, ut libri per Conc. Regium examinentur, & probentur: quod fortasse Pontificibus annuentibus factum est, vel certe ipsi Ordinarii videntes, & tacentes, talem approbationem, ut sufficientem admittere videntur. Praeter haec vero consulendus est Index Romanus praesertim editus a S. D. N. Clemere, ut in huiusmodi librorum impressione ea seruentur, quae ibi statuuntur, & ordinantur.

Est autem circa hanc excommunicationem & Tridentini aduertendum, quatuor genera actionum seu personarum comprehendere, scilicet, impressores, qui huiusmodi libros imprimunt sine his requisitis, auctores, vel quoslibet alios, qui imprimere hos faciunt: & hi duo tantum habentur in Lateran. Trident. vero addit, vendentes, & hos libros apud se retinentes: vnde haec duo vltima solum locum habent circa libros de rebus sacris. Ad legentes vero huiusmodi libros aliter impressos non extenditur haec excommunicatio: ut si quis huiusmodi librum legat non eum apud se retinendo, sed apud alium inuentum, non incurrit hanc censuram, incurreret tamen aliam latam ad Summum Pontificem, vel Inquisitoribus in Indice librorum, vel in Bulla Coenae, si talis liber doctrinam damnatam, vel suspectam contineat, vel sit auctoris damnati ob haeresim, vel suspensionem eius.

Additur denique in Conc. Trident. haec excommunicatione ligari eos, qui manu scriptos libros communicant, vel eunt, nisi antea examinati, probatique

Excom. contrainpugnantes litteras à Papa non coronato concessas. Primum notandum.

Qua occasione debeant impugnari haec litterae ad hanc censuram incurrendam.

Nauarr.

Excom. Extravag. vni. de Rebus Eccl. non est visu recepta. Nauarr. Syluest. Caietan.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

Excom. Extravag. vni. de Consuetud. reservata in Bulla Coenae.

atque fuerint: nam de his dicitur, *Et si deus poenitentiam subiacentibus quibus impressores: sicut ergo impressores incurrunte excommunicationem ipso facto, ita & hi autores: quod etiam restringendum est ad libros de rebus sacris, nam de his tantum ibi est sermo. Et nomen libri proprie & stricte accipiendum est pro opere consummato & integro, quale est illud quod imprimi solet: nam prout usus obtinuit, & declarauit, scripta Theologica, & questiones, vel conciones, scriptae facili, communicari solent sine hac examinatione & approbatione, cum negari non possit illa esse scripta de rebus sacris: tamen, quia non diuulgantur per modum librorum, sed tanquam dictata quaedam inferioris rationis, & quae vix in humana communicatione litteratorum hominum vitari possunt; & quia per se non scribuntur ut diuulgentur per modum librorum, sed ad proprium usum & utilitatem, & communicatio illa est priuata & per accidens: ideo non censentur huiusmodi scripta sub hac clausula comprehendi. Aliud autem anathema, quod idem Trid. Conc. fert. eadem sess. 4. decret. 1. ad hunc ordinem excommunicationum non spectat: Semel enim aduertere oportet in illo Concilio, atque etiam in antiquioribus saepe proferri anathema in definitionibus fidei: tamen illa censura non est alia ab illa quae propter haeresim incurritur: & ideo per illam significatur, doctrinam sic statutam ad fidem Catholicam pertinere. Huiusmodi ergo est quod in illo primo decreto dicitur de libris Canonice & sacris ab Ecclesia receptis suscipientes, & Apostolicis traditionibus non contemnendis scienter, & prudenter, sub anathemate: nam per hoc damnatur tanquam haereticum eum, qui vel libros canonicos non suscipit, vel traditiones sciens & prudens contemnit, scilicet ex interiori mente, & iudicio seu assensu huic definitioni contrario.*

Secunda sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 13. can. 11. ubi excommunicatur ipso facto eum, qui praesumpserit docere, praedicare, vel pertinaciter asserere, aut disputando defendere, necessarium non esse habenti conscientiam peccati mortalis confessionem sacramentalem premittere ante communionem, si sit copia confessoris, quam censuram & canonem statuimus in Tomo 3. 3. pa. dis. 66. sess. 3.

Tertia sumitur ex eodem Concilio, sess. 24. ca. 6. de reformatione matrimonij. Vbi raptor alicuius foeminae, & omnes illi auxilium, consilium, aut fauorem praebentes ipso iure excommunicantur. Vbi aliae etiam poenae feruntur, & alia de raptotibus statuuntur, quae ad praesentem materiam non spectant. Quod vero ibi de clericis dicitur infra in materia de suspensione explicabitur.

Quarta fertur in eodem Concilio sess. 24. ca. 9. de Reformatione matrimonij, contra eos, qui quouis modo directe, vel indirecte subditos suos, vel quoscumque alios cogunt, quominus libere matrimonium contrahant. Estque quoad personas vniuersalis, quia, licet in principio sit sermo de temporalibus dominis, & Magistratibus: tamen, cum fertur praecceptum & censura, verba generalissima sunt, Praecipit Sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis aut conditionis existant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, &c. Ponderandum autem est verbum, *Cogunt*, nam coactio proprie non est nisi ubi interuenit violentia, aut iniuria aliqua. Vnde Principes, vel magnates, qui promittunt officium aliquod, vel fauorem ut aliquem ad tale matrimonium inducant, & aliter negant se id facturos, si hoc negando non faciunt iniuriam, quia solum negant gratiam, non incurrunte hanc censuram, quia non cogunt: sed inducunt quod longe diuersum est: ut si Petrus leger, aut promittat Ioanni mille, si Mariam duxerit, & non alias non cogit, sed inducit. Et ita in praesenti decreto censuit Congreg. Roma. in quodam responsio, anno 1573. die 19. Iunii. At si huiusmodi magnates negent Fr. Suarez tom. 5.

officia, quae ex iustitia dare tenentur, vel nimium differant soluere stipendia iusta, aut similia debita, donec alius ad contrahendum cum hac vel illa familia inducatur, incurrunt hanc censuram, quia reuera est saltem indirecta coactio.

Quinta sumitur ex eodem Concilio, sess. 25. cap. 5. de Regularibus, ubi duas excommunicationes profert circa clausulam monialium obseruandam. Vna est contra seculares magistratus, si requisiti à Praelatis Ecclesiasticis, auxilium suum non dederint ad praedictam clausulam monialium instaurandam, aut obseruandam. Alia est contra omnes personas quae intra septa monasterij ingressae fuerint absque legitima facultate Episcopi, vel superioris in scriptis obtemperantis. Sed de hac res supra sufficienter dictum est circa finem earum excommunicationum, quae Pontifici reseruantur.

Sexta excomm. contra eos qui foeminas ad ingrediendum monasterium cogunt.

Exta sumitur ex eodem Concilio eadem sess. ca. 18. & causa eius est, nimirum cogere aliquam foeminam ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis, vel ad emittendam professionem, praeterquam in casibus iure expressis. Quae censura est generalissima quoad personas contra quas fertur, ut ex textu satis constat. Ex parte etiam foeminarum, quarum coactio prohibetur & punitur, est vniuersalis sine limitatione. Tamen, quia ea, quae specialiter disponuntur circa foeminas in fauorem earum, non extenduntur ad viros; ideo si coactio fiat alicui viro ut religionem ingrediatur, non incurritur haec censura. In quo videtur constituenda differentia inter hanc & quartam censuram: nam illa ad viros & foeminas extenditur, cuiuscunque illorum coactio fiat: imo licet secundum tenorem verborum videretur ferri contra eos, qui viros inducunt ad contrahendum, extendi posset ad foeminas, vel ob maiorem rationem, vel quia nomina masculina facili ad vtrumque genus extendi solent: quod secus est quando in particulari est sermo de foeminis, ut est in praesenti.

Circa causam autem huius censurae tria membra distincte numerantur, scilicet coactio ad ingrediendum monasterium, ad suscipiendum habitum, & ad professionem emittendam. Posset autem exponi ut primum sit commune quid, quod explicetur per duo sequentia, id est, ad ingressum monasterij, siue per habitus susceptionem, siue per professionem: non enim videtur dari alius modus ingrediendi religionem: praeter hos duos. Sed obstat, quod Concilium bis haec tria numerat tanquam omnino distincta. Et ideo in illo primo membro non dicit ingredi religionem, sed monasterium, quia nimirum per illud prohibet ne cogantur foeminae ad habitandum ibi, etiam proprio habitu retento. Et in hoc membrum sic intellectum videtur maxime cadere illa restrictio, *Nisi in casibus à iure expressis*. Nam in poenam, vel cautionem interdum possunt ad hoc foeminae cogi secundum iura: ad habitum verò, aut professionem raro, aut nunquam. Tandem extenditur ibidem haec censura ad dantes auxilium, consilium, vel fauorem, & ad eos qui scientes foeminam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Quae vltima extensio est valde singularis, & rara, & ideo est notanda, & singula eius verba expendenda, iuxta ea quae supra in similibus dicta sunt.

Vterius vero in eodem c. extenditur similis excommunicatio ad omnes eos, qui quacumque foeminam volentem velum accipere, aut votum emittere absque iusta causa quoquo modo impediunt. Vbi velum accipere,

7
Excomm.

8
Conc. Trid.

Censura
hac non com-
prehendit
eos qui vi-
ros cogunt.

9
Triplex ad-
ditio hac lege
prohibetur.

Extenditur
censura ad
dantes con-
silium, auxi-
lium, &c.

10
Extenditur
cens. ad im-
pedientes vo-
luntatem in
religione pro-
ficiantem.

accipere, aut votū emittere idem videtur esse quod religionem profiteri: tamen, quia nemo potest profiteri nisi prius habitu suscepto, qui hanc suspensionem impediret, a fortiori impediret professionem, & consequenter hanc censuram incurreret. Posset etiam quis opinari, illa duo aliquid amplius quam professionem includere. Nam professio specialiter videtur significari per veli suspensionem, quia professione solet velum fœminis imponi: votū autem emittere in rigore generalius est. Et ideo videtur hęc censura extendi ad omnes, qui impediunt fœminas sine iusta causa, ne votum simplex castitatis, aut religionis emitant. Nihilominus non existimo Concilium fuisse locutū de priuatis votis: alias non tam confuse de emissionē voti fuisset locutum: sed illam secundam partem opinor addidisse vt comprehenderet omnem modum seu statum religionum, seu personarum monialium, nam aliqua sine suspensione veli statum illum assumunt.

Septima excommunicat. contra fouentes Monomachiam.

Septima habetur in eodem Concilio eadem sess. 25. cap. 19. de Reform. Vbi excommunicat omnes temporales dominos, qui locum ad monomachiam in suis terris concesserint: quam etiam extendit ad ipsos, qui in duello pugnant, & eos qui consilium dederint, aut suaserint, & ad spectatores. Verum est, solum in prima clausula, quæ est cōtra concedētes locum ad hanc pugnam, poni verbum, *eo ipso*, quod significat censuram ipso facto. De pugnatibus vero & patrinis solum dicitur, *Excommunicationē, ac bonorum omnium proscriptionē, aut perpetuo penā aliam incurrant*. De aliis vero dantibus consilium, aut spectantibus dicitur, *Excommunicationē, & perpetuam maledictionis vinculo teneantur*. Quæ verba magis ambigua sunt, quia nec additur, *eo ipso*, & verba, *incurrant, & teneantur*, cum non sunt indicatiui, sed imperatiui modi, non videntur significare sententiā latam, sed ferendam per iudicem. Nihilominus tamen certum est contra hos omnes ferri excommunicationē ipso facto. Quod ita videtur exposuisse Gregorius XIII. in Motu proprio de hac re, & incipit, *Ad tollendam*, estque 82. inter decreta eius in collectione Romana, vbi referens hoc decretum æque ait Conc. Tridentinum excommunicationem tulisse in omnes has personas. Vnde verba illa *incurrant & teneantur*, licet imperatiua sint, non tamen diriguntur ad iudicem, neque eius actionem requirunt, sed ad ipsum reum, quem per imperium efficax ligant. Dictus autem Gregorius extendit hanc censuram ad priuatum duellum, quod enim illa sit extensio, & non tantum declaratio, satis indicat verbum *statuimus*, vt ponderauit Nauarrus. Statuit ergo Pontifex, vt omnes qui ex condito, statuto, tempore, & in loco conuenito, monomachiam commiserint, etiam si absque aliis vilitatis ceremoniis, & solennitatibus id faciant, eadem censura, eisdemque poenis teneantur: & similiter dominos locorum huiusmodi permittētes, aut quantū in se fuerit non prohibentes, & omnes mandantes, instigantes, auxilium, & consilium, & fauorem dantes, equos, arma, pecuniam, comitatum, & alia subsidia scienter ministrantes, aut ex proposito spectatores, vel socios quouis modo sese præbentes excommunicat.

Octauo reperitur in Bulla Pij III. in confirmationem Concilij Tridentini editam. Vbi omnibus personis generatim prohibet commentarios, aut interpretationes suas in decreta Concilij edere sine autoritate Pontificis: excommunicatq; ipso facto omnes personas Prælati inferiores illud præceptū violantes. Quod intelligēdum est de propriis commentariis, Glossis, aut scholiis super ipsius Concilij decretum, non est prohibitum illud interpretari, vt constat ex vsu, & ex necessitate: vix enim posset alia ratione tradi Theologica doctrina: ac denique ex verbis ipsiusmet Pontificis, quæ in rigore non aliud exigunt.

Præter has excommunicationes inueniuntur alie latæ in Extrauagantibus, seu propriis motibus aliquorum Romanorum Pontificum, quas specialiter referre, & exponere non cenfeo necessarium, quia mihi non constat eas esse receptas, vt est illa quam tulit Pius V. circa taurorum agitationem in sua Extrauag. 47. quæ incipit: *De salute plebis*: quam posteriores Pontifices partim abstulerunt, partim mutarunt. Et plures alie habentur inter Motus proprios illius Pontificis, vt patet in 47. & 75. & in aliis quos Nauarrus indicat. Sixtus etiam V. plures excommunicationes tulit, quamuis plures earū reseruatae sint, quas supra ex parte tetigimus: aliquæ vero reuocatae sunt, vel nunquam etiam in vsum redactæ. Quapropter in particulari oportebit statum rei, & consuetudinem consilire, nam, cum hæc ad factum pertineant, non possumus de eis doctrinam tradere. Quando vero constituerit constitutionem vim suam & efficaciam retinere, diligenter perpensis verbis eius, facile erit ex principiis positis, & ex dictis circa alias similes constitutiones, modum vnicuiusque censuræ, & proprietates, seu effectus eius intelligere.

DISPUTATIO XXIII.

De Excommunicatione minori.

EX PEDITIS his, quæ de excommunicatione maiori dicta occurrerunt, breuiter tractari posuit ea, quæ propria sunt excommunicationis minoris, cuius definitionem iam supra tradidimus explicando differentiam inter eam, & excommunicationem maiorem. Nunc ergo effectus huius censuræ, diuisiones eius, ac causas & reliqua omnia, quæ de censuris in communi diximus, percurramus.

SECTIO I.

An una sit tantum excommunicatio minor, & quæ sit eius ratio.

DOCTORES communiter vnā tantum speciem excommunicationis minoris assignare videntur, & rationem eius in hoc constituunt, quod sit censura priuans Sacramentorum participationem: sic enim definitur in capit. penultimo, de Sentent. excommunicat. & significatur in capit. vltimo, de Clerico non ordinato ministr. Docent Theologi in 4. d. 18. Summistæ, præsertim Caietanus in verb. *Excommunicatio minor*. Nauarr. cap. 27. num. 1. & 24. & alij communiter. Huic vero doctrinæ oppositū videtur lex nostri regni partit. 1. titul. 8. l. 5. Quæ duas distinguit species minoris excommunicationis. Vna est quam diffiniuimus: alia est quæ priuat communicationem hominum, non tamen participationem Sacramentorum: vbi Gregorius Lopez plura decreta pro hoc secundo membro citat. Tamen solum c. 5. qu. 2. aliquid facere videtur: de reliquis vero dicemus statim. Dico ergo, & hoc posterius membrum non esse in vsu, & legem illam late loqui de excommunicatione.